

НОВОБЪЛГАРСКА СБИРКА.

(Слово за пълкъ-тъ Игоревъ, преводъ отъ Старо-Русскій языкъ. — Кралевдорска ржкописъ, преводъ отъ Чешскій языкъ. — Гусляръ Тараса Шевченка, преводъ отъ Мајо-Русско нарѣчје. — Новобългарска гусла.)

« ш неразумне їмроче, поради что сѣ
срамншь да сѣ наречешь Болгаринъ и не четншь
по свои языкъ, и не думашь,.... »

« ты Болгарине не прелшан сѣ, знай
свой родъ и языкъ и учисѣ по своему языку;
боле есть Болгарска простота и незлобіе,..... »
(Бълг. востр. отца Нансія. 1702 г.)

*Риско Мандарова
Сауко Шинъ...*

с М О С К В А
Въ книгопечатницѣ-ж Бахметева.
1863.

3082

Slav 9221. 63

~~IV, 1009~~

~~Slav 9225, 3~~

1878, Dec. 2.
Shapleigh fund.

Дозволено цензурою. Москва. 16 Сентября, 1863 года.

Въ оваж книгъ, коя носитъ насловъ *Новобългарска Сбирка*, ако извадиме Новобългарска-тж гусла, коя се приложена въ край-тъ, влегохъ само едни преводи. У насъ имаше още нѣколко си доста дълзи съчиненія първообразны, кои требаше да влезатъ въ нея. Но кога мые замислихме да издадиме въ свѣтъ книгъ-тж, мые найпървенъ погледнахме въ нашъ-тж пазуваркж и видохме що она се со сѣмъ праздна, а спомоществованіе-то на нѣколцина родолюбцы Българе, (кои мые отъ се сърдце благодариме) не можеше да пушитъ въ свѣтъ книгопечатны листове повече отколку заключуватъ въ себе си *Сбирка-та*. Освенъ това мые не издадохме книгъ-тж за продаване, а прашае нея на долупоказанны-те Български училища, за да се раздадътъ въ даръ на подобры-то изъ ученицы-те, като задържатъ секое училищно книгохранилище по двѣ кв. Още молиме родолюбивы-те спомоществователи да ны простатъ защото ся позабавихме съ печатание-то. Това наше закъснувание излезе не отъ наша желя...

«Сбирка-та» ся распрацатъ въ слѣдны-те градове за тамошны-те Бълг. Училища.

	Книги.
Въ Цариградъ за Българско-то училище . . .	50
— Кукушъ	50
— Поляино (Доранъ)	50
— Прилепъ	50
— Стругъ	50
— Охридъ	50
— Велесъ	50

Въ Скопие	50
— Самоковъ	50
— Кестендилъ	50
— Софія (Средецъ)	50
— Габрово	50
— Търново	50
— Хаской	50
— Едрене	50
— Пловдивъ (Филибе)	50
— Сливень	50
— Шумень	50
— Копривщица	50
— Панагюрище	50

1000 кн.

Н А С Л О В И.

	Стран.
Слово за пълкъ-тъ Игоревъ	5
Слово о пълку Игоревѣ	17

КРАЛЕДВОРСКА РЖКОПИСЬ.

Олдрихъ и Болеславъ	67
Бенешъ Германовъ	70
Ярославъ	73
Честмиръ и Влаславъ	84
Людиша и Люборъ	94
Забой, Славой и Людекъ	98
Збигонъ	110
Соборъ	114
Любушинъ сждъ	114
Китка	120
Ягоды	121
Елень	123
Ружа	124
Кукавица	125
Сирачка	126
Сколовранецъ	126
Пѣсьнь подъ Вышеградъ	127

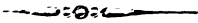
ГУСЛЯРЪ ШЕВЧЕНКА.

Топола	133
Дума	140
Дума	141

Дума	142
Удавена	144
Катерина	150

НОВОВЪЛГАРСКА ГУСЛА.

Послѣ смъртъ-тъж Огнянова	175
Вдовица	176
Разговоръ	178
Безсонница	181

С Л О В О
ЗА ИЪЛКЪ-ТЬ ИГОРЕВЪ,
ИГОРЯ
СЫНА СВЯТЪСЛАВЛЯ, ВНУКА
ОЛЬГОВА.

ПРЕВЕДЕ ОТЪ СТАРО-РУССІЙ ЯЗЫКЪ

Р. ЖИНВИФОВЪ.

1863. МОСКВА.

ПРЕДГОВОРЪ.

«Слово о пълку Игоревъ» не гледайки на това що е написано на таковъ языкъ, кой е близокъ секому изъ сегашни-те славянски нарѣчїя, кому повеке, кому помалку, али пакъ има въ себеси таквы мжчнотїи, таквы темны мѣста, щото и до сега они останвають неразбрани, со се това що надъ Слово-то сж ся трудили доста време люди учени не само изъ Руси-те, но и изъ Чеси-те, изъ Сръби-те и изъ Нѣмци-те. Многу сж писали за това Слово откога оно стана познато свѣту и до сега, както Мусинъ-Пушкинъ, Болтинъ, Карамзинъ, Шишковъ, Востоковъ, Калайдовичъ, Бутковъ, Сахаровъ, Максимовичъ, Шевыревъ, и др. и прочути-те Славяновѣдци, Добровскій, Ганка, Шафарикъ, Шлецеръ и др. кои многу сж ся трудили надъ него, превеждали го, отбирали го, и сж тълкували заради языкъ-тъ на кой е написано Слово-то. Мые не можеме да преладиме овде, се що сж писали речени-те учени мжжи, защото нихни-те разсжженїя бы хвапали многу мѣсто; отъ нихъ бы излегла цѣла доста ядра кпига, а при това и време-то не ны допушчатъ да направиме това нѣщо, кое добрѣ бы было да испълнжтъ изъ българе-те друзи, кои сж повѣщи и посвобдди. А овые нѣколко си слова, кои читателите ще срѣгътъ подолу заради слово-то, преземени сетъ изъ изданїя-та Дубенскаго, Гербеля и Максимовича съ преводы-те на които мые ся молзувахме, имайки при нихъ и първообразно-то Слово, кое мы притурваме редомъ съ преводъ-тъ ся, за да

видѣть читатели-те, доколку мые ся отдалечихме отъ първообразно-то, и доколку вѣрно мые предадохме на нашъ языкъ съдържаніе-то на *Слово-то*, и полесно ще можѣтъ они да забележѣтъ наши-те погрѣшки.

Шестъ вѣкове поминахъ откога ѣ написано «Слово о плѣку Игоревѣ» и до край-тъ не осумнайсетый вѣкъ не бѣше познато на Руси-те, и като не бѣше нимъ познато, то не можеше да быдѣтъ познато и на друзи-те славяне. Първъ пѣть *Слово-то* ся напечата преземено отъ найденна-та рѣкопись въ 1800 год. въ Москвѣ. Игорева-та пѣснь или *слово* бѣше найдена въ 1795 г. отъ гр. Мусина-Пушкина въ еднѣ старѣ сбиркѣ, купена заедно съ друзи книги у Юила Архимандрита спасо-Ярославскаго монастыря. Сбирка-та имаше въ себе си слѣдны-те съчиненія: 1 книга глаголемая гранаграфъ (хронографъ) рѣкше начало писъменомъ царскихъ родовъ отъ многихъ лѣтописецъ, и пр.-2. Временикъ еже нарицается лѣтописаніе Русскихъ князей и земля рускыя. 3 сказаніе о Индіи богатой. 4. Синагришъ царь Адоровъ, Иналивскія страны. 5. Слово о плѣку Игоревѣ, Игоря Святъславля внука Ольгова. 6. Дѣяніе прежнихъ временъ храбрыхъ челоуѣкъ о брѣзости и о силѣ и о храбрости. 7 сказаніе о Филипатѣ, и о Максимѣ, и о храбрости ихъ. 8. Аще думно есь слышати о свадѣбѣ Девгѣевѣ, и о всъхыщеніи Стратиговнѣ. (Дубенскій).

При овия нѣколко си рѣчи приклаваме и забележки-те г. Максимовича изъ книга-та му, *Украйнецъ* гдѣ ѣ помѣщено *Слово-то* съ преводъ-то му на малорусско-то нарѣчіе.

«Ходеніе-то на войска Игоря Святославича князя Новгородсѣверскаго, кое ѣ въспѣто въ таж пѣснь бѣше въ 1185 г.—23 апр. Игорь тѣргна изъ свои-тъ Новградъ въ Путивль, и отъ мѣсто то кое сега сж наричатъ Игоревъ-станъ тѣргна онъ за-на войска имайки при себе си постара си сына Владимира, князя Путивльскаго и внука си Святослава Олеговича, князя Рыльскаго. Въ средѣ 1-маія кога они ся приближихъ

при р. Донецъ стана голѣмо сълнечно затмиваніе. За войскъ тж оно бѣше лошь белегъ, но Игорь се вървѣше и като премина кай рѣка Осколъ дочека тамо помлада си брата Всеволода Святославича, князя Трубчевскаго и Курскаго, кой вървише изъ Курска по другій пжть. Въ истый день (2 Майя) они ся пущикъ на цѣлж ноць низъ половецки-те пусты рамнины и на другій день (въ петокъ) надбихъ Половцы-те кои срѣтохъ у р. Сюрмя и занощувахъ въ пусты-те рамнины, за да ся починить войска-та. Помежду това въ зеранъ тж на осъмнуваніе нападнахъ на нихъ половецки-те Ханове Кончакъ и Кза съ многобройны дружины и обколихъ нашъ тж (рускъ) войскъ. Тога ся начна бой кой те траялъ едно и половина денонощіе. Бой-тъ ся свърши въ пладнь 5 Майя, като бѣше надбнена русска-та войска и бѣхъ пленени си четири князи у р. Каяла. Одвай 15 души Руси и нѣколцина Ковуици дадени на помощь Игорю отъ Черниговскаго князя Ярослава Всеволодовича можехъ да ся отквнать отъ плѣнъ-ть. Пасърчени отъ таковъ успѣхъ половецки-те кнезове, Кончакъ нападна на Переяславско-то княжество, а Кза запусти Посемье.» «Великій кнезь Кіевскій като му дойде отъ ржкж предъ това да уморить Половцы-те съ славно надбивеніе надъ Кобяка задъ р. Орель (30 Іюн. 1184) и съ ново надбиваніе надъ Кончака задъ р. Сулж (1 мар. 1185) ся готвеше на лѣто да идить на Донъ да биеть половецкж-тж земж; но нечекенна-та за него Игоревъ несрека не му даде де свърши работж-тж си. Не гледайки на това що онъ добы отъ нѣколцина кнезове дружины на помощь за да бранить русскж-тж земж; но при тогашно-то несъгласіе онъ не можеше да отбранить ни Переяславскж-тж область ни Посемье, и Половцы що сакахъ това правехъ по русскж тж земж.»

«Игорь остана, въ плѣнъ до пролѣтъ-тж на друга-та година. Онъ побѣгна отъ р. Торъ като го склони дружина-та му, коя бѣше при него, и като му помогна, единъ повърстенъ

Половчинъ Овлуръ, кой побѣгна заедно съ него. Владиміръ Игоревичъ, кой ся ожени, быдейки въ плѣнъ, на Кончаковъ-тъ щеркъ ся върна при татка си въ 1187 г. Може бы шо въ истъ-тъ годинъ ся върна изъ плѣнъ-тъ и Всеволодъ съ внука си Святослава.»

«Види ся, шо пѣвецъ-тъ Игоря не сано ꙗ живѣялъ въ Игоревото време, но шо онъ самъ бѣше на бой у р. Каялъ, ꙗ не сж съмнѣвамъ, шо първы-те два дѣла отъ вѣгова-та Пѣснь сеть сложенѣ въ 1185 г, кога Игорь падна въ плѣнъ, а Кончакъ и Кза поплѣнихъ Русскъ-тъ земъ, а третій дѣлъ въ 1186 кога Игорь вращайки ся въ свой Новгородъ дойде въ Кіевъ. Си подробности на Пѣснь-та показвають, шо она ꙗ написана, подъ живо помнѣне на тогашн-те бойны работы, отъ пѣвецъ кой харно знаеше тогашнъ-тъ Русь (Русскъ земъ). А написана ꙗ Пѣснь-та на Слѣвяно-Русскій языкъ, какъ сж писали Несторъ, Кіевски-те и Волински-те лѣтописцы, т. е. на языкъ Церковно-Слѣвянскій, (старый) смѣшанъ съ народный-тъ Южно-Русскій языкъ....»

Послѣ горереченны-те думы г. Максимовича, мые можеме да приведемъ още многу други забележки и разсждения кои сж направили въръзъ *Слово-то* друзи учены люди, заради языкъ-тъ му, заради правописаніе-то му и пр., но ни време-то, ни наша-та празна пазумарка, не ны допуцать да направиме това нѣщо, али пакъ за да допълниме, колку да ꙗ, той недостатокъ, мые печатаме редомъ съ преводъ-тъ си и первообразно-то *Слово* какъ ꙗ напечатано у Дубенскаго, и какъ ꙗ раздѣлено у Гербеля нека читатели-те наши видать и старый-тъ языкъ на кого ꙗ написапо *Слово-то*.

Истинска-та рѣкопись на *Слово-то* т. е. рѣкопись-та, кож откри Мусинъ-Пушкинъ, не сж доварди, защото она изгорѣ, кога Наполеонъ I влезе въ Москвъ, и Руси-те запалихъ славнъ-тъ си столицъ, а остана само первообразно-то преземено отъ рѣкопись-та и напечатано първъ пѣтъ въ 1800 г. заедно съ първый преводъ, въ Москвъ. Мые кога превождахме

Слово-то на нашъ сегашенъ языкъ имахме при себѣ си първообразно-то както ъ напечатано у Дубенскаго, у Гербея и у Максимовича, на кои правописаніе-то не ъ сосема еднакво, какъ читатели-те ще видятъ по долу, и въ нѣколку си мѣста не ся чете еднакво, освенъ това ные ся ржководехме и съ преводы-те Дубенскаго, Гербея и Максимовича. Привождаме прегледи изъ реченны-те изданія.

ПЕРВООБРАЗНО-ТО У ДУБЕНСКАГО.

Не лѣпо ли ны бѣшеть, братіе, начати старыми словесы трудныхъ повѣстій о пѣлку Игоревѣ, Игоря Святъславлича! начати же ся тѣи пѣсни по былинамъ сего времени, а не по замышленію Бояню. Боянъ бо вѣщій, аще кому хотяше пѣснь творити, то растекашется мыслию по древу, сѣрымъ вълкомъ по земли, шизымъ орломъ подѣ облакы.

ИСТО-ТО У ГЕРБЕЯ.

Не лѣпо ли ны бѣшеть
 Братіе,
 Начати старыми словесы
 Трудныхъ повѣстій
 О пѣлку Игоревѣ,
 Игоря Святъславлича?
 Начати же ся тѣи пѣсни
 По былинамъ сего времени,
 А не по замышленію Бояню?
 Боянъ бо вѣщій
 Аще кому хотяше пѣснь творити,
 То растекашется мыслию по древу,
 Сѣрымъ вълкомъ по земли,
 Шизымъ орломъ подѣ облакы.

У МАКСИМОВИЧА.

Не лѣпо ли ны бѣшеть, братіе, начати старыми словесы трудныхъ повѣстій о пѣлку Игоревѣ, Игоря Святъславлича.

Начати же ся тѣи пѣсни по былинамъ сего времени, а не по замышленію Бояню.

Боянь бо вѣщій, аще кому хотяше пѣснь творити, то растекашеться мыслию по древу, сѣрымъ волкомъ по земли, шизымъ орломъ подѣ облакы.

Преводъ Дубенскаго.

Не лучше ль намъ было, братцы, начать прежнимъ складомъ важныхъ повѣстей пѣснь о походѣ Игоревомъ, Игоря Святославича и начаться этой пѣсни по событіямъ нашего времени. а не въ духѣ Бояновомъ? ибо вѣщій Боянь когда кого хотѣлъ воспѣть, то носился мыслию по лѣсамъ, сѣрымъ волкомъ по полю, сизымъ орломъ подѣ облаками.

Преводъ Гербеля.

Не начать ли, братцы, мнѣ
 Моего повѣствованья,
 По завѣтной старинѣ,
 Складомъ важнаго сказастья
 Про исполненный певзгодъ
 Святославича походъ?
 И начать разказъ мнѣ свой
 Не по пѣснямъ вдохновеннымъ
 Соловья страны родной,
 А по былямъ современнымъ?
 Ибо если нашъ пѣвецъ
 Силестъ хотѣлъ кому вѣнецъ,
 То носился мыслью-птицей
 Онъ по дебрямъ и лѣсамъ,
 Сѣрымъ волкомъ по полямъ,
 Или сизую орлицей
 Уносился къ облакамъ.

Преводъ Максимовича.

Чи не добре-бъ було, браття,
 Намъ, про Игоря войну,
 Заспѣвать жалобну пѣню,
 Якъ спѣвали встарину!
 А почати ся той пѣснѣ
 По сѣголтнѣмъ дѣламъ,
 Не по умысламъ высокимъ,
 Якъ Боянъ той починавъ.
 Боянъ вѣщій, було схоче
 Кому пѣсню заспѣвать,
 Заразъ думкою по древу
 Починае вѣнъ лѣтать;
 Бѣжить вовкомъ сѣромьянцемъ
 По горахъ и по долахъ;
 Орломъ сизымъ пролѣтае
 Въ поднебесныхъ облакахъ.

Нека приведемъ и едно отъ темны-те и мѣчны за разби-
 раніе мѣста:

У Дубкенскаго.

...Сего бо нынѣ сташа стязи Рюриковы, а друзіи Дави-
 довы; нъ рози нося имъ хоботы пашуть, копія поють на
 Дунаи.

Неговъ преводъ.

... Теперь знамена его достались одни Рюрику, а другіе
 Давиду; но когда и они носятъ трубы (военныя), то знаме-
 на развѣваются и копыя поють—на Дунаѣ.

У Гервеля.

Сего бо нынѣ сташа
 Стязи Рюриковы,
 А друзіи Давидовы;
 Нъ рози нося

Имъ хоботы пашутъ
Копія поють на Дунаи.

Преводъ.

.....И

Теперь его стяги,
Вмѣстѣ съ наслѣдствомъ доставшия Рюрику
Съ братомъ Давыдомъ,
Словно волю, запряженные въ плугъ подъ ярмомъ не-
навиственнымъ
Никнуть, межъ-тѣмъ; какъ тяжелыя копыя свистять на
Дунаѣ.

У Максимовича.

Сего бы нынѣ сташа стязи Рюриковы, а-други Давыдо-
вы; нъ рози нося, имъ хоботы пашутъ; копія поють на
Дунаи.

Преводъ.

Его стяги величавѣ
Не въ однихъ уже рукахъ:
Тыи Рюриковы стали,
Тѣ въ Давыдовыхъ полкахъ;
И хотъ носить воны роги,
Только-жъ машутъ имъ хвосты.
Выгравають по Дунаю
Его копыя золотѣ.

Кой изъ трима-та преведе това мѣсто похарно и по-
вѣрно?.....

Не еднажъ и не два пжти те преведено *Слово-то* на се-
гашенъ Русскій языкъ. Руси-те (откога *Слово-то* стана нимъ
и свѣту познато и до сега) имаятъ шестнайсетъ преводы и
заедно съ преводъ-тъ Максимовича на Украинско-то Русско
варѣше, ставатъ седумнайсетъ преводы надъ кои сж ся тру-
дили седумнайсетъ учени и писатели. Освенъ това, *Слово о*

пѣлку Игоревъ сж го превели по нѣколко си пѣти изъ Славяне-те: Чеси-те, Сърби-те и Поляци-те а изъ не-Славянски-те народы сж го превеле Нѣмци-те и Френци-те. А на нашъ сегашенъ языкъ, ако не ся мамиме, до сега не бѣше преведено. Щѡ насъ натера да преведиме *слово-то* на Българскій языкъ, овде не му ѣ мѣсто-то да кажиме; а харно ли лошо ли ѣ преведено *Слово-то* нека разсждатъ читатели-те нека отберать на тънко какъ преводъ-тъ така и первообразно-то, и изставать въ наши-тѣ повременны изданія сите наши погрѣшки, за кое мы ще имъ быдиме благодарни отъ се сърдце; за насъ ще быдять голѣма радость, ако нашій преводъ, или да речиме поправо, първообразно-то *Слово* осърчи нѣкого си изъ Българе-те повѣщъ какъ въ знаніе-то не нашій народенъ языкъ, така и въ знаніе-то на старый Славянскій языкъ, да преведе *Слово-то* понѣлно, повѣрно и порамно. А заради нашій преводъ, мые слагаме запотребно де речиме слѣдно-то: Мые, за Българскій языкъ бройме, той языкъ, кой ся говорить по цѣлж Македоніж, Тракиж и Българіж, между говори-те на кой има малу много разлика, но мые, както и секой Българинъ не кж-согледъ, не можиме да речиме, що слово-то *ржка* или *вода* ѣ Македонско или Тракійско, а *ржкѡ* вода ѣ Българско, защото нема Македонцы, нема Тракійцы като отдѣлны народи, я има само Славяне-Българе, кои-то живѣять по реченны-те мѣста, инена-та на кой, може бы, имають си право въ землеписаніе-то а не въ народность-тж, накжсо да речиме, има единъ цѣленъ, народъ Българскій и единъ языкъ Българскій, кой-то какъ и секой кой му драго другій языкъ ся дѣлить на нарѣчія... И така мые мыслиме, що не ѣ наша погрѣшка, ако на читатели-те ще имъ сж падвнить да четжть *ржкѡ*, *вода планина*, а въ друго мѣсто *ржка* и *вода*, *плавина* и пр. Исто така мые писахме *пжть*, *ѣ пать*, *мжчно*, и *мачно*, *ржка* и *рака*; харно ли мые сторихме или лошо — това ѣ друго питаніе, само, сакаме

да кажиме що тыѣ разлики на-языкъ-тъ ны, бѣхъ намъ помалку или повече познати, и не сетъ погрѣшки отъ незнаніе; но со се това мые не щеме ни да помыслиме, а камо ли да кажиме, що изучихме языкъ-тъ си колку що треба. Нека при това забѣлежиме що може бы на читатели-те ще сж показитъ, що нѣкои си слова въ преводъ-тъ ны сетъ земени изъ Русскій-тъ языкъ; мые не казваме да не іе влегло въ него нѣкакво си Русско слово, но пакъ казваме що премногу слова ако и еднакви съ Русски-те, не сетъ земени изъ Русскій-тъ языкъ, но има ги въ въ нашій-тъ языкъ; ¹ кой-искать да се увѣритъ що това іе така, нека прочитатъ наши-те народны пѣсни. Още іе далеко това време, кога, си-те Българе ще пишатъ еднакво безъ наймалка разлика. Що ще дойдитъ такво време вѣрваме, и твърдо вѣрваме, но кога, не ся знаитъ; али сега за сега стига и това, -що сосемъ разбираме единъ другого кога пишиме...

1863. Село Васильевское.

СЛОВО

За пълкъ-тъ Игоревъ, Игоря сына Святъславля,
внука Ольгова.

I.

Дали не лѣпо ке бѣше за насъ, брата,
Съ стары на приказы мачыы слова мые
Да начнемъ пѣснѣк за пълкъ-тъ Игоревъ,
Игоря того сына Святослава!
И да ся начнѣтъ тая пѣсня
По работы на сегашно време,
А не какъ що Боянъ задумвалъ?
Аг' нѣкому Боянъ вѣщій
Сакалъ да направѣтъ пѣснѣк
Растеквалъ ся съ мысль по дърво,
Какъ вълкъ сѣрый по земѣ,
Какъ сивъ орелъ подъ облакъ..
И кога речи на-размирицы
Отъ старо онъ време си наумвалъ:
Тога пуцаше соколи десетъ
Онъ на стадо отъ лебеди;
И чій соколъ първъ достигвалъ
Това отъ лебеди стадо;
Той преди пѣше пѣснѣк,

То за стара Ярослава, ¹
 То за храбра Мъстислава ²
 Кой Редедя закла предъ Касожскж войскж,
 И за златна Святославича Романа. ³
 Али; братя, Боянъ не соколи десеть
 На стадо отъ лебеди пушаше, но свои
 Вещи пьрсты клаваше на жицы живы,
 А они сами на кнезове пѣхж славж.
 И нека начнемъ, братя, той нашъ приказъ
 Отъ старый Владиміръ, до сегашенъ Игорь, ⁴
 Кой умъ си застегна сось свож якость
 И постри съ на-сърдце си юнаство
 Като съ духъ боенъ ся напълни, поведе
 Свои юначки дружины вързъ земж.
 Полевецж, за милж Русскж земж.

II.

Тога Игорь погледна на свѣтло сънце,
 И видѣ отъ него съ иракъ сичкж му войска
 Покрменж и рече Игорь на-своя дружина:
 -Братя и дружино!
 Богъ те ми да погнни въ поле
 Отощо ми плѣнены да быди;
 Нека седимъ братя
 На бързы си конь
 Да новалимъ Донъ синій.

¹ Ярославъ Святославичъ, братъ Олега Трутараванскаго и Романа Святославича Краснаго.

² Мстиславъ Владиміровичъ Трутараванскій, дѣдо Олега. Огъ въ 1023 г. въ бореніе отъ Касожскаго князя Редеди и нѣкая женѣ-къ му и дѣла-та му.

³ Романъ Святославичъ роменъ братъ Олега Трутараванскаго Игоревъ дѣдо. Погннъ въ 1079 г.

⁴ Игорь Святославичъ, князь Новгородъ-Стверскій, сынъ Святослава Ольговича Черниговскаго—главно лице въ Ирена-къ.

Силно ся поиска князу
 Донъ великій да обидить,
 Жалость му застѣпи знаменіе.
 «Сакамъ, рече, коніе да искършамъ
 Я край това Половецко поле
 Съ васъ моя вѣрна дружино—Руся,
 Сакамъ главѣ своѣ да приложамъ,
 Милно ми је съ шлемъ Донъ да испіямъ!»

О Бояне славей отъ старо ны време!
 Да бѣше запѣялъ за овы дружины,
 Скакайки какъ славей по мысленно дърво
 Летайки ты подъ облацы съ умъ свой,
 Ди бѣше свилъ славѣ на-наше време,
 Тръчейки по Трояновы трази
 Презъ поля широки на горы.
 Требаше пѣснь да пѣишь
 Игорю того Олга внуку.

Не вихоръ занесе
 Соколы птицы
 Презъ поля широки:
 А стадо отъ чавки
 Бѣгатъ конь Донъ великій;
 Иохарно ке бѣше
 Такъ ты да пѣишь
 Вѣщій Бояне
 Внуче Велесовъ: ¹

Конь си цвилать задъ Сулж
 Звонить си слава во Кіевъ
 Свирки си свирать во Новградъ; ²
 Хруглицы стоятъ въ Путивль:

¹ Велесъ—богъ на скотоводство-то.

² Новгородъ-Сѣверскій—столнина Игоря.

Игорь чекать мила брата
 Мила брата Всеволода. ³
 Буй-Туръ Всеволодъ му рече
 «Еденъ си братъ ты менѣ,
 Еденъ си свѣтъ ты менѣ,
 Игорь свѣтлый! я съ тебе,
 Святославичи сме оба!
 Сѣдлай, брате, сѣдлай
 Свои бързы коньи,
 Въ Курскъ оседланы напредъ.
 А мои ти Куряни
 Конници добры, юнаци
 Подъ бойны пеленаны свирки
 И во шлемове дѣлѣяни
 И откърмени съ край отъ копѣ
 Си нимъ пжтове сеть знайни,
 Познати долове сички,
 Напнати сеть у нихъ лжци
 И отворени колчани
 И наострени сеть саби.
 Сами скачатъ въ полѣ,
 Како сивы вълци,
 Честь барайки себѣ
 А кневу си славж.»
 Стапна тога кнезь Игорьъ,
 Стапна во златенъ стърмень,
 Търгна по чисто поле,
 А сънце сосъ мракъ нему
 Пжтове му запирасть;
 А нокъ стѣнкайки, плашейки
 Негѣ, птици разбуди,
 Звѣринъ ревъ п' околѣи;

³ Всеволодъ Святославичъ Курскій и Трубчевскій, помалкій братъ Игоря.

Бухаль выкатъ надъ дърво:
 Велить да чуютъ незваини
 Земи: Волга, Поморіе,
 Корсунъ ⁴, Сула, Сурожа ⁵,
 И ты идоле Тмутараканскій! ⁶
 Презъ несташнаты пѣтове Половци
 Бѣгахъ тамо конь Донъ великій;
 Скърцають теленги среди полнокъ,
 Какъ распушено отъ лебеды стадо.
 Игорь кай рѣкж Донъ войскж водить;
 Птицы вечь съ жегж чекають смѣрть му;
 Страшно рыкають по долове вълци;
 Орли съ выкотъ звѣрове канать на коски;
 Лаять на цървени щитове лисици.
 Мила Русска земьо! задъ планинж'си!
 Дълго нокъ си мъркнитъ,
 Зѣра свѣтъ угасна,
 Мъгла поля покрыла,
 Пѣснь на славей мъкна,
 Чавки само грачжтъ.
 А Руси дълзи-широки поля
 Преградихж съ щитове цървени.
 Барайки честь себѣ
 А кневу си славж.

III.

Рано въ петокъ Русски дружини
 Удрихж ся въ бой съ Половцы,
 Пълци, потѣпкажж Половецки;

⁴ Древній Херсонесъ Таврическій.

⁵ Азовско море или Судакъ въ Крѣмъ.

⁶ Тмутараканъ ся нахождаше около Азовско-то море.

И кат ся растурихъ какъ стрѣлы
 По поле, плѣнихъ харны дѣвойки
 Половѣцки, а съ нихъ сребро, злато
 Скъпы платове самозлатны.
 Съ дрехи, озгорны, съкмы, съ кожуси,
 Съ секаквы премѣны Половѣцки,
 Начнахъ мостове да си мостатъ
 По тѣ блата, по тѣ мѣста калны.
 Знаме чървено, хоржгвж бѣлж
 «Чолжж» чървенж, сребреннж ржкж
 Дадохъ Святославичу храбру.
 Дремитъ въ полѣ Олегово сѣдало
 Храбро... далеко залетѣло бѣше...
 Не бѣше родено да глобитъ
 Ни соколъ, ни ястребъ, ни тебе
 Чърна врано, Половчине поганъ.
 Гзакъ ¹ бързатъ какъ вълкъ сѣрый въ поле
 Слѣдъ него Кончакъ конъ Донъ великій.
 А на другій день многу рано
 Кървави зори свѣтъ показвжтъ
 Облацы чърны отъ море иджтъ
 Искать да прикрыватъ четыре сънца:
 А въ нихъ треператъ сини мълнви
 Ке быдитъ гърмъ силенъ,
 Ке върнитъ сосъ стрѣлы
 Отъ Донъ-тъ великій:
 Тукъ копя ке ся кършатъ,
 Тукъ саби ке ся хабатъ
 Отъ шлемове Половѣцки
 У рѣкж Каялж,
 У Донъ-тъ великій,
 О Русска земльо!

¹ Гзакъ и Кончакъ—ханове Половѣцки.

Ты до планиж си.
 Ево вѣтри Стрибогови ² внуци,
 Вѣять откаде море сось стрѣлы
 На храбры Игоревы дружины!
 Земя тотонить,
 Рѣки мжно течать,
 Прахъ поле покры,
 Знамена говораť:

Половцы иджть отъ Донъ и отъ море,
 И отъ си страны. А Русски дружини
 Отстѣгнаж. А вражски тѣ дѣца
 Преградиж съ выкотъ поля. Руси
 Юнаци сось щитове чървѣны.

Всеволоде лютый!
 Напредъ стоишь, бранишь,
 Пърскашь врази съ стрѣлы,
 Съ мечове ты гърмишь,
 Удиранки по шлемы.
 Тамъ дек' Туръ поскочи
 Свѣтейки съ шлемъ златенъ,
 Поганы тамъ лежать
 Главы Половецки,
 Шлемове Оварски
 Съ саби разсѣченны
 Съ саби калены
 Отъ теб' Всеволоде!
 Каква рана, брата,
 ІѲ страшна за него
 Катъ животь забрави
 Честь и градъ Черниговъ,
 Татковъ престолъ златенъ,

² Стрибогъ, истый ѡн и Позвиздъ—Славянскій Золъ, богъ на вѣтрови
и пр.

Законъ и обычай,
Милъ своихъ женъ,
Глѣбовнѣ ³ си личнѣ.

IV.

Бѣхъ вѣкове Трояна,
Ярослава минахъ години
Бѣхъ Ольговы дружини
Ольга ¹ сына Святослава.
Той Олегъ сосъ мечъ коваше свады,
И по земѣ съеше онъ стрѣлы
Стапнувалъ въ златъ стърмень
Въ Тмутороканъ градъ.
И великій Всеволодъ кнезь,
Всеволодъ сынъ Ярославовъ
Звонъ слушалъ онъ, и отъ кого
Во Черниговъ градъ Владиміръ
Секо утро затнувалъ си уши;
А Вячеславича Бориса ²
Слава не сждъ (Божій) доведе
И зеленнй нему килимъ,
Во Кавинѣ нему постла,
За безчестеніе Олега
Храбра и млада кнеза.
Отъ Канинѣ тажъ
Святополкъ ⁴ заповѣда

¹ Ольга Глѣбовна—жена Всеволода, щерка князя Глѣба Юревича Кіевскаго и сестра Владиміра Глѣбовича Переяславскаго.

² Олегъ Святославичъ, дѣдо Игоря.

³ Владиміръ Мономахъ.

⁴ Борисъ Вячеславичъ, сынъ Вячеслава Ярославича Смоленскаго. Убиенъ бѣ въ 1078 въ бой-гъ при село-то Нѣжатино.

⁵ Святополкъ Изяславичъ сынъ воликаго Князя Изяслава, кой бѣ убиенъ на Нѣжатинѣ нивѣ.

Татка си да кренатъ,
 На угорски скороходцы
 Въ светж Софіж во Кіевъ.
 Тога при Олега сына Горислава
 Сѣохж ся и растехж размирици,
 Гинеше животь Даждъ-Богова внука
 Кратеше ся вѣкъ чловѣческій
 Въ кнежески крамолы и свары.
 Тога по Русскж земж
 Пѣхж орачи рѣдко,
 Враны гракахж често
 Мърши си дѣлейки;
 Чавки съ речъ свож говорятъ,
 На добывачкж да лѣтнатъ.
 Бѣше това въ тѣ бойове и въ тѣ битвы
 А за такж битж не бѣше ся чуло.

V.

Отъ зарана до вечера
 Отъ вечера до зарана,
 Летаятъ калены стрѣлы,
 Па и остры саби гърматъ,
 Удирайки си по шлемы,
 Трескаятъ сосъ нихъ и копя
 Въ чуждо ми незнайно поле,
 Среде земж Половецкж.
 Черна земя погазена
 Была отъ копыта конски,
 И посяна бѣ съ кости,
 И полѣяна бѣ съ кърви:
 Па изникна тжга
 По тж Русскж земж.

Що ми шумить,
 Що ми звонить
 Рано далеко предъ зоры?
 Игорь завърнувать пълцы
 Жаль му те за мила
 Всеволода брата.
 Бихъ ся день първый
 Бихъ ся день второй
 На третій день окол' пладнѣ
 Игорево знаме падна.
 Ся раздѣлихъ тукъ брата
 Кай брегъ отъ быстръ Каялж! ¹
 Там не стигна кърваво вино!
 Тамо храбры Руси
 Свършихъ си гозбж:
 Сватове напихъ,
 Легнахъ си сами
 Та за Русскж земж!
 Венить отъ жалость трава
 А отъ тжж дрво
 Ся наведена въ земж.

VI.

Веке, братя, стигна
 Не весела година,
 Веке пусты поля
 Силж ны покрыхъ.
 Въ сили Даждъ-Богова внука
 Настава «обида»;
 И на Троянова земя
 Стагна какъ дѣвойка;

¹ Сегашній Кагазъникъ, кой течить въ Донъ.

Плесна съ крыля како лебедъ
 На сиво ми море;
 И плескайки у Донь тихій
 Будить тежко време.
 Вечь преставахъ си кнези
 Поганцы да биятъ,
 Защо братъ на брата рече:
 «Ово ми те мѡе,
 А това те мѡе;» Ево
 Хванахъ си кнези
 За малко нѣщо да ся карать
 Како за голѣмо,
 И да ковжтъ сами себѣ
 Крамоли и свады:
 А поганци отъ 'си страны
 Поплѣввахъ Русскж земж.

О! далеко зайде соколъ,
 Птицы терайки въ море,
 Игорева храбра дружина
 Нема веке да въскреснить.
 По нихъ Жля и Карна ¹ съ выкотъ
 Скокнахъ по Русскж земж,
 Огннъ пламень въ нея влечать.
 Сплакахъ ся Русски жени
 Редехъ си жално:
 «Мые веке не ке видимъ
 Милы ны стопаны,
 Нема за нихъ да наумимъ
 Съ очи да ги видимъ,
 Думж да имъ проговоримъ,
 Злато, сребро веке

¹ Жля и Карна—Ханови Половечки.

Нема на насъ да траскать.¹
 И застенка, брата, Кіевъ
 Стенкаты ми отъ тжжъ,
 И Черниговъ градъ отъ мжжъ;
 По тж Русскж земіе,
 Ми ся разли, брата аллба,
 А и силны сълзы
 Течать среди Русскж земіж.
 Карахж ся. тепахж ся
 Кнези мегю себе;
 А поганци глобехж ны
 Нашж Русскж земж,
 И отъ 'сека кука даногъ
 Зимахж по кожж.
 Че два Святославичи храбры.
 Всеволодъ и Игорьъ
 Прежнж разбудихж злобж,
 Кож бѣше успалъ
 Татко имъ Кіевскій страшень
 Святославъ Великій.
 Онъ съ дружины свои силны
 Съ мечове си остры
 Стори да треперать врази;
 Кат' онъ стагна въ земж Половецкж,
 Онъ погази бърда и могилы,
 Разборави езера и рѣки,
 И иссуши блата и потоцы.
 И какъ вихоръ кат' нападна на Кобыка ².
 Го измъкна изъ Лукоморски ³ силны
 Какъ желѣло Половецки пълцы:

¹ Ханъ Половецкій кого пълци Святославъ, една година предъ Игоревото ходеніе на бой.

² Такъ ся казвать морскій-тъ брегъ кой има видъ на лжкъ или джга.

И ся найде Кобякъ въ градъ Кіевъ,
Въ Святославовы дворы високи.

Тамо Нѣмци, Венедици,
Тамо Гърци и Моравци,
Пѣять славж Святославу
Игоря кнеза хулять,
Кой потопа Русско змато
И имоть въ дно на-Каала,
Вражка рѣка Половецка,
Тамо Игорьь кнезь си слезе
Отъ позлатено си сѣдло,
Въ сѣдло Кошціево сѣдна.
Зидове градси яки
Станахж си оскърбны
Ся омрачи веселие.

VII.

Святославъ сонъ мжтенъ видѣ:

«Въ Кіевъ на горы, снощи вечерь
Облекувахте ме, рече,
Съ чѣрный покровъ въ постележ,
Чѣрпѣхте ми сино вино
Смѣшано то сосъ отровж
И сосъ празны вы колчаны
На поганцы Половцы
Ядѣрь бисеръ сыпѣхте ми
И нѣгувахте ме вые.
Щицы лежехж безъ греди
Въ мои дворіе златоврси.
Сичкж нокъ отъ вечерь враны
Гракахж на Бусовинж¹,

¹ Бусова гора или Бусовица, коя ся находять подъ Кіевъ надъ Лыбедь (Максим.)

И у Плънскъ ² на поляни
 Бѣхъ дебри Кисаня,
 Я не можехъ него
 Въ море да го сгонамъ.»

Кнезу рекохъ болѣри;
 «Тѣга умъ ти плѣни кнеже;
 Сокола отлетнахъ два
 Отъ престола имъ татковъ златенъ,
 Градъ Тмутороканъ, да земать
 Съ шлемъ отъ Донъ да ся напѣять.
 Крыля соколови веке
 Врази подсѣкохъ съ саби,
 И нихъ хвърлихъ ги оба
 Во темницѣ, во вериги,
 Вързахъ ги во желѣза.
 Темно бѣше на день третій:
 Два помъркнахъ ны сълнца,
 До два стълпове чървени
 Мѣсечини двѣ съ нихъ млада
 Ся угасняхъ—такъ исто
 Свягославъ и Олегъ кнези
 Ся завлекохъ въ мъгъ,
 (На Каяла мракъ свѣтъ покры:
 Ся распьренахъ Половцы
 Въ Рускѣ земѣ како вълцы.)
 Ся удавихъ во море.
 Буйность дахъ хану голѣмъ.
 И бѣ глоба, бѣхъ мъки,
 Падна слава и свобода,
 «Дивъ» ся пуци пакъ на земѣ.
 Ено Готски мѡми личны

² Сегашній Плъсковъ (въ Галиція.)

Пѣять край брегъ на сино море,
 Звѣнать моми съ Русско злато,
 Пѣять Бусова годинж
 Местъ делѣять Шарокана. ³
 А па мые, о дружино!
 Сме си жедни за веселбж.»
 Святославъ великій тогай
 Златно си изрони слово
 Съ сълзы смѣшано и рече:
 «Ой ве вые мой внуци,
 Игоре и Всеволоде!
 Рано захванахте вые
 Въ вражскж земек Половецкж
 Съ остры да цвилите саби,
 Да добывате себѣ славж,
 Ал надвихте вы нечестно:
 Вражскж пролихте кървь начестно.
 Ваши сърдца, храбры сърдца,
 Ковани сеть во желѣзо
 А закалены сосъ буйность.
 Това ли сторихте вые
 На моя остарѣла глава
 Съ сребренны, тя бѣлы космы?
 Веке я не гледамъ земек
 Силна и богата
 Ярослава брата
 Кам Черниговска дружина?
 Кам Могути и Татрани?
 Кам Шельбири и Топчаки,
 И Ревуги сосъ Ольбери?
 Тѣ безъ щитове, а само
 Съ ножове и сосъ выкотъ

³ Шароканъ или Шаракунъ—вождь Половецкій.

Навасувахъ си войскъ,
 Съ дѣдовскъ гърмейки славъ.
 Али рекохте си вые:
 «Сами нека ся осърчим',
 Новъ славъ да добьем',
 И дѣдовска ке је наша.»
 Нели чудно ке је братя
 Да ся помладить пакъ старецъ?
 Ког' на-соколь перя капать,
 Птицы онъ високо терать,
 Бранить сѣдало онъ свое.»
 Али ево, що је лошо:
 «Кнези менѣ на помагать
 И сетъ никакви години!»
 Ево у Римъ ⁴⁾ выкать-плачать
 Подъ тѣ саби Половецки,
 А Владимірь ⁵⁾ раненъ седить.
 Тжга, мжка сыну Глѣба.

VIII.

Всѣволоде ¹ ты великій кнеже!
 Защо не прелетвашь отдалеко
 Татковъ престолъ златенъ да си бранишь!
 Можешъ съ весла Волгъ да респърскашь
 А Донъ -сосъ шлемове да излеишь.
 Да 'си былъ ты овде, то ке бѣше
 Секоя робиня по «ногата» ²
 А и секой робъ по «резана» ³.

⁴ Ромны.

⁵ Владимірь Глѣбовичъ Переяславскій, сынъ Глѣба Юревича и братъ на жена-та буй-туръ Всеволода—Ольги Глѣбовны.

¹ Всеволодъ Юревичъ—великій князь Владимірскій на Клязьмѣ.

² и ³ Ногата . . . резана — тогашни дробны певези: една „гривна“ има-

Че ты можешь посухо да биешь
 Врази, като имашъ живы стрѣлы:
 До два Глѣбовы ⁴⁾ сына сильны.
 Буйный Рюриче, ⁵⁾ Давиде!
 Не съ позлатены ли шлемы
 Вые плавахте по кърви?
 Не ваши ли храбры дружини
 Рыкахъ какъ ранены быци
 Отъ саби въ незнайно поле?
 Братя, стѣпнѣте въ златъ стремень.
 А за Русскъ нашъ земь
 И за Игоревы раны,
 Буйна сына Святослава!

Осмысле Ярославе
 Галичкій ты кнеже!
 Седишь ты високо
 На свой тамо престолъ,
 Що отъ злато кованъ.
 Ты си подпрелъ горы,
 Горы ти Карпатски,
 Съ свои какъ желѣзо
 Яки ты дружины,
 И на краль Маджарскій
 Пѣть си му затворилъ,
 И во Дунавъ рѣккъ
 Си затворилъ враты,
 Метнувашъ тежины
 Преку синій облакъ,
 По си земи, кнеже,

ше 50 резаны, а една „ногата“ 2¹/₂ резаны: една ногата—съ сег. ¹/₈ рубл. а резана—съ сег. 20 коп.

⁴ Князювѣ Рязански—Романъ Игорьъ, Владиміръ, Всеволодъ и Святославъ Глѣбовичи.

⁵ Рюрикъ и Давидъ Ростиславичи—внуци Мстислава, Великаго.

Страхове ти течать;
 И во Кіевъ, кнеже,
 Враты ты отварашь;
 И отъ татковъ златенъ
 Ти престоль си стрѣлашь
 Царевн Султаны,
 Во далечны земли.
 Стрѣлай, Господине, стрѣлай
 Того поганца Кончака—
 За нашъ Русскъ земж,
 За Игоревы раны,
 Буйна Святослава сына!
 Буйный Мстиславе ⁶ и Романе ⁷
 Умъ юначній васъ на бой носитъ,
 Та въ бой плавате високо,
 Какъ кога соколь
 Ширить ся на вѣтеръ,
 Да побиетъ птицъ.
 Имате какъ крыля
 Пандыры желѣзны,
 Подъ Латински шлемы
 Трескать отъ нихъ земля,
 Многу страны хански.
 А Ятвязи и Литовци,
 Деремели и Половци
 Хвърлихъ сулицы,
 Наведохъ главы
 Подъ желѣзны саби.
 Но вечъ, кнеже, Игорю
 Съянце си помъркна,
 А дърво за лошо

⁶ и ⁷ Романъ Мстиславичъ—князь Владимірскій на Волынъ — Мстиславъ Ярославичъ, сынъ Ярослава Луцкаго и братучедъ Романа.

Листя си порони:
 Та по рѣкѣ Росѣ,
 И по рѣкѣ Сулѣ,
 Градове дѣляхъ,
 А дружина силна
 Игоря ми храбра
 Нема да воскреснѣть.
 Донѣ те, кнеже выкатъ,
 Выкатъ на бой, кнези.
 Ольговы сынове,
 Тѣ юнацы кнези
 Дошле да ся биятъ.
 Ингваре и Всеволоде ⁶
 До три сына Мстислава!
 Вы сте пилци шестокрылци,
 Сѣдало ви не те слабо.

Не сось бойнѣ жребкѣ
 Грабнахте вы' земли:
 Защо ви сѣть шлемы
 Златны и сулицы,
 Щитове ви Лехски?
 Заградѣте въ поле,
 Заградѣте враты
 Съ свои остры стрѣлы, —
 За вашѣ Русскѣ землѣ,
 За Игоревы раны,
 Буйна сына Святослава!

IX.

Конѣ градъ Переяславль рѣка Сула
 Съ сребрены воды веке не течить,

• Князюви Черниговски. — Ольгово сѣдало (гнѣздо).

И Двина' течить мятна какъ блато,
 Каде тыя страшны Полочаны,
 Подъ той на-поганцы силенъ выкотъ.
 Изяславъ сынъ Васильковъ ¹ само
 Позвони сосъ свои остры саби,
 Удирайки по шлемы Литовски,
 Смали славж дѣду си Всеславу,
 А самъ си подъ щитове чървени
 Падна на кървавж тамо трѣвж,
 Отъ Литовски мечове истрепанъ.
 И кога онъ легна во постелж,
 Рече: «твож дружинж, кнеже,
 Птицы покрыхж сосъ крыля,
 А кървь пол.захж звѣры.»
 Немаше тамъ брата Брючеславж,
 Ни пакъ Всеволода другій;
 Самъ си душж бисернж изрони
 Низъ огърле златно изъ храбрж снагж.
 Мълкнахж гласе, онѣмѣ веселж,
 Свирать само свирки Городежки. ²
 Ярославе, си внуци Всеслава!
 Хруглицы си веке наведѣте,
 Оставете исхабены саби;
 Осрамите дѣдовж ви славж.
 И съ крамоли свои вые
 Първы доведохте врази
 Въ милж ны Русскж земж,
 Вързъ Всеславово племе.
 Мы' да търпим' такж мжжж,
 Какъ отъ земж Половецкж!

¹ Единъ изъ Полоцки-те князови, може бы сынъ Василька Рогволодови ча аз кого лѣтописцы-те напомнуваатъ подъ 1132 г.

² Градче Городно дека княжувалъ Изяславъ Васильковичъ и днеска се намиратъ въ Минскійокр. между р. Стырь и Горынь.

А на седмый вѣкъ Трояна,
 Той Всеславъ ³ жребиж си хвърли
 За дѣвойкж ⁴ нему милж.
 Онъ на конь възсѣдна хитро,
 И похита конь градъ Кіевъ,
 Столъ Кіевскій златенъ добы.
 Скокна отъ тамъ какъ звѣръ лютый,
 Въ полнокъ онъ изъ Бѣла града,
 Ся обѣси въ синж мъгж,
 Въ Новградъ онъ достигна утромъ,
 Съ сѣчива отвори враты,
 Разби славж Ярослава.
 Отъ Дудутки ⁵ до Немигж ⁶
 Какъ вълкъ онъ си скокна,
 На Немигж, во широко поле
 Главы постилаять како снопе,
 И ги вършатъ сосъ желѣзны «чепи»

Клаваять животь на тоцы

И изъ снагж душж вѣять.

Грегъ ми кървавъ на Немигж,

Не съ пченицж былъ постѣянь,

А сосъ коски на сынове Русски.

Сждеше Всеславъ люгю,

Правеше по градове уредбж,

Самъ какъ вълкъ прерываше онъ ногѣ

Изъ градъ Кіевъ до Тмутороканъ градъ,

Онъ достигвалъ оцъ предъ първы пѣтли,

Пжть преминваше на Хорсъ ⁷ великій.

Зазвонихж заутреннж службж,

³ Всеславъ Брячеславичъ, правнукъ, Рогнеды.

⁴ Стихотворно-Кіевъ.

⁵ Градче около Новгородъ Великій.

⁶ Нѣмень.

⁷ Богъ на бързаніе-то.

Въ Полотскъ у Софіѣ свѣта въ църквѣ
А онъ службѣ слушалъ во градъ Кіевъ.

Акь и была душа вѣща

Въ дружѣ снагъ, но и тая

Често страдале отъ мжи.

Та отдавна Боянъ вѣщій

Кога свършвалъ пѣснѣ казвалъ:

«И да быдишь хитръ,

И да быдишь уменъ,

Птица бърза быди,

Нема да побѣснѣишь

Ты отъ сждъ-тъ Божій.»

О! ке стенкать Русска земля,

Кога си науми старо

Време и стары си кнези!

И Владиміръ ⁸ старый

Вѣчно кнезь да быдѣтъ

Онъ не можель тамъ

На тѣ Кіевски горы:

Неговы дружины сега

Рюрикъ еди, Давидъ друзи

Раздѣлихъ и ги зехъ;

И, какъ спрегнати, во яремъ

Ораять си сосѣ плугъ земѣ.

Когъ на Дунавъ коня пѣять.

X.

Ярославнинъ ¹ гласъ ся слушать:

Како клета кукавица

Въ ранны зоры выкатъ, плачить:

⁸ Владиміръ Мономахъ.

¹ Евросиніи Ярослава, щерка князя Ярослава Владиміровича, втора жена Игоря.

«На Дунавъ - ке летнамъ, рече,
 Какъ клета кукавица;
 Свиленъ ржавъ ке натопамъ
 Во Каялж быстрж рѣкж,
 И соѣ него ке избришамъ
 Кнезу кървавы му раны
 На негож силж снагж.
 Ярославна рано плачить,
 Во градъ Путивль на зидъ градскій,
 Плачить, стенкать и си редить:

«Вѣтре, буйный вѣтре!
 За що Господине
 Вѣишь ты насильно!
 Защо влечишь вѣтре
 Хански люты стрѣлки
 На лесны ти крыля
 Вързъ мой милый стопанъ?
 Мало ли ти бѣше
 Вѣтре, ты да вѣишь
 Въ горы по облацы?
 Кораби да клатишь
 Пѣ то сино море?
 Защо Господине
 Радость ми веселбж
 Пѣ поле развѣя?»

Ярославна рано плачить,
 Во градъ Путивль на зидъ градскій,
 Плачить, стенкать, и си редить:

«Днѣпре, славенъ Днѣпре!
 Ты си пробилъ Днѣпре
 Каменны тѣ горы
 Низъ тж чърнж земж,
 Земж Половецкж
 И не еднажъ, Днѣпре,

СЛОВО ЗА ПЪЛКЪ-ТЪ ИГОРЕВЪ.

Нѣселъ си на себе
 Кнеза Святослава
 До Кобякова войскѣ:
 Донеси ми, Двѣпре,
 Мой-тъ милый стопанъ,
 Да не пракамъ рано
 Съззы нем' по море.»

Ярославна рано плачатъ
 Во градъ Путивль на зидъ градскій,
 Плачатъ, стенкати я си редятъ:

«Сънце, златно сънце,
 Сънце мое ясно!
 Симъ 'си тошло, харно:
 Защо господине.

Свои вруки арацы
 Простре вързъ мой стопанъ?

Защо съ силенъ припекъ
 Тетивы иссуши,
 Стрѣлки имъ на плеки
 Съ тжж, сънце, покры?»

XI.

Въ полнокъ море пѣрна;
 Небо съ мъгли с покры;
 Игорю ми кнезу
 Богъ пѣть му показвать,
 Изъ тж земѣ Половецкѣ
 Въ своѣ земѣ Русскѣ,
 Въ татковъ престолъ златенъ.
 Зоры погаснахъ вечерны:
 Игорь спить,
 Игорь бдять,

Съ умъ си Игорь поле мѣрить.
 Отъ Велика Дона,
 Па до Донца' мала.
 Конь му готовъ въ полнокъ чекать;
 И задъ рѣкж свирнж Овлуръ; ¹
 Велитъ кнезу да разберить.
 Кнеза Игоря вещь нема!
 Выкна, и земля ся стресе,
 Трева зашуми зелена,
 Стрѣсоха ся си Половци.
 И кнезь Игорь бърго скокна,
 И прескокна, како итица,
 Търски, па си пливна въ водж,
 Пливна како бѣла шатка;
 Па са хвърли на конь бързый,
 Па отъ конь како вълкъ босый
 Слезе, и похита тамо
 Кай Донецкж тж полянж,
 И полетна како соколъ
 Птица, летна подъ облацы,
 Избивайки лебеди и гуски
 За вечерж, ручекъ, и за ужинъ.
 Кога Игорь како соколъ лѣтна
 Тога Овлуръ како вълкъ потече,
 Тресейки отъ себе росж студнж:
 Свои бързы уморихж коньи.

Нему Донецъ рече:
 «Игорю ты кнеже!
 Честь не малу, слава
 За тебе ке быдить»

¹) Овлуръ или Влуръ какъ го наричатъ пѣвецъ-тъ Игоревъ, и Лаверь или Лавръ какъ го наричатъ лѣтописецъ-тъ—тѣ име Половчанина, на кого майка-та бѣше Русския, и-кожъ-накара Игоря да побѣгнеть изъ пѣвнъ-тъ.

А Конзаку ядъ, омраза.
А на Русска земля радости!»

Игорь отговори:
«Та и тебѣ, Донче!
Не помалка слава,
Тебѣ, кой лелѣя
На бранови кнеза,
Тебѣ, кой му даде
Тж зелена тревж
Кай сребренны брезы,
Тебѣ, кой облече
Съ топлы, гжсты мъгли,
Подъ дебелиж сѣнкж
На зелено дърво;
Вардеше го како
Бѣлж шаткж въ водж,
Како рыбарь-птицж,
А на вѣтеръ како
Бързый соколь-птицж.
Не таква те, рече,
Стugna рѣка плитка,
Коя собирать въ себе
Туги малки рѣки.
«Струги» разби въ храсте.

Кнеза млада Ростислава ²
Въ темень брегъ на Днѣпръ удави.
Та по млада Ростислава
Майка Ростислава плачить.
И отъ тжга дърво
Ся наведена въ земж,
А отъ жалбж цвѣке

²) Ростиславъ Всеволодовичъ, братъ Владимира Мономаха, послѣ несре-
квы-отъ бой съ Половцы-те, бѣгавши ся хвърли въ р. Стугий и ся удави.
Овъ имаше 22. год.

Повена изсъхна.
 И не срачки грачжтъ
 По широко поле:
 Игореви трази
 Барать Кзакъ и Кончакъ.
 Въ това време врани
 Мълкнахж и чавки,
 Не гракахж срачки,
 Само лазехж тѣ,
 Само птица кълавачъ
 Дърво дълбитъ съ клюнъ си,
 Пжтъ конъ рѣкж показвать,
 Та и славей птица
 Съ пѣсни си веселы
 Зорж си предказвать.
 И па велить Кзакъ Кончаку
 Га конъ сѣдало соколъ ³ летать,
 Соколче мы некъ застрѣлимъ
 Съ стрѣлки позлатены наши»
 Кончакъ нему отговори:
 «Акъ конъ сѣдало соколъ летать
 Соколче мы нека сопнимъ
 Сось дѣвойкж хубавицж.»
 И пакъ Кзакъ рече Кончаку:
 «Ако него мые сопним
 Сось дѣвойкж хубавицж,
 Нема соколъ нашъ да быдить,
 Ни дѣвойка хубавица,
 И ке хванать насъ да биятъ
 Птицы въ поле Половецко.»

³) Овде ханове-те говорятъ за Игоря (сокола) и за сына му Владими-ра (соколче) кой быдейки въ плѣнъ си ожени за Кончаковъ-тъ щеркж, кой овде наричатъ—дѣвойка хубавица.

XII.

Вѣщій Боянъ пѣснотворецъ
 Въ старо време кога пѣялъ
 Святославови бойови,
 Ольгови и Ярослава
 На Когана, бѣше реколъ:
 «Тежко на-глава безъ плечи
 Зло ти на-снага безъ глава!»
 Тежко и тебѣ Русска земь
 Безъ княза Игоря славна?
 Ено, сьлнце въ небо свѣтитъ:
 Игорьъ князь во Русскѣ земь.
 Па запѣяхъ дѣвойки
 Тамо кай той тихій Дунавъ.
 Пѣсни гласовиты виятъ
 Преку море до градъ Кіевъ.
 Игорьъ яхатъ по Боричевъ,¹
 Пѣтъ си държить каде светъ
 Богородицѣ Пирогощѣ.

Радостны сѣть страны,
 Градове веселы
 Пѣсни си пѣйки
 За стары-те князи,
 Послѣ и за млади.
 Игорю пѣятъ слава
 Сыну Святослава,
 Буй-Туру Всеволоду.

¹) Мѣсто въ Кіевъ близу до него днесъ-ка стоить Михаиловскій Монастырь.—

²) Си овия забележванія мене найдохме при Русскій преводъ Н. Гербеля, изъ изданіе-то на кого мене ги презедохме.

Владиміру младу
Игорову сыну.
Здравы были кнези,
Кези и дружина!
Що сось поганцы се биятъ
За народы Христіански!
Живы да сетъ кнези,
Кнези и дружина!

КРАЙ.

СЛОВО

**О плъку Игоревѣ, Игоря сына Святъславля внука
Ольгова.**

I.

Не лѣпо ли ны бѣшеть, братіе, начати старыми словесы трудныхъ повѣстїи о плъку Игоревѣ, Игоря Святъславлича.— Начати же ся тѣи пѣсни по былинамъ сего времени, а не по замышленію Бояну.— Боянъ бо вѣщїй, аще кому хотяше пѣснь творити, то растекашеться мыслію по древу, сѣргьмъ вълкомъ по земли, шизымъ орломъ подъ облакы.— Помняшеть бо рѣчь пьрвыхъ временъ усобици. Тогда пуцашеть десять соколовъ на стадо лебедїи; которїй дотечаше, та преди пѣснь пояше: старому Ярославу, храброму Мьстиславу, иже зарѣза Редедю предъ плъкы Косожьскыми, красному Романови Святъславличу.— Боянъ же, братіе, не десять соколовъ на стадо лебедїи пуцаше, нъ своя вѣщїя пьрсты на живая струны вьскладаше, они же сами княземъ славу рокотаху.— Почнемъ же, братіе повѣсть сію отъ старого Владимира до нынѣшняго Игоря; иже истягну умъ крѣпостїю своею, и поостри сердца своего мужествомъ, наплнився ратнаго духа, наведе своя храбрїя плъкы на землю Половѣцкую за землю Рускую.

II.

Тогда Игорь възрѣ на свѣтлое солнце и видѣ отъ него тьмою вся своя воя прикрѣты, и рече Игорь къ дружинѣ своей: братіе и дружино! лудежъ бы потяту быти, неже полонену быти: а всядемъ, братіе, на свои бръзѣя комони, да позримъ сивего Дону. Спала Князю умъ похоти, и жалость ему знаменіе заступи, искусити Дону Великаго.—Хощу бо, рече копіе преломити конецъ поля Половецкаго съ вами Русици, хощу главу свою приложити, а любо испити шеломомъ Дону. О Бояне, соловію стараго времени! абы ты сія плѣкы ущекоталъ, скача славію по мыслену древу, летая умомъ подѣ облакы, свивая славы оба полы сего времени, рища въ тропу Трояну чресь поля на горы. Пѣти было пѣсь Игореву, того (Олга) внуку. Не буря соколы занесе чрезъ поля широкая; галици стады бѣжать къ дону великому; чили вѣсѣти было вѣщей Бояне, Велесовъ внуче! Комони ржугъ за Сулою, звенить слава въ Кыевѣ; трубы трубать въ Новѣградѣ; стоятъ стязи въ Путивлѣ; Игорь ждетъ мила брата Всеволода.—И рече ему Буй Туръ Всеволодъ: одинъ братъ, одинъ свѣтъ, свѣтлый ты Игорю, оба есвѣ Святъславличя; сѣдай, брате, свои бръзѣи комони, а мои ти готови осѣдлани у Курьска на переди: а мои ти Куряни свѣдоми къ мети, (къмети) подѣ трубами повити, подѣ шеломи възледѣяни, конецъ копія въскрѣмлени, пути имъ вѣдоми, яругы имъ знаеми. луци у нихъ напряжени, тули отворени, сабли изъострени, сами скачють, акы сѣрыи влѣци въ полѣ, ищучи себе чти (чѣсти), а Князю славѣ (славы).—

Тогда вѣступи Игорь Князь въ златъ стремянь, и поѣха по чистому полю. Солнце ему тьмою путь заступаше; ноць стонущи ему грозою птичь убуди; свистъ звѣринъ въ стаз-

би; дивъ кличетъ врѣху древа, велитъ послушати земли незнаемѣ, влзѣ и по морію (Влзѣ и Поморію.) и по Сулію, и Сурожу, и Корсуню, и тебѣ Тьмутораканскій блъванъ. А Половци неготовами дорогами побѣгоша къ Дону Великому, кричатъ тѣлбгы полунощи, рци, лебеди роспущени. Игорь къ Дону вой ведеть: уже бо бѣды его пасеть птицъ; подобію влци грозу въсрожать, по яругамъ; орли клеткомъ на кости звѣри зовуть, лисици брешуть на чръленыя щиты. О Руская земле! уже за Шеломянемъ еси. Длго. Ночь мркнетъ, заря свѣтъ запала, мѣгла поля покръла, щекотъ славій успе, говорѣ галичъ убуди. Русичи великая поля чрълеными щиты прегородиша; ищучи себѣ чти, а Князю славы.

III.

Съ заранія въ пяткъ потопташа поганья пълкы Половецкыя, и рассушыся стрѣлами по полю, помчаша красныя дѣвки Половецкыя, а съ ними злато и паволокы, и драгыя оксамиты; ортьмами и япончицами, и кожухы начаша мосты мстити по болотомъ и грязивымъ мѣстомъ, и всякими узорочыи Половецкыими. Чрълень стягъ, бѣла хорюговъ, чрълена чолка, сребрено стружіе храброму Святъславличу. Дремлетъ въ полѣ Ольгово хороброе гнѣздо далече залетѣло; небылонъ обидѣ порождено, ни соколу, ни кречету, ни тебѣ чръный воронъ, поганый Половчине. Гзакъ бѣжитъ сѣрымъ вълкомъ; Кончакъ ему слѣдъ править къ Дону великому.

Другаго дни велми рано кровавыя зори свѣтъ повѣдають; чръныя туча съ моря идуть, хотять прикрыти дѣ солнца: а въ нихъ трепещуть синіи мльніи. быти грому великому, итти дождю стрѣлами съ Дону великаго: ту ся копіемъ приламати, ту ся саблямъ потручати о шеломи Половецкыя, на рѣцѣ на Каалѣ, у Дону великаго. О Руская землѣ! уже не Шоломянемъ еси. Се вѣтри, Стрибожи внуци, вѣють съ мо-

ря стрѣлами на храбрѣя пълкы Игоревы! земля тутнетъ, рѣкы мутно текутъ, пороси поля прикрываютъ, стязи глаголютъ, Половци идутъ отъ Дона, и отъ моря и отъ всѣхъ странъ. Рускѣя пълкы отступиша. Дѣти бѣсови кликомъ поля прегородиша, а храбрѣи Русици преградиша чрълеными щиты. Ярѣ Туре Всеволодѣ! стоиши на борони, прыщещи на вон стрѣлами, гремлеши о шеломи мечи харалужными. Камо Турѣ поскочяше, своимъ златымъ шеломомъ посвѣчивая, тамо лежать поганѣя головы Половецкѣя; поскепаны саблями калеными шеломи Оварьскѣя отъ тебе Ярѣ Туре Всеволоде. -Кая раны дорогъ, братіе, забывъ чти и живота, и града Чрънигова, отня златая стола, и своя милѣя хоти краснѣя Глѣбовны свѣчая и обычая.

IV.

Были вѣчи Трояни, минула лѣта Ярославля; были пълци Олговы, Ольга Святѣславлича. Тѣ бо Олегъ мечемъ крамо-лу коваше, и стрѣлы по земли сѣяше. Ступаетъ въ златъ стремянъ въ градѣ Тьмутораканѣ. Тоже звонъ слыша дав-ный великѣй Ярославъ сынъ Всеволожъ: а Владимірѣ по вся утра уши закладаше въ Черниговѣ; Бориса же Вячеславлича слава на судъ приведе, и на канину, ¹ зелену паполому постла, за обиду Олгову храбра и млада Князя. Съ тоя же Каялы ¹ Святопълкъ повелѣя отца своего между Угорьскими иноходцы ко святѣй Софїи къ Кїеву. Тогда при Олзѣ Гориславлича сѣяшется и растяшеть усобицами; погибашеть жизнь Дажь-Божа внука, въ Княжихъ, крамолахъ вѣщи челоуѣкомъ скратишась. Тогда по Руской земли, рѣтко ² ратаевѣ кикахуть, къ часто врани граяхуть, трупїа се-

¹ Съ тоя же Канины, Яропълкъ повелѣ яти.

² Рѣдко.

бѣ дѣляче; а галицы свою рѣчь говоряхуть, хотять полетѣти на уедіе³. То было въ ты рати и въ ты плькы; а сиде и рати не слышано.

V.

Съ зараніа до вечера, съ вечера до свѣта летять стрѣлы каленныя; гримлють сабли о шеломахъ; трещать копія харалужныя въ полѣ незнаемѣ, среди земли Половецкыи. Чръна земля подѣ копыты, костью была посѣяна, а кровію поляна; тугою възидоша по Руской земли. Что ми шумить, что ми звенить давеча рано предѣ зорями? Игорь плькы заворочаеть; жаль бо ему мила брата Всеволода. Бишася день, бишаса другый: третьяго дни къ полуднію падоша стязи Игоревы. Ту ся брата разлучиста на брезѣ быстрой Каялы. Ту кроваваго вина недоста; ту пирь докончаша храбрии Русичи: сваты попоиша, а сами полегоша за землю Рускую. Ничить трава жалошамы, а древо стугою къ земли прекловилось.

VI.

Уже бо, братіе, не веселая година вѣстала уже пустыни силу прикрыла. Вѣстала обида въ силахъ Дажь—Божа внука. Вступилъ дѣвою на землю Трояню, всплескала лебединными крылы на синѣмъ море у Допу плещучи, убуди жирня времена. Усобица Княземъ на поганыя погыбе, рекоста бо брату: се мое, а то мое же; и начыша Князи про малое се великое мльвити, а сами на себѣ крамолу ковати: а поганіе съ всѣхъ странъ прихождаху съ побѣдами на землю Рускую. О! далече зайде соколъ птицъ бѣя къ морю: и Игорева храбраго пльку не крѣсити¹ за нимъ кликну Кар-

³ Уѣдіе. (въ издан. Максимовича.) 1. Дѣвом.

¹ Крѣсити.

на и Жля, ² поскочи по Руской земли, смагу мъчю чн ³ въ' пламинѣ розѣ. Женѣ Рускія въсплакашась аркучи: уже намъ своихъ милыхъ ладъ ни мѣслию смѣслити, ни думою судумати, ни очима съгладати, а злата и сребра ни мало того потрепати. А вѣстона бо, братіе, Кіевъ тугою, а черниговъ напастьми; тоска разліяса по Руской земли; печаль жирна тече средь земли Руской; ⁴ а Князи сами на себе крамолу коваху; а поганіи сами побѣдами нарищуще на Рускую землю, емляху дань по бѣлѣ отъ двора. Тѣ бо два храбрая Святъславлича, Игорь и Всеволодъ уже лжу убуди, ⁵ которую то бѣше успилъ отецъ ихъ Святъславъ грозный Великій Кіевскій. Грозою бѣшеть; притрепеталъ своими сильнѣшими пѣлкъы и харалужными мечи на землю Половецкую; притопти хлѣмы и яругы; взмути рѣки и озеры; иссуши потоки и болота, а поганого Кобяка изъ луку моря ⁶ отъ желѣзнѣихъ великихъ пѣлковъ Половецкихъ, яко вихръ выто рже и пядеса Кобякъ въ градъ Кіевъ въ гриднищѣ Святъслава вли. Ту Нѣмци и Венедици, ту Греци и Морава, поютъ славу Святъславлю, каютъ князя Игоря, иже погрузи жиръ во днѣ Каялы рѣкы Половецкія, Рускаго злата насыпаша. Ту Игорь Князь высѣде изъ сѣдла злата, а въ сѣдло Кашіево; Унѣша градомъ забралы, веселіе пониче.

VII.

А Святъславъ мутенъ сонъ видѣ: въ Кіевѣ ¹ на горахъ синочь съ вечера одѣвахте ² мя, рече чрною паполомою, на кровати тисовѣ. Чрпахуть ³ ми синее вино съ трудомъ

² Кончакъ и Гза.

³ Мъчучи.

⁴ Руской.

⁵ Убудиста.

⁶ Изъ Лукомора.

¹ Въ Кіевѣ.

² Одѣвахуть мя.

³ Чрпахуть.

смѣшено; съпахуть ми тѣщими тулы поганыхъ тълковнѣхъ великый женчючъ на доно, и нѣгують мя; уже дѣски ⁴ безъ кнѣса въ моемъ теремѣ злато връсѣмъ. Всю ноцъ съ вечера бѣсуви ⁵ врани възгряху, у Пѣсьнска на болони бѣша дѣбрь Кисавѣ и не сошлю къ синему морю. И ркоша ⁶ бояре кнзю: уже Княже туга умь полонила; се бо два сокола слѣтѣста ⁷ съ огня стола злата, поискати града Тьмутороканя, а любо испити шедомомъ Дону. Уже соколома крильца ⁸ припѣшали поганыхъ саблями, а самую опустоша ⁹ въ путинѣ желѣзны. Темно бо бѣ въ ꙗ денъ: два солнца помѣркости, оба багряная стлѣпа погасоста и съ нѣмъ молодая мѣсяца, Олегъ и Святѣславъ тѣмою ся поволокоста. На рѣцѣ на Кагалѣ тѣма свѣтъ покрыла: по Руской земли прострошася Половцы, аки нардуже гнѣздо, и въ морѣ погрузиста и великое буйство подасть Хинови. Уже снесесе хула и хвалу; уже тресну нужда на волю; уже връжесе дивъ ¹⁰ на землю. Се бо Готскія ¹¹ красныя дѣвы вѣспѣша на брезѣ синему морю. Звоня Рускымъ златомъ, поють время Бусово, делѣють мѣсть Шароканю. А мы уже дружина жадни веселія

Тогда Великый ¹² Святѣславъ, изрони злато слово слезами смѣшено, ¹³ и рече: о моя сыновчя ¹⁴ Игорю и Всеволоде! рано еста начала Половецкую землю мечи цвѣлити, а себѣ славы искати. Нѣ нечестно одолѣсте: ¹⁵ нечестно бо кровъ

⁴ Дѣски.

⁵ Бусови.

⁶ И ркоша. (въ изд. Максим.)

⁷ Слѣтѣста.

⁸ Крильца.

⁹ опуташа.

¹⁰ Дивъ.

¹¹ Готскія.

¹² Великый.

¹³ Смѣшано.

¹⁴ Сыновца.

¹⁵ одолѣста.

поганую проліясте. ¹⁶ Ваю храбрая сердца въ жестоцемъ харалузѣ скована, а въ буести закалена. Се ли створисте ¹⁷ мо ей сребреней сѣдинѣ! А уже не вижду власти сильнаго и богатаго и многовои брата моего Ярославъ съ Черниговскими былами, съ Моугуты и съ Татраны и съ Шельбиры, и съ Топчакы, и съ Ревугы, и съ Ольберы. Ти бо бес(зъ)щитовъ съ засапожники кликомъ пълкы побѣждають, звонячи въ прадедную славу. Нъ рекосте му жа имѣся ¹⁸ сами преднюю славу сами похитимъ, а заднюю ся сами подѣлимъ. А чи диво ся братіе стару помолодити! Коль соколъ въ мытѣхъ бываесть, высоко птицъ възвиваесть; не дасть гнѣзда своего въ обиду. Нъ се зло Княже ми не пособіе; на ниче ся години обратиша. Се у Рямъ кричатъ подъ саблями Половецкыми, а Владимиръ подъ ранами. Туга и тоска сыну Глѣбову!

VIII.

Великый Княже Всеволоде! не мыслію ти прелетѣти издалеча отня ¹ злата стола поблюсти? Ты бо можеши Волгу веслы раскропити, а Донъ шеломи вымъяти. Аже бы ты былъ, то была бы Чага ² по ногатѣ, а Кошей ³ по резанѣ. Ты бо можеши по суху живыми шереширы стрѣляти удалыми сыны Глѣбовы. Ты буй Рюриче и Давыде, не ваю ли значеными шеломи по крови плаваша? Не ваю ли храбрая дружина рыкають акы тури, ранены саблями калеными, на полѣ незнаемъ? Вступита ⁴ Господина въ злата стремянь ⁵ за обиду сего времени, за землю Русскую, за раны Игореви,

¹⁶ Проліяста.

¹⁷ Створиста.

¹⁸ Мужанмся. (изд. Макс.)

¹ Отъни.

² Чага.

³ Кошей.

⁴ Ступита.

⁵ Стремянъ.

буго Святславлича! Галичкы Осмомыслѣ ⁶ Ярославѣ, високо сѣдиши на своемъ златокованнѣмъ столѣ. Подперъ горы Угорскыи своими желѣзными пълки, заступивъ Королеви путь, затвори въ Дунаю ворота, меча времены ⁷ чрезъ облаки, суды ряда до Дуная. Грозы твоя по землямъ текутъ, отворяеши Киеву врата; стрѣляеши съ огня слата стола Салтани за землями. Сгрѣляй Господине Кончака, поганого Кошея за землю Рускую, за раны Игоревы буго Святславлича. А ты буй Романе и Мстиславе! храбрая мысль носятъ васъ ⁸ умъ на дѣло. Высоко плаваеши ⁹ на дѣло въ буести, яко соколъ на вѣтрехъ ширяеся, хотя птицю въ буйствѣ одолѣти. Суть бо у ваю желѣзный напорзи подъ шеломы Латинскими. Тѣми тресну земля, и многи страны Хинова. Литва, Ятвази, Деремела, и Половци сулицы своя повръгоща а главы своя поклониша подъ ты и мечи харалужныи. Нѣ уже Княже Игорю, утриѣ солнцю свѣтъ, а древо не бологомъ, листвѣ срони: по Руси ¹⁰ по Сули гради подѣлиша. А Игорева храбраго пълку не кресити. Донѣ ти Княже кличетъ и зоветъ Князи на побѣду. Олговичи храбрыи Князи dospѣли на брань. Ингваръ и Всеволодъ, и вси три Мстиславичи, не худа гнѣзда шестокрыльци, непобѣдныи жребии собѣ власти расхѣтисте? Кое ваши златыи шеломы и сулицы Ляцкѣи и щиты! Загородите ¹¹ полю ворота своими острѣными стрѣлами за землю Рускую, за раны Игоревы буго Святславлича.

IX.

Уже бо Сула не течетъ сребренными струями къ граду Переяславлю, и Двина болотомъ течетъ онѣмъ грознымъ Поло-

⁶ Галицькый; Осмомысле.

⁷ Времены.

⁸ Ваю.

⁹ Плаваета.

¹⁰ По Руси и по Сулѣ.

¹¹ Загородѣте.

чаномъ подъ кликомъ поганыхъ. Единъ же Изяславъ сынъ Васильковъ позвони своими острѣми мечи и шеломи Литовскія, притрепа славу дѣду своему Всеславу, а самъ подъ чрълеными щиты на кровавѣ травѣ притрепанъ Литовскими мечи. И схоти ю на кровать и рекъ: дружину твою Княже птицъ крылы пріодѣ, ¹ а звѣри кровь полизаша. Не бысть ту брата Брючяслава ² ни другаго Всеволода, единъ же изрони жемчюжну душу изъ храбра тѣла, чресъ злато ожерелье. Унылы голоси, пониче веселіе. Трубы трубятъ Городеньскіи. Ярославѣ и вси внуце ³ Всеслави уже понизить стязи свои вонзить ⁴ свои мечи верезени; уже бо въскочисте изъ дѣдней славы ⁵. Вы бо своими крамолами начясте наводити поганыя на землю Рускую, на жизнь Всеславию. Которое ⁶ бо бѣше насиліе отъ земли Половецкыи! На седьмомъ вѣцѣ Трояни връже Всеславъ жребіи о дѣвицю себѣ любу. Тѣи клюками подпърся о кони, и скочи къ граду Къеву и дотчеся стружіемъ злата стола Кіевскаго. Скочи отъ нихъ лютымъ звѣремъ въ плъночи, изъ Бѣла-града, сбѣсися синѣ мглѣ, утръ же воззни стрікусы отвори врата Новуграду, разшибе славу Ярославу, скочи влъкомъ до Немиги съ Дудутокъ. На Немизѣ снопы стеають головами; молотятъ чеши харалужными, на тоцѣ животъ кладуть, вѣють душу отъ тѣла. Немизѣ кровави брезѣ не бологомъ бяхуть посѣяни, посѣяни костыми Рускихъ сыновъ. Всеславъ Князь людемъ судяше, Княземъ грады рядяше, а въ ночь самъ влъкомъ рыскаше; изъ Кіева дорискаше до Куръ ⁷ Тмутороканя великому хръсови ⁸ влъкомъ путь прерыскаше. Тому въ Полотскѣ позвониша зау-

¹ Пріодѣша.

² Не бысть ту брата Брючяслава.

³ Внуци.

⁴ Вонзѣть.

⁵ Славы.

⁶ Которою.

⁷ До куръ.

⁸ Хръсови.

утренюю рано у Святыя Софѣи въ колоколы. а онъ въ Кыевъ звонъ слыша. Аще и вѣща душа въ друзѣ тѣлѣ, нѣ часто бѣды страдаше. Тому вѣщей Боянъ и прѣвое ⁹ припивку смысленый рече: ни хытру, ни горазду, ни птицю горазду, суда Божіа не минути. О! стонати Руской земли помянуше прѣвую годину, и прѣвыхъ Князей, того стараго Владиміра не лѣзѣ бѣ пригвоздити къ горамъ Кіевскимъ: сего бо нынѣ сташа стязи Рюриковы, а друзіи Давидовы; нѣ рози нося имъ хоботы пашуть; копіа поють на Дунаи.

X.

Ярославнынъ гласъ слышитъ: зегзицею незнаемъ, рано кычетъ: полечю ¹ рече, зегзицею по Дунаеви; омочю ² бибрянъ рукавъ въ Каялѣ рѣцѣ, утру Князю кровавыя его раны на жестоцѣмъ его тѣлѣ. Ярославна рано плачетъ въ Путивлѣ ³ на забралѣ ⁴ аркучи: о вѣтрѣ! ⁵ вѣтрило! чему Господине насильно вѣеши? чему мычеши Хиновъскыя стрѣлки на своєю не трудною крылю на моея лады вой? Мало ли ти бяшетъ горъ подѣ облакы вѣяти, делѣючи корабли на синѣ морѣ? Чему Господине мое веселіе по ковылію развѣя? Ярославна рано плачетъ Путивлю, городу на заболодѣ, аркучи: о Днепре словутицю! ⁶ ты пробилъ еси каменныя горы сквозѣ землю Половецкую. Ты делѣялъ еси на себѣ Святослави посады ⁷ до плѣку Кобякова: възлелѣй господине мою ладу къ мнѣ, а быхъ неслама къ нему слезъ на море рано. Ярославна рано плачетъ къ Путивлѣ ⁸ на за-

⁹ И прѣвое (издан. Мак.)

¹ Полечу.

² Омочу.

³ Въ Путивлѣ городѣ.

⁴ На заборолѣ.

⁵ О вѣтре.

⁶ О Днѣпре-Словотицю.

⁷ Насады.

⁸ въ Путивлѣ городѣ.

брагѣ аркучи: свѣтлое и тресвѣтлое слънце! всѣмъ тепло и красно еси: чему господине простре горячюю свою лучю на ладѣ вои, въ полѣ безводнѣ жаждею имъ лучи съп्राже, тугою имъ тули затче?

XI.

Пръисну море полунощи; идуть сморци мѣглами; Игореви Князю Богъ путь кажетъ изъ земли Половецкой на землю Русскую, къ отню влату столу. Погасоша вечеру зари: Игорь спить, Игорь бдитъ, Игорь мыслію поля мѣрить, отъ Великаго Дону до малаго Донца. Комонь въ полуночи. Овлуръ свисну за рѣкою; велить Князю разумѣти. Князю Игорю не бытъ: кликну стукну земля; въ шумѣ трава. Вежи ся Половецкій подвизашася; а Игорь Князь поскочи горностаемъ къ тростію, и бѣлымъ гоголемъ на воду; въврѣжеса на бързѣ комонь, и скочи съ него босымъ влъкомъ, и потече къ лугу Донца, и полетѣ соколомъ подъ мѣглами избивая гуси и лебеди, завтроку, и обѣду и ужинѣ. Коли Игорь соколомъ полетѣ, тогда Влуръ, влъкомъ потече, труся собою студеную росу, претръгоста бо своя бръзая комоня.—Донецъ рече: Княже Игорю! не мало ти величія, а Кончаку нелюбія, а Русской земли веселія. Игорь рече о Донче! не мало ти величія, делѣявшу Князя на влънахъ, стлавшу ему зелѣну¹ траву на своихъ сребреныхъ² брезѣхъ, одѣвавши его теплыми мѣглами подъ сѣнію зелену древу; стрежаше е гоголемъ на водѣ, чайцами на струяхъ, Чрънядьми³ на ветрѣхъ. Не тако ли, рече, рѣка Стugna ху-ду струю имѣя, пожръши чужи ручьи, и стругы ростре на кусту? Уношу⁴ Князю Ростиславу затвори Днѣпръ темнѣ березѣ. Плачется мати Ростислава, по уноши кнези Ростиславѣ.

¹ Зелену.

² Сребренѣхъ.

³ Чрънядьми.

⁴ Уношу.

Уныша цвѣты жалобю, и древо стугою къ земли прѣклонило.⁵ А не сорокы втроскоташа; на слѣду Игоревѣ ѣздитъ Гзакъ съ Кончакомъ. Тогда врани не граахуть, галици помлъкоша, сорокы не троскоташа, полозию ползоша только, дятлове тектомъ путь къ рецѣ кажуть, соловіи веселыми пѣсьми свѣтъ повѣдаютъ. Млъвить Гзакъ Кончакови: аже соколъ къ гнѣзду летитъ, соколича рострѣляевѣ своими злачеными стрѣлами. Рече Кончакъ ко Гзѣ: аже соколъ къ гнѣзду летитъ, а въ соколца опутаевѣ красною дѣвицею.⁶ И рече Гзакъ къ Кончакови; аще его опутаевѣ красною дѣвицею, ни нама будетъ сокольца, ни нама красны дѣвице⁷, то почнуть наю птици бити въ полѣ Половецкомъ:

ХІІ.

Рекъ Боянъ и ходы на Святъславля пѣстворца стараго времени Ярославля Ольгова Коганя хоти: тяжко ти головы, кромѣ плечю; зло ти тѣлу, кромѣ головы — Русской земли безъ Игоря. Солнцѣ свѣтитса на небесѣ, Игорь Князь въ Русской земли. Дѣвици поють на Дунаи. Вьютса голоси чрезъ море до Кіева. Игорь ѣдетъ по Боричеву къ святѣй Богородици Пирогощей. Страны ради, гради весели, пѣвше пѣснь, старымъ Княземъ, а потомъ молодымъ. Пѣти слава Игорю Святъславича. Буй туру Всеволодѣ,¹ Владиміру Игоревичу. Здрави Князи и дружина, побарая за христьяны на поганья пълки. Княземъ слава, а дружинѣ Аминь.

КРАЙ.

⁵ Преклонилось.

⁶ Дѣвицею.

⁷ Дѣвици.

¹ Всеволоду.

КРАЛЕДВОРСКА
Р Ж К О П И С Ъ
С Б И Р К А

ОТЪ СТАРЫ ЧЕШСКИ ЮНАЧКИ
ПѢСНИ.

ПРЕВЕДЕ ОТЪ ЧЕШСКИЙ ЯЗЫКЪ

Р. ЖИНЗИФОВЪ.

1863. МОСКВА.

ДО ЧИТАТЕЛИ-ТЕ.

Съ оважъ безцѣнетъ Чешскъ Сбиркъ коя носить насловъ *Краледворска рѣкопись* (Rukopis Kralodvorský) одавна сѣтъ познаты 'си Славянски народи. Руси Поляци, Сърби, Хървати и пр. ся насладувають съ прехарны-те приказы, кои има въ себе си *Краледворска-та рѣкопись*; 'си-те реченни Славяне имають прехарны преводы на свои си языци; но не само Славяне-те ся побързали да преведатъ това съкровище Чешскаго народа, но и изъ не-Славянски-те Европейски народи сж счели за вредно да ся упознають съ него, Нѣмци-те, Италианци-те, Французи-те и Енглезии-те. Въ едно издание, кое носить насловъ «Polyglotta Kralodvorskego rukopisu» мы срѣтохме редомъ съ первообразнъ-тѣ рѣкопись и слѣдны-те преводы: Русскій-Н. Берга; Сърбскій-С. Злотонвикя; Хърватскій-Т. Берлика; Польскій-А. Семинскаго; Горно-Лужицкій-Т. Смолера; а по нихъ и Италианскій, Енглезскій, Нѣмецкій и пр.; а въ край-ть на това издание, мые видохме и Българскій преводъ на двѣ три пѣсни както: Кукавица; Сирота; Китка; Съборъ и Любушинъ сждъ кой нихъ те превель намъ не те познато; Любушинъ сждъ превель те още и г. К. Петковичъ; ево 'се що те намъ познато заради Българскій преводъ на *Краледворска-та рѣкопись*, съ друзи слова да речиме, твърде малцина изъ Българе-те и твърде малкузнають заради това съкровище Чешскаго народа, а заради това мые ся рѣшихме, да издадиме въ свѣтъ пълень Българскій преводъ.

Многу вѣкове Чешска-та сѣдбина таяла ие таж *ржкопись* отъ Чешскаго народа и Богъ звантъ дали ке бѣше она позната Славянскому міру, ако да не бѣше славный и прочутий Чешскій ученъ мжжъ и народолюбець В. В. Ганка, кой преди двѣ години преминна въ вѣчень животъ, като остави народу си живо и славно паметуваніе за себе си, кое-ке оставить до вѣка преминвайки изъ рода въ родъ. Въ 1817 год. В. В. Ганка пактуваше по Чешско-Славянскж-тж землж за да разгледать стары-те памятници Чешскаго языка, и като стигна въ градъ Кралове-Дворъ, му се згоди да открьеть въ тамошнж-тж църквж посреди многу друзи стары книги захвърлены, ржкопись-тж, коя послѣ стана позната свѣту подъ име *Краледворска ржкопись*. Но това бѣше само малій отломокъ отъ цѣлна голѣма староставна книга, коя не ся звантъ како и кога, ие загинала; но мыслятъ що она изгорѣ въ пожаръ-тъ кой ся згоди въ 1750 г. или я унищи нѣкой си отъ църковны-те служители. Овде мые, и безъ да щемъ, съ сѣрдечнж тжж и скѣрбъ си наумуваме, клетж-тж сѣдбинж коя ие достигнала Български-те староставны книги и ржкописи. Колку и колку народни сѣкровища сж унищили, сж изгорѣли люти-те гонители на наша-та Славяно-Българска народность? Колку и колку . . . Но нека Господь оплатить на люти-те Фанаріоти за това нихно безчовѣчно дѣло; но не гледайки на той страшенъ потопись, кой настигна нашж-тж старж книжнинж мые сегашни Българе потомцы на славны-те ны дѣдове, треба да истърсиме си-те наши църкви и монастыры и пр: може бы да ие останало некое старо народно сѣкровище, въ кое, като въ огледало ще видиме животъ-тъ на наши-те дѣдове; негли и намъ клета ны сѣдбина оставила негибнж-тж нѣкож си ржкопись като на Руси-те славно-то *Слово о плѣку Игоревѣ* на-Чеси-те нихна-та имъ *Краледворска ржкопись*, и пр.

Откако ие нандена *Краледворска-та Ржкопись* по нѣколку си пакти нея сж печатали, то отдѣлно, то заедно съ пре-

воды на друзи Славянски и не-Славянски языци, а паче първо-то изданіе іе направилъ В. В. Ганка въ 1819 го. и послѣ това она ся распърсна по сичкъ Епрож, и за той старый Чешскій памятникъ многу ся говорили и надъ него сж работали многу учены мжи, както Добровскій, Мейнертъ, Дамбекъ, Палацкій, Шафарикъ, Свобода и др. Но не само въ Чехіж сж писали за него; и изъ Руси-те и изъ Сърби-те, и изъ Поляци-те учени мжи сж ся трудили надъ него. Предъ имен-та на горереченны-те мжи мые благоговѣиме, и отвыше бы было, да кажиме нѣщо за внѣтрешно-то достоинство на-памятникъ-тъ, послѣ това що сж писали они; а да преземиме нѣщо изъ нѣхните съчиненія мые немаме ни време, ни средства; та и сама-та *Креледворска ржкопись* доста говорить сама за себе ся, и мые не смѣиме и не можеме да притуриме нѣщо пово за нея, послѣ това що сж казали Славянски-те учени, и който искать да знаить нашироко и натѣтко, за нея, нека сж обрѣнить къмъ нѣхни-те съчиненія. Но кога той старо—Чешскій памятникъ найпърво ся іе показалъ въ свѣтъ написанъ на заячка книга? (пергамень)—Добровскій казвать, що онъ, сж іе появилъ между 1290 и 1310 год. а Палацкій—що онъ іе былъ написанъ между 1280 и 1290 годъ.—Ево колку мые сега за сега можеме да кажиме за той старо-Чешскій безцѣнетъ памятникъ като ны помогна Poliglotta Kralodvorskego rukopisu; намъ многу іе жаль, що мые не можеме редомъ съ преводъ-тъ си да напечатаме и първообразно-то того памятника на Чешскій языкъ съ кириловски буквы, защо Чеси-те какъ іе познато пишать съ Латински буквы, но това не іе наша грѣшка като не можеме да изпълниме желѣж-тъ си....

При преводъ-тъ мые ся печалѣхме доколку ны бѣше възможно да предадиме Чешскѣ-тъ *ржкопись* повѣрно и поблизо до първообразно-то, а доколку мые изпълнихме тая потребность, нека сждать наши-те читатели коимъ мые ке быдиме отъ сърдце благодарни, ако они иставать си-те на-

ни погрѣшки въ наши-те новременны изданія, щото мые по време ако быдять потребно, да направиме другій по-добръ преводъ, но още по добръ ке бѣше за насъ Българете ако нѣкой си изъ нихъ ся земить да преведить *Краледворска-та рѣкопись* още повѣрно, похарно, порамно и по-пълно спроти духъ-тъ нашего народнаго языка. кое мые желаехме и ся печалехме да направиме не клавики при това и многу отвыше стихове, али пакъ, повторуваме: доколку мые достигнахме цѣль-тъ си нека быдять прави сѣдници читатели-те.

Това кое казахме въ предговоръ-тъ за *Слово о плѣку Игоревѣ*, повторуваме и овде заради преводный-тъ языкъ. При чтение-то читатели-те ще срѣтатъ слова кои, може бы ще имъ ся покажатъ що они сѣтъ земени изъ друзи Славянски язицы на пр. изъ Русскій, али такво думамие ще быдять погрѣшка отъ нихна страна (мые не казваме що сѣсема не е влегло нѣкакво чисто Русско или Чешско слово) защото има ги и въ нашій народенъ языкъ. Секой Българинъ, кой е малу многу съ народный ны языкъ познать, знаить що ако грагянецъ-тъ казвать *арманъ* (сл. Тур.) селянецъ-тъ казвать *гумно*, *токъ*; ако изъ грагянски-те уста ще чуемъ *курбанъ* (сл. Турск.) то изъ народны-те уста ще чуемъ *жертва* и пр. и пр.

Мы можехме да изставиме со стотини слова, кои на първъ пѣть, тому кой не е доста познать съ Българскій языкъ, ще ся покажить що они ся преземени отъ друзи-те Славянски-те нарѣчія, но овде не му е мѣсто-то да ся разспротираме за языкъ-тъ ны како що треба, може бы другій пѣть до ще ны да поговориме, понатѣнко и понашироко. Исто-то казваме и за падежи-те кои мые употребихме въ нѣколко си мѣста отъ преводы-те си; мыслиме, що мые не престжнихме законы-те (доколку мые знаеме) Българскаго языка; и читатели-те молиме, нека погледнатъ въ наши-те народны-те пѣсни, и ще видать дали нашій языкъ довардилъ

падежи или не; а предъ народный языкъ мы не можеме да не кютиме (мълчимо). И найстина, само кога мы Българе-те ще си собериме сичкъ, сичкъ, народнѣ устнѣ, така да речиме, инижинѣ, тога мы ще видиме 'се-то богатство и чистотѣ Българскаго языка, тога мы ще уловиме, 'си-те закони нашего языка и онъ ще ни кажитъ дали сосемъ да исхвърлиме падежи-те, или да ги употребиме тамо дека и какъ онъ ги искать, а до тога.... нека читатели-те сами допълнать наши-те точки.

Ж.

1863. Село Васильевское.

КРАЛЕДВОРСКА РЖКОПИСЬ.

ОЛДРИХЪ И БОЛЕСЛАВЪ.

. ойде въ църнѣ шумѣ
Тамо, дека сбрахѣ ся владыцы
Седумъ бѣхѣ съ юначкѣ дружинѣ.
Вигонъ Дубъ тамо си съ нихъ стигна
Въ темнѣ ноць ¹ со 'сичкѣ си дружинѣ.
Бѣше му дружина отъ сто момцы,
Остъръ мечъ у 'секого бѣ въ ножни,
И за мечъ у 'секого бѣ силна рѣка
Конъ Вигоня твърда вѣра, въ сърца.
Въ среде шумы достигнахѣ накупъ,
Додохѣ си редомъ десны рѣцѣ,
Па си съ тихи говорехѣ слова.
Кога бѣше време преку полноць ²
Утрина бѣ близку сивобѣла;
Проговори Вигонъ на-кнезь Олдрихъ:

¹ Ноць.

² Полноць.

«Ой ты многославенъ кнеже слушай!
 Богъ ти даде храбрость въ 'сичкж снагж
 Богъ ти даде память въ буйнж главж;
 Ты насъ веди противъ зли Поляцы!
 Само проговори слово, мые
 Ке да пойдимъ и вдесно и влѣво,
 Было напредъ, было отзадъ, мые
 Ке да пойдимъ въ 'си бойове люты,
 Распали ты храбрость въ буйны сърдца!»
 Тогай кнезь ми зеде въ силнж ржж,
 Хруглицж си зеде па си выкна:
 По менъ по менъ храбро вързъ Поляцы
 Вързъ Поляцы на земли ны врази!»
 Дигнахж ся по него владыцы
 Осумъ, сосъ владыцы стотини три
 И полъ бѣхж войницы юнацы,
 Пущикж ся тамо дека бѣхж
 Легнали въ сонъ мнозина Поляцы.
 Па застанахж горе покрай шумж;
 'Сичка; Прага мълчить
 Въ утренно си спаніе,
 Маглитъ ся Вълтава
 Въ зорны ранны пары,
 Върхови задъ Прагж
 Мѣдрѣять си тамо
 Задъ планины, въ небо
 Милна зора пукать.
 «Айте долу, айте!
 Лека и полека!»
 Па въ тихж ми Прагж
 Хитро ся задскрыхж,
 'Сичко си оружје,
 Подъ полы го скрыхж.
 Ево идить ѡвчаръ

Идѣть утромъ рапо,
Выкатъ онъ отъгоре
Врѣты да отворѣть.
Кѡга зачу вѣрдачь
Овчарскѣ тж волж,
Врѣты му отвори
Презъ Вѣлтавж рѣж.
Стѣпна овчаръ на мость
Гласовито свиритъ
Скокна кнезъ ми на мость
Скокнаж по него
Седумъ ми владыцы
'Секой изъ нихъ слегватъ
Сѣ 'сички свои люге,
Тапани удрѣж
Зорни гѣрмовити
Зурни засвирѣж,
Зурни гласовити.
Хруглицъ дружина
На мость си развѣя,
'Сички мость ся стресе
Отъ давеніе нихно.
Силенъ страхъ ги хвана
'Сички-те Поляцы.
А Поляцы грабать
Грабать си оружіе;
Али па си сѣчатъ
Страшны раны праватъ
Осумъ ми Владыцы.
Па Поляцы скачатъ,
Скачатъ вамо-тамо
Падни-стани тѣрчатъ
Врѣты да прерыпнатъ
Врѣты и прекопы

Бѣгають далеко
 Отъ юначкѣ съчбж.
 Отъ Бога бѣ дано
 Мые да надбием'
 Огрѣя по небо
 Пакъ си едно сънце,
 Пакъ Ярмиръ остана
 Зѣмѣ да повелять.
 Се разнесе радость
 По 'сичкѣ ми Прагж,
 Се разнесе радость
 Въ Пражскѣ околж,
 Се разлетѣ радость
 Па по 'сичкѣ зѣмѣ
 Отъ радостна Прага.

—

БЕНЕШЪ ГЕРМАНОВЪ

Ой, те тебе сънце
 Ой ты мило сънце
 Що си жаловито,
 Зѣщо грѣишь на тѣхъ
 Сиромасы люге?
 Камо кнезь ны камо
 Люге ны юнацы?
 Ошли тѣ далеко
 Ошли тѣ кай Отж.
 Кой ке те откинуть
 Отъ врагове наши
 Сиромашка зѣмьо?

Съ дългъ редъ Нѣмцы идатъ
 Нѣмцы многобройны
 Нѣмцы сетъ Саксонцы,
 Отъ Згорѣлски стары
 Гѣры они идатъ
 Въ нашъ околий.
 Дайте ядни стокъ
 Дайте сребро злато
 Пакъ намъ не изгѣратъ
 Дворове, колыбы!
 Спалихъ ни 'сичко,
 Злато, сребро сбрахъ
 Стокъ закарахъ;
 Потамъ Нѣмцы бързатъ
 Кай Троски-те 'одатъ.
 Не тажете кмети
 Не тажете! пакъ намъ
 Трѣва не изниенить,
 Трѣва погазена
 Со чуждо копыто.
 Вийте вѣнцы, вийте
 Отъ тѣхъ полски китки
 На свой браначъ вийте!
 Свѣдби ся зеленѣять
 'Сичко се премѣни.
 Бърго се премѣни
 Се премѣни 'сичко
 Че Германовъ Бѣнешъ
 Тамо народъ выкатъ
 Сбиратъ вързъ Саксонцы.
 Тамъ' ся кметски люге
 Сбиратъ въ гѣстѣ шумъ
 Подъ голѣмъ скалъ.
 Кой опашватъ сабѣ

Кой млатъ параменватъ
Противъ свои врази.

Бенешъ, Бенешъ вяхатъ
Бенешъ яхатъ отгредъ
А по него с'ички
Момцы распалены
«Да отплатим!»—выкатъ
Бенешъ—да отплатимъ
Плѣначамъ Саксонцамъ!»

Лютина ми страшна
Хвана двѣ-те страны
Сърдце ся сбурична
У люти-те мжжи.
И ся пулять обѣ
Страны мегю себе
Страшно съ кървны очи,
Сабя биеть сабиж
А и коше, коше.

Удрихъ ся двѣ-те
Страны, исто како
Кдга гора противъ
Горж си станувать
Забльснахъ саби
Како мълня въ небо.

Страшенъ выкъ с'раздаде
Та поплаши сички
Звѣрове ми горски
И небесни пилцы,
Сички полетѣхъ
Задъ три върси горски
Ся отзивать тамо.
Отъ стръмнясты горы
По долины, то звекъ
Сабинъ, то отъ мечи,

Исто како кога
 Падатъ старо дърво.
 Така стоѣхъ си
 До двѣ страны, една
 Спротивъ другъ, твърдо
 Стойки на пети
 И на твърда нога.
 Ся обърна Бенешъ
 Бенешъ отозгѣра
 Махна съ сабжъ вдесно
 Тамъ ся сила собра,
 Махна онъ на лѣво
 Ойде сила вълѣво.
 А отъ заднѣ странѣ
 Отъ стръмнисто бърдо
 Хвърлятъ камене
 Хвърлятъ вързъ Нѣмцы.
 Отъ хълмъ войска слезе
 Слезе въ рамно поле
 Выкнахъ си Нѣмцы:
 Тежко намъ и горко
 Нѣмцы побѣгнахъ.
 Бѣхъ побиены.

ЯРОСЛАВЪ.

Ке ви кажамъ приказъ многу славенъ,
 За велицы битвы и бойове люты;
 Я пазѣте и сберѣтъ умъ свои сички,
 Я пазѣте, па и чуйте чудно чудо!

Въ зѣмѣж кде Оломуць воеводвать
 Има тамо гѡра невысока,
 Невысока, Гостаиновъ ѡ име;
 Бѡжя майка чуда тамо править.
 Многу време наши
 Зѣми мирны бѡхж,
 Многу време въ народъ
 Цвѣтеше богаство,
 И не откамъ истокъ
 Въ земли стана буря,
 А заради керкж
 На-Ханъ-тъ Татарскій,
 Кѡдѣж Христіански
 Люге си убѣхж
 За безцѣнны камни
 И за бисерь, злато.

Чула Кублаева керка
 Лична какъ мѣсечина,
 Чула що имало земли
 Тамъ декъ сълнце си захождать,
 И що тамо въ тѣхъ земли
 Многу люге си живѣять.
 Търгнала је да познаить
 Да познаить чужди нравы
 Ришнахж си тукъ на нозѣ
 Мѡмцы десеть, двѣ дѣвойки,
 Нея они да испратать.
 Зехж потребно що беше,
 Вяхнахж си бързы коньы,
 Търгнахж си тамо
 Дека сълнце ходить.
 Како кога зѡра
 Слять си на утро
 Кога она пукать

Надъ мъркавж шумж.
Исто такъ и керка
На Кублая Хана
Сяеше отъ родна,
И отъ стройна личба.
Па облечена бѣ
Сичка въ златно руво,
Пазухи ѿ гърло
Бѣхж разгопени,
Вѣнчана съ бѣзценны
Камни и сосъ бисерь.
Чудехж ся Нѣмцы
На таква ми личба,
И завидвехж ѿ
За нейно богатство
Па пресѣкохж ѿ
Патове и трази;
И папѣднахж си
Нѣмцы мегю дърва
Убихж ѿ Нѣмцы,
Грабнахж имане.
Кога дочу Кублай,
Кублай ханъ Татарскій,
Това що се стори
Съ милнж—тж му керкж,
Собра войскж отъ 'си
Земи си широки,
Бързатъ съ войскж тамо
Дека сълнце ходить.
Слушахж си това
Кралеви на Западъ:
Що идить Татарскій
Ханъ у людни имъ земи;
Загнахж ся крали

Едни-ять конь другій,
 Сбрахъ преголѣмъ,
 Преголѣмъ войскъ.
 Бързахъ по поле
 Крали противъ него.
 Па намѣстихъ ся
 На то рамно поле,
 Чекахъ тукъ Ханъ-тъ.
 Кублай казватъ на 'си
 Свои чародѣи
 Гадачи, звѣздари
 И на 'си вражари,
 Да му кажатъ право
 Каковъ край ке земить
 Овой бой да кажатъ.
 Вражари ся сбрахъ бърго,
 Гадачи и звѣздобройцы.
 Коло на двѣ страны
 Они направихъ,
 И въ дължинъ църнъ
 Търскъ положихъ
 На двѣ половины
 Нея разцѣпихъ,
 Първой половинѣ
 Кублай име дахъ
 Второй половинѣ
 Крали име дахъ.
 Речи староставны
 Надъ нихъ запѣяхъ.
 А отъ търски половины
 Бой хванахъ да ся биятъ
 Търска Кублаева надби.
 'Ся зарадва сикка
 Войска тамъ Татарска,

Секой при конь бързатъ
 Въ редъ войницы стахъ.
 А Рисяни нищо незнайки
 Безъ умъ они лудо пушихъ ся
 Вързъ Татарскъ войскъ тж поганскъ
 Сосъ лютина отъ сичка си сила.
 И тука ся първый бой заметна;
 Летаятъ стрѣлы какъ преваленъ облакъ;
 Копе ми ся вършитъ, како
 Кѡга гърмежъ гърмитъ,
 Блѣскать мечи, како
 Кога свѣтканица блѣскать.
 Обѣ страны-буйны и силны
 Една отъ другъ мѣсто бранить.
 Вече христіанска сила
 Поганцы-те погна,
 И ке бѣше нихъ надбила
 Акъ не бѣхъ дошли
 Повтор' вражари носейки
 Тука разцѣпены търски.

Силно ся распалихъ Татары
 Удрихъ си на Рисяни люто
 Такъ налютено предъ себе гнахъ,
 Щото какъ звѣръ распърснаха ухлахъ.
 Овде щить лежить, онд' оклопъ хвърленъ
 Тукъ конь влечить въ стърмень воеводъ
 Тукъ попусто търчатъ вързъ Татары
 Онде другъ за Бога милость просить.
 Такъ Татары расширихъ ми ся
 Вързъ христяни наметнахъ данокъ,
 До двѣ кральства по себе си зехъ:
 Старый Кіевъ и широкій Новградъ.
 Бърго ся разнесе тога въ земи,
 По 'си страны начнахъ да собирать

Народъ, ставихъ четыри яки войски
Сосъ Татаре обновихъ злобъ.

Стнахъ ся Татары въ деснъ странъ
Какъ мракъ църный кога сосъ градъ плашить
Да побиетъ рожбъ въ тучни поля:
Такъ ся выкъ слушаше отъ далеко.
Веднажъ Угры въ сетнижъ ся сбижъ
Съ нихъ, оружены срѣтоха ся
Попусто имъ бѣ храбрость и якость,
Попусто бѣ и се юначко спирание.
Че люти навалихъ Татары
Редове имъ распърснахъ бойны
Поплѣнихъ се що въ земжъ бѣше.
Ся хрияни остави надежба
И бы лошо, отъ лошо полдошо.
Ся помолихъ жалостиво Богу
Да ги спасти отъ Татары злобны.
«Господи стани въ лютинжъ свожъ
Отними насъ отъ врагове люти
Що насъ даватъ, искать да потлчатъ
Нашъ душъ, рѣжать какъ вълкъ овцы.

Първый намъ не бой изгубенъ
А ни второй отъ насъ не добиенъ
Въ Польско ся расмѣстихъ Татары
Поблиски-те поплѣнихъ земи,
Па достигнахъ люто кай Оломуць.
Тежка мака стана п' околіжъ

Нищо не бы просто предъ поганцы.

День ся биятъ, биятъ ся день второй
Навасванье на ничія страна,
Аль ся множить сила ми Татарска
Какъ ся множить мракъ вечеренъ въ осень.
Среде съчбъ на люти Татары
Клатеше ся христіанска войска,

Усилно ся теглить кай могилъ,
Дека Божя майка чуда править.
«Горе братя! горе!» велить Внеславъ,
Удри съ свой мечь по щить сребрень,
И хруглицъ выш' надъ глаьж дигать.
Се с' осьрчи, се въ Татары с' пущи
Съ еднаквж ся сбихж силж силж,
Извираятъ как' огинь изъ земля,
Изъ-мегю Татары тамо конь могилкж.
И ся расширихж край могилж долу
А въ долинж скратихж ся какъ клинь остръ
Вдесно вльво съ щитове покрыха ся.
Па наременихж остро коше,
Вторы вьрзь пьрвы, а вьрзь вторы трети.
Мракъ отъ стрѣлы сгора вьрзь Татары.
Па си нокъ темна покры сичкж земкж,
Ся развали по земкж и по небо
Па запрети запалени очи
На християни и Татары противъ себе.
Въ той мракъ гжстий християни правать
Насыны закопаны около вьршинж.
Кога ся на истокъ захвакаше утро
Ся подигна сички вражскій таборъ,
Таборъ той бѣ страшень окол' бърдо,
На далеко доръ до каде око гледать.
Тука мнозина на бързы кони
Вяхаж. набодены на копя
Главы християнски носейки,
Носять ги високо конъ хановъ шаторъ.
Тукъ ся струпа войска въ еднж силж;
Сички въ еднж замѣрихж странж
И на бърдо горе мъкнехж ся
Съ выкотъ выкнахж многу страшень
Що заехтихж плавини, долины'

Стдохъ Христяни всегде готовы;
 Божя майка додаде имъ силжъ
 Бърго лжкове напинахъ страшны
 Махахъ си съ остри саби силно,
 И бы назадъ да ся тьргнатъ Татары.
 Распали ся народъ Татарскій лютый,
 Ядоса имъ ся Ханъ съ лютина силнжъ,
 На три реда ся раздѣли таборъ
 Люто съ три гнахъ реда на бърдо.
 Сѣкохъ Христяни дърва двайсетъ,
 Сички двайсетъ кон бѣхъ тамо
 Клдохъ си греды по край насыпъ.

Ено вечъ Татары згнахъ ся въ насыпъ,
 Съ выкотъ рыкайки доръ до облакъ страшно,
 Ено вечъ зехъ насыпъ да расклататъ.
 А отъ насыпъ тежки свалихъ греды,
 Смачкахъ ся Татары како църви
 Па разметнахъ ги по рамнинжъ.
 Доста време обѣ страны бихъ ся люто,
 Аль нокъ темна бою даде край.
 О за Бога! гледайте! славенъ Внеславъ,
 Славенъ Внеславъ отъ бедемъ падна
 Падна Внеславъ уби го стрѣлка!
 Лютжъ кинеше жалба тѣсно сърдце,
 Тежка жега люто утробжъ жежить;
 Съ гърло лижехъ иссушено травжъ роснжъ.
 Вечерь тихъ тукъ преjde на нокъ хладнжъ,
 Нокъ премѣни ся въ утро бѣло,
 И въ Татарскій таборъ смирно бѣше.
 Па ми въ пладнинжъ день разгорѣ ся
 Падахъ отъ тежкжъ христяни жегжъ,
 Сухи си отъ изгоръ отварахъ уста,
 Съ зарипнатъ молехъ гласъ Божя майкжъ,
 Мъртвы обърщахъ конъ нежъ очи,

Кършежъ си жаловито рѣцы
 Мачно отъ земя гледахъ до облакъ.
 «Мы не можемъ да търпимъ веке жегъ
 Мы не можемъ жедни да ся биемъ.
 Комъ не здравие и комъ милъ не животь
 У Татары нека тражитъ милость!
 Такъ едни рекохъ, така друзи:
 Помачна не смърть отъ жегъ а не отъ мечъ,
 Въ робство намъ не быдять вода доста.»
 «По менъ кой такъ мыслить» — рече Вестонъ
 «По менъ, по менъ кого жегъ мжчить.»
 Вратиславъ тукъ какъ быкъ дивый рипна
 Вестона за силны рѣцы хвати
 Велейки му: «Издайникъ ты клетый!
 На Христяни срамъ ты вѣчный!
 Заръ ты сакашь да погубишь люде!
 Хвално не отъ Бога да ся чекать милость,
 А не въ рабство отъ люти Татары.
 Братя немуйте ходи на загуба!
 Мы найлюто претърпѣхме ведро
 Богъ насъ въ распаленъ силилъ полдень
 Богъ въ кого вѣрваме не поможить.
 Срамѣте ся мжжи отъ такви речи,
 Па юнацы да ся звете щете.
 Акъ отъ жегъ мы погивимъ на то бърдо
 Смърть отъ Бога не быдять замѣрена;
 Акъ ли ся предадимъ на врагове наши
 Самы себѣ бы кеме убійцы.
 Господу омързено не робство,
 Грѣхъ да быдимъ самоволно въ робство,
 Некъ по мене търгнить кай такъ мыслить,
 По менъ, предъ престолъ на Божія майка.»
 Ойдохъ по него кай светъ църквжъ:
 «Господи стани! ты въ лютинжъ свожъ

Пóвыши насъ на земли надъ врази,
 Чуй ны гласови що конь тебе выжтъ!
 Сме обколени отъ врагове люты.
 Откини насъ отъ Татары страшны,
 Дай ны, Боже, снагъ въ наши сърдца;
 Ке приложимъ теб' прочутъ жертвъ
 Затри въ земж тѣ врагове наши,
 Избриши ги отъ вѣка до вѣка!»
 Гледай! Ено облакъ по то врукъ небо!
 Вѣять, вѣтры, загърмѣ гърмъ страшень,
 Ширеше ся облакъ по 'се небо,
 Свѣтковицы пращать! биятъ въ станъ Татарскій.
 Мина вихорь.—Войскá ся нареди
 Отъ 'си страны, земски околѣи,
 Конь Оломуць хруглицы ся вѣять.
 Тежки мечи на кълво имъ висать
 Ядовитя на плеки, имъ стрѣлки,
 Ясни шлемы на буйпы имъ главы,
 И подъ нихъ бързы кони скачатъ,
 Забучихъ гласы отъ рогове горски.
 И отъ зурны и отъ Таламбаси.
 Удрихъ ся скоро обѣ страны.
 Ся подигва отъ прахове магла
 И бы бой отъ посмѣденъ полють.
 Дигна ся гърмъ, дрънканіе отъ остры саби,
 Врескъ ся дигна отъ калены стрѣлы страшны,
 Кършатъ ся копя, трѣскають сулицы тежки
 И бы кланіе и биеніе бы
 И бы жалость, бы и радость.
 Кървь ся валять какъ отъ дъждъ потоцы,
 Лѣжехъ си мърши какъ во шумъ дърва,
 Овому ꙗ глава на двѣ расцѣпена,
 Овому па отсѣчени обѣ рѣцѣ,
 Овой падать отъ конь преку другій.

Оной стървенъ свои врази млатитъ
Какъ въ стръмнинж лютый вихоръ дървя,
Овому мечъ до рачка въ сърдце дупна,
И Татáринъ оному отсѣкна ухо.
Ухъ бы выкотъ, стенкане сосъ жалбж!
Си Христяни почнахж да бѣгать
Нихъ Татары съ лютость да ги гонать.
Ево Ярославъ какъ орелъ летать!
Якій панцырь па силны му грады,
А подъ панцырь храбрость и юнаство,
Подъ оклопъ му многу бързый разумъ,
Изъ очи му лютина извирать.
Распаленъ ѳе како левъ разлютенъ,
'Га му се допадатъ топла кървь да гледать
'Га настрѣленъ по ловець онъ бѣгать.
Такъ налютенъ въргъ Татары бързать.
И по него Чехи какъ градъ кога биетъ.
Удри, люто на сына Кублая,
И бы бой 'симъ лютый и прелютый.
Ўдрихж ся оба съ боздаганы
Скършихж ся боздогана оба.
Ярославъ ми съ конь си окървавенъ
Съ мечъ захвати Кублаева сына
Рамена му на двѣ онъ пресѣче.
Ханъ ми падна мъртовъ мегю мърши,
А сосъ него и негови стрѣлки,
Уплаши ся 'сички родъ Татарскій
Като хвърли сулицы предълги
Кой какъ може 'секой бѣгать
Тамъ откаде ясно сълнце идить.
Гана ся изпраздни отъ Татары.

ЧЕСТМІРЬ И ВЛАСЛАВЪ.

Некланъ на воиницы казвать
Казвать съ кнежескѣ повелѣжъ,
Выкать да ся дигнать на бой
Да ся дигнать на Власлава.
Дигнахъ ми ся воиницы
По повелѣжъ кнежескѣ на бой
Дигнахъ ся на Власлава.
Кнезь Влаславъ хвалешесе
Сось юнаство надъ Неклана
Надъ славный—тъ Некланъ кнезь.
Пуцаше онъ мечъ и огинь
Въ Неклановѣ околѣжъ.
Гласеше онъ на юначки
Мечове отъ своѣ войскѣ
Да безчестать кнезь—Неклана.

«Я води ми Чміре
Въ бой мои дружины!
Гърдо насъ повывквать
Оной напетъ Влаславъ.»

И Чміръ стана; ся зарадва
Радостно си щить църнь симна,
Сось два зѣба съ щить си симна,
Млатъ и шлемъ кой не ся дупить.
Па подъ 'сеное онъ дърво
Жьртвѣ си Чміръ тамъ принесе.

Па си буйно выкна
Честміръ на воиницы,
А воиницы скоро
Вървать сички редомъ.

Вѣрвѣхъ предъ сѣнци
 Заранъ, вѣрвѣхъ си
 Весь день послѣ сѣнци
 Конь высоко бѣрдо.
 Ено! Дымъ ся валять,
 Валятся по села!
 Стѣнканіе по села
 Гласіе жалостивы!
 «Кой запали села?
 Кой расплака ваши
 Гласове, кой? Влаславъ?
 Была му послѣдна
 Работа му вражка!
 Затреніе, отплатж
 Войска ми му носить.»
 Честміру войводы
 Велять отговарять:
 «Крувой, лошавъ Крувой
 Стада ны потеря
 И по села овде
 Палить съ мечъ и огинь.
 Се що харно бѣше
 Затре люта злоба,
 Зеде ны войводж.»
 Се разлюти Честміръ
 Люти ся на Крувой
 Изъ широки грады
 Злоба нему зоврѣ
 По сичка му снага.
 Рече онъ: «Войницы!
 Сутра рано нека
 Лютость мы распалимъ
 Сега одморете
 Уморенж снагж.»

Горы стоять вдесно,
 Горы стоять влѣво,
 А на върхове имъ
 Върхове високи
 Зорить ясно сълнце.
 Отоде низъ горы,
 Отаде низъ горы,
 Хитаать войници,
 Бой сосъ себе носать.
 •Айде конъ градъ тамо
 Конъ градъ кай стръмнинж,
 Тамо дека Крувой
 Върза Воиміра
 И личнж му керкж,
 Кож Крувой грабна,
 Грабна въ гжетж шумж
 Тамо подъ стръмнинж.
 Дек' Неклана псувалъ.
 Крувой той Неклану
 Даде вѣрж—клетвж,
 Даде вѣрнж ржкж.
 А па той гласъ истый,
 Тая нста ржка
 Свѣту учинила
 Мжкж преголѣмж.
 Айде горе конъ градъ
 Айде конъ высокъ градъ
 Войници вѣрвѣте! »
 Ся разлюти войска
 И на градъ нападна,
 По юначки думы
 Чѣстміра юнака,
 Како сосъ градъ облакъ.
 Редъ ми предный съ щитове ся покры

А редь задный опра ся на копя
И на дърва оплетены съ дърва.
И надь шумовж вършинж
Въ градъ удирахж имъ мечи.
Па зарыка Крувой
Въ градъ какъ быкъ зарыка,
Храбрить свож войскж,
А мечь неговь падать,
Вързъ Пращани, како
Кдга дърво падать
Отъ стръмнинж и ся
Валять по тѣ горы,
А по себѣ влечить
Многу силны джба:
Пакъ у градъ ся собирать
Некланова войскж.
Велить Чмиръ да удрать
На той градъ отзѣди.
А отспредѣи, велить,
Да прескочать градбж.
Дърва що высоко
Бѣхж пораснѣли
Нѣчесто подь скалж,
Наведохж дърва
На твърдинж якж.
Да бы по тѣ дърва
Вѣлкале ся греды
Надъ войнички главы.
А подь нихъ отспредѣи
Ся поставихж силны:
Мажъ до мажа, еденъ
До другого, ся опирать
Сось широки плеки.
Дърва турихж презъ рано.

На нихъ отоздола
 Вързахъ съ вжжета,
 И на мѣсто себе
 Кладохъ тѣ дърва.
 Скокнахъ на дърва мажи
 И намѣстихъ си копие
 По нихви рамена,
 Вързахъ съ вжжета.
 Скокна третій редъ на вторый,
 А четвъртый редъ на третій,
 Градскій върхъ редъ петый стигна:
 Овде саби сяять,
 Овде стрѣли бучать,
 Валяйки ся греды.
 А Пражани презъ зидъ търчатъ
 Зехъ съ силж градъ ми твърдый.
 «Излезъ, Воиміре, излезъ,
 Излезъ съ свож мирнж керкж,
 Излезъ отъ вериги,
 Тамо на стръчнинж
 Ево, ты ке видишь
 Кървника Крувоя,
 Подъ сѣкирж лютж!»
 Воиміръ излезе
 Въ благодѣно утро,
 Съ свож онъ излезе
 Керкж хубавица,
 Кървника си видѣ
 Врѣга си Крувоя.
 Свѣту Честмиръ върна плячкж
 Съ плячкж ойде мома лѣпа.
 Жертвж да принѣсить
 Воиміръ поискж
 На то исто мѣсто,

Въ тж сълнцеѡ добж.
Нему рече Честмиръ
«Воири стани
Че намъ още треба
Врази да побиемъ.
Послѣ ке запалимъ
Мые Богу жертѡж.
Айде вѡрзѡ Власлава
То ке Божия воля!
Дори до кога сълнце
Пладниж си стигниѡ.
Треба мы да дойдимъ
На то мѣсто дека
Войска ны юначка
Ке съ побѣдж выкниѡ.
Пойди! Ево тебѡ,
Врагово оружие!»
Па ся Воири зарадва
Многу, выкна отъ стрѡмниж
Въ горж далеч' ся отзѡва,
Силно выкатѡ, гѡрло киниѡ,
Стре'сохж ся горски дѡрѡ:
«Немойте ся люти Бози
На вашѡ ратай,
Що онѡ вамъ ке палитѡ жѡртѡж
Въ дешно сълнце!»
«Мы щемъ послѣ жѡртѡж
Богу да запалимъ,
Рече нему Честмиръ,
А сега намъ треба
Да достигнимъ врази.
Вяхни бѡрза коня
Па прелетай горж,
Скокни ты какъ елень.

Тамо во джбравъ
Ты ке стрѣтишь скалъ,—
Богу та те мила.
Па тамъ на върхъ нейзинъ
Богу давай жертвъ,
За твое спасение,
За побѣдъ нашъ.
Що преди те была,
За побѣдъ нашъ
Що ке быдять послѣ.
Ты ке стигнишь на то мѣсто,
Предъ да си огрѣить сълнце;
И предъ да направить
Сълнце двѣ-три крачки
Надъ вършинъ горскъ
Войска тамъ ке стигнить
Декъ ся твоя жертва виетъ
Въ облацы тамъ дымны;
Тамъ вървейки войска
Ке преклонить главъ.
Воимиръ си вяхна,
Вяхна бърза коня,
Па прелета горъ,
Скокна онъ какъ елень
Тамо во джбравъ
У тж темнъ горъ
Тамо на върхъ нейзинъ
Жертвъ онъ приене,
За свое спасение,
За побѣдъ нхнъ,
Що преди те была,
За побѣдъ нхнъ
Що ке быдять послѣ.
Онъ тамо си закла

Юничкѣ си буйнѣ,
 Цървено ѣ влакно
 Лѣскаше по неѣ.
 Тѣ яловицѣ онѣ
 У говедарѣ куни.
 Тамо во долини
 Во высоки травѣ,
 Даде онѣ за неѣ
 Конѣ-тѣ си зауденѣ.
 Кога света ся запали жертва
 Войска наблизваше во долини,
 Изъ долини, горе во джбравѣ,
 Шумно вѣрвѣхѣ си тамѣ войници
 Се по еденѣ оружѣ носейки.
 И вѣрвейки покрай жертвѣ
 Секой славеше си Бози.
 Кога до вѣрвѣхѣ
 Найсетни войници.
 Воимирѣ си вяхна
 Своя бѣрза коня,
 Тучни кѣлка, плеки
 Натовари на шесть
 Конници за войскѣ.
 Вѣрвѣше си войска
 Съ сѣнцевы си крачки,
 Дор до кога сѣнце
 Пладнинѣ достигна
 Тамо на рамнинѣ
 Чекаше ги Влаславѣ;
 Отъ горѣ до горѣ
 Стѣше му сила,
 Петѣ пѣта повеке
 Отъ Пражскѣ-тѣ силѣ.
 Исто какѣ отъ облакѣ

Влаславова сила
 Издаваше гърмежъ,
 Лаехъ пси силно.
 «Мачно намъ ке быдѣтъ
 Да се боримъ съ врази;
 Боздоганъ разбивагъ
 Малечкж тоягж.»
 Воимиръ такъ каза;
 Чмиръ му отговори:
 «Паметно је това'
 Скрышемъ до ся казвать,
 А и паметно је
 На 'се да ся готвимъ.
 Заръ ся кърши горж!
 Кърши ли ся съ чело?
 А лисица мамитъ
 Быка якоглава.
 Овде насъ ке видѣтъ
 Влаславъ тамъ отъ горж.
 Бърго, долу, бърго
 Околъ това бърдо,
 Кои сетъ предни нека
 Быдгътъ они задны,
 И такъ отъ долинка
 Да обколимъ горж.»
 Воимиръ такъ стори,
 Такъ и Чмиръ направи.
 Търгна войска околъ горж
 Търгна войска деветъ пати.
 Па предъ врагове такъ войска
 Ся показа многобройна,
 Врагове страхъ голъмъ хвана,
 Па застана въ низки храсты
 Изъ кои бы сяело оружїе

Нихно предъ очи на врази,
 И зальсна цѣла гора.
 Веднажъ Честмиръ съ войска ся показа
 Бѣ му войска отъ четири реда,
 Съ нег' излезе Трасъ изъ гжстж шумж,
 Уплаши Трасъ врагове отзади,
 Па ся смѣшахж редове вражски
 И ся распърснахж тука-тамо.
 Воимиръ на съ свож ржж силж
 Онъ имъ изходъ за въ поле загради
 И застава отспиротивъ Влаславу.
 Бучить шума отъ выкъ изъ долиня,
 Како де ся бнятъ гора съ горж
 И си 'сички дърва въ себе кършатъ.
 И изскокна Влаславъ противъ Чміра
 И противъ Власлава Чміръ излезе,
 Люто сѣчатъ, рапы вързъ раны праватъ,
 Честмиръ удри, надби онъ Власлава.
 Влаславъ страшно по земж ся валкатъ
 Ничкомъ и на плеки
 Па го Морена успа съ сонъ вѣченъ,
 Вриеше кървь изъ сплва Власлава
 По зеленж травж въ църнж земж течить.
 Па излезе душа изъ уста му вруки
 Леташе му душа тамъ по дърва,
 Тамо вамо, отъ дърво на дърво,
 Дор' не снажж изгорѣхж мъртвж.
 Ся уплаши Влаславова войска
 Горе, долу бѣгать но 'си страны:
 Крыейки ся отъ Чмірово око,
 Отъ Честміра, кой Власлава уби.
 Послѣ бой-тъ раздаде ся радость
 Стигна радость до ухъ Нейлана,
 Око му сосъ радость гледать плячки.

ЛЮДИША И ЛЮБОРЪ.

Стары, млади чуйте приказъ
За борение и за сборъ.

Нѣкога бѣ кнезь Залабскій,
Бѣ кнезь славенъ, богатъ, добръ,
Имаше онъ еднаж керкъ,
Сѣбѣ и с'имъ многу милж.
Керка чудно лична бѣше,
Съ снагж тенж и высокж.
Бѣ ѿ лице со'семъ бѣло,
Въ образъ цвѣтеше руменецъ,
Очи како небо ясни,
И по нейж бѣлж шикъ
Космы златоясны свѣять
Завиены въ пѣрстенчина.

Ратаю кнезь еднажъ рече,
Да се сберать 'си болѣри
Въ градъ тамъ на великж гозбж
Кога бѣше день отреденъ
Сбрахж ся тамъ си болѣри
Отъ далечни земли, страны
Въ градъ у кнеза тамъ на гозбж.

Засвирихж свирки, котли
Сбрахж ся у кнезь болѣри,
Ся поклонихж тамъ нему
И кнегинѣ па и керцѣ.
Край предължж софрж сѣдаты
Секой како редъ му бѣше,
Носехж яденіе чудно,
Носехж піеніе медно:

И бы гозба преголѣма,
 И бы гозба многу славна,
 Ся разигра въ сила въ снагж,
 Ся разигра бодрость въ мысли.

Па кнезь въ таж добж

Рече си болѣрешъ:

«Вамъ нек' быдять явно, мажи,

За какво вы сте ся сбрали.

Ой ве вие славны мажи

Искамъ я васъ да обидамъ,

Кой отъ васъ ми је найхаренъ;

Паметно је въ мирно време

Да ся чекать време бойно.

Сегдѣ намъ съсѣды Нѣмцы.»

Рече кнезь ся тѣргна тихо,

А болѣри отъ тѣрпезж

Скокнахж тамъ си на позѣ.

Ся поклонихж тѣ кнезу,

Ся поклонихж кнегинѣ,

Па и керцѣ хубавицѣ.—

Котли, свирки па ся чухж

'Си за борение ся строятъ.

Тукъ предъ градъ въ широко поле,

Горе на высокъ тремъ хубавъ

Сѣдеше съ старѣйшины кнезь,

И съ господарки кнегиня,

А Людиша сосъ дѣвойки.—

Каза кнезь 'симъ болѣрешъ:

«Кой пѣрвъ сакать на борение,

На борение да излезить,

Него я самъ ке отредамъ.»

И кнезь каза на Стрѣбора:

Людислава Стрѣборъ выкна.

Оба вяхнахж на коньы,

Зехъ по сулицѣ оба,
 Зехъ по сулицѣ острѣ,
 Люто противъ себе гнахъ,
 Дълго заедно ся бихъ
 Дор' си скършихъ сулицы.
 И накараны такъ бѣхъ
 Отъ бѣлехъ да излезать.—
 Загърмѣхъ свирки, котли.
 Каза кнезь на 'си болѣри:
 «Кой отъ васъ сакать вторый
 Да излезить на борение,
 Некъ кнегиня го отреди.»
 А кнегиня си показа,
 Си показа на Сърпоша.
 Выкна Сърпошь Спитибора.
 Оба вяхнахъ си ковыи,
 Зехъ оба по сулицѣ
 Зехъ по сулицѣ острѣ.
 Удри Сърпошь Спитибора,
 Сметна го отъ седло твърдо,
 Самъ ся отъ конь бърго хвърли.
 Оба добыхъ тукъ саби
 Удрихъ по църны щиты,
 Изъ нихъ испърснахъ искры.
 Спитиборъ Сърпоша рани,
 Сърпошь въ студнѣ земѣхъ падна,
 Па уморени и двама
 Изъ бѣлехъ сѣ излегли.
 Загърмѣхъ свирки, котли.
 Каза кнезь на си болѣри:
 «Кой отъ васъ сакать третій
 На борение да излезить,
 Некъ, Людиша го отреди.»
 Любору Людиша каза;

Люборъ Болемира выкна.
 Оба вяхнахъ на коньи,
 Зехъ оба по сулицъ,
 Бърго пойдохъ въ оградъ,
 Противъ себе примѣрихъ
 И ся удрихъ сосъ копие,
 Болемиръ отъ конь ся свѣли
 Щитъ отлѣтна му далеко,
 Па изведохъ го слуги.
 Загърмѣхъ свирки, котли,
 Люборъ на Рубоша выкна,
 Скоро на конь Рубошъ скокна
 Люто, с' пуци на Любора,
 Люборъ копие на мечъ чекать,
 Сильно по шлемъ го удари
 Го удари и го рани;
 Рубошъ назадъ отъ конь падна,
 Па изнесохъ го слуги.
 Загърмѣхъ свирки, котли.
 Люборъ на болѣри выкатъ:
 «Кой съ мен' сакать до ся биеть,
 Той кай мене нека дойдить.»
 Ничкомъ глѣдаятъ болѣри.
 Мегю себе сборъ си чинать;
 Люборъ чекаше въ оградъ.
 Дълъгъ Здеславъ зе сулицъ—
 Быкова на ржчка глава;
 Скокна на конь лютый, буйный.
 Сосъ гърдивы слова каза:
 «Предѣдо ми дивъ быкъ кутна,
 Татко мой растера
 Нѣмечки дружины.
 А па Люборъ нек' обидить
 Мож юнащинъ.

Па ея сгнахъ противъ себе,
 Удрихъ ся съ главы въ себе,
 Паднахъ отъ кони оба.
 Грабнахъ тукъ саби оба,
 Пѣши оба тамъ ся сбихъ,
 Яко махахъ сосъ саби
 Лѣтахъ изъ нихъ искры.
 Люборъ измахна ся сильно,
 Сильно съ сабж по шлемъ удри,
 Шлемъ му на двѣ онъ разсѣче.
 Послѣ съ сабж удри сабж,
 Та отлѣтна задъ оградж;
 Здеславъ на земж ся свали.
 Загърмѣхъ свирки, котли.
 Обколихъ Любора болѣри,
 По отведохъ предъ кнезѣ него,
 Предъ кнегинѣ, предъ Людишж.
 Стави му вѣнецъ Людиша
 Вѣнецъ отъ дабово листе.
 Па гърмѣхъ свирки, котли.

ЗАБОЙ, СЛОВОЙ И ЛЮДЕВЪ.

Въ църнж шумж вышитъ ся стръмнича,
 Силенъ на нея застаналъ Забой,
 По 'си страны ся обзира,
 Ся обзира п' околіи;
 Смати му ся земж погледвайки,
 И застенка исто како гължбъ.
 Доста седѣ, доста сърдце мжти,

Скокна си отъ гора како елень,
 Низъ долины, шумж дълго-пустж,
 Бърго хитать отъ мажа до мажа,
 Отъ юнака до юнака сегдѣ.
 Кратки слова скрышемъ симъ онъ рече,
 Ся поклони Богомъ, а отовде
 Силенъ Забой кай другега хитать.

Мина ся день първый,
 Мина ся день вторый,
 Кога по день третій
 Мѣсечина бѣше,
 Сбрахж ми ся мжи
 Вамо въ църнж, шумж
 При нихъ дойде Забой,
 Отведе ги въ долный
 Доль на-глубока шума;
 Ойде Забой долу
 Зедѣ гласовитж,
 Гласовитж гуслж:
 «Мжи съ братски сърдце
 И сосъ огненъ погледъ!
 Вамъ я отоздолу
 Вамъ я пѣямъ пѣснж.
 Иде ми отъ сърдце
 Отъ найдолво сърдце,
 Погопена въ тжж.»
 «Татко на свѣтъ оной
 При дѣдове ойде,
 Сынове онъ свои,
 Мила си стопанж
 Въ бащинж остави.
 Никому не каза:
 «Братко ты тѣши ги,
 Быди имъ какъ татко.»»

забой, славой и людкѣ.

Тугинець си дойде
 Въ бащинѣ услно,
 Съ туги слова вѣлитъ
 Велитъ, заповедвать:
 Какъ ся чинитъ тамо,
 Тамо, въ тугѣ земѣ
 Отъ заранъ до вечеръ,
 Такъ да правать треба
 Дѣца ны и жены;
 И по еднѣ само
 Да имае женѣ,
 Всегдѣ мы отъ Веснѣ
 Право до Моранѣ.
 Истера отъ шумѣ
 Ястребы ны птицы,
 И каквы сетъ свѣтцы,
 Свѣтцы въ тугѣ земѣ,
 Да ся кланяме нимъ
 Жертвѣ нимъ да палимъ.
 А предъ наши свѣтцы
 Да не смѣитъ никой
 Никой да ся молитъ.
 Ни кога ке мъркнитъ
 Да имъ давать ястиѣ.
 Како що имъ давалъ
 Дѣдо нашъ кърмилъ;
 Тамо дек' отивалъ
 Богове да славить;
 Секохѣ 'си дървя,
 Богове ны нема.»—
 «Ой ты Забой пѣишь
 Ты отъ сърдце въ сърдце
 Пѣсиѣ многу тжнѣ,
 Пѣишь како Люмиръ,

Кой съ Иване, съ слова
Бѣше си подигналъ
Вышеград, 'си страны;
Така си ти мене
И 'си овде брата.
Та добрыйтъ пѣвецъ
Богове го шлвать.
Пѣй зашто то ва
Богомъ тебѣ дано.»
Гледать, Забѣ гледать
Въ Забоеви чи
Очи запалены
И натамъ пѣеки
Сърдце му задира.
«До два сына мась на кой
Въ мъжскій гласъ премина,
Ходехъ во шума
Сось млатъ и-ст мечъ тамо
И сось коне они
Учехъ си ржцы.
Тамо крыехъ ги
Вракахъ ся съ радость.
Кога имъ дорасли
Имъ дорасли ржцѣ
И умъ противъ врази
И дорасли друзи
Братя имъ по малы,
Удрихъ си 'сички
Удрихъ на врази
Какъ отъ небо мълня,
Вратихъ ся брати
Дома съ прежнъ благость.»—
Скокнахъ си тамо
Долу кай Забоа

забой, славойи людекъ.

Гърлѣхъ 'си нго
 Сось пресилнь ржцы
 И отъ гржды зъ гржды
 Клавахъ 'си жцы,
 Паметно на дмы
 Давахъ си дмы.
 Мина нокъ предъ утро,
 Разотидохъ я
 Дѣлно отъ олъ секой
 'Сегдѣ покрѣй дървя,
 Вървѣхъ нзъ шумъ.
 Мина ся днь първый,
 Мина ся ень вторый,
 Послѣ дель ми третій,
 Кога нокъ ся стемни
 Вървѣлъ Забой въ шумъ
 По негъ дружины.
 'Секой вѣрень войводу,
 За край секой има
 При юачко сърдце
 И оружје остро.
 «Айде Славой брате
 Тамо кай върхъ модрый!
 Тамс дека ранно
 Сълнце си изгрѣватъ
 Има темна шума.
 Тамъ ке си подадимъ
 Мелю себе ржцы.
 Сега върви тамо
 Съ скокове лисички,
 И я така тамо
 Ке по тебе дойдамъ.»
 «Забой, брате Забой!
 Та защѣ оружје

Наше дѣльва отъ върхъ
Да испущать лютость?
Нека' отовде удрим'
Противъ врагъ-тъ крадь-тъ.»»
«Славой, брате Славой!
Кога сакашь, брате,
Зміж да си затришь
Стапни и на главж
Тамъ те пейна глава.»
Дѣлихъ ся мжи на двѣ,
Дѣлихъ ся вдесно, влѣво;
Тамо по слова Забоа,
'Онам' по слова Славоя,
Низъ глѣбоки шуми
Вѣрвить кай върхъ модрый.
Кога бѣше пето сълнце
Дадохъ си мегю себе.
Силны, вѣрны ржцы.
Па опулихъ ся
Съ очи какъ лисица
На кралевж войскж.
•Насъ да удритъ Людекъ.
Людекъ дѣрпить войскж
'Сичкж за единъ пжтъ.
Ты си робъ Людече,
Робъ надъ роби крадьски!
Речи на твой кървникъ:
Що намъ како дымъ те
Негова повелба.»
Ся разлюти Людекъ,
Съ силенъ гласъ повыкна,
Выкна свож войскж.
Съ сяенье бѣ пълно
Небо, сълнце съ пълно

завой, славой и людекъ.

Сяепте си блъскать,
 Изъ кралевѣ войски.
 Секой изъ нихъ готвить,
 Готвить нога въ чекоръ
 И за сабѣ ржжъ
 По слова Людека.
 «Славой, брате Славой
 Тамо ты похитай,
 Скокай какъ лисица,
 А я тамъ ке пойдамъ,
 Да ги срѣтамъ въ чело.»
 Търгна напредъ Забой
 Како градъ да биеть;
 А отстрана Славой
 Търгна какъ съ градъ облакъ;
 «Брате, гледай! овы'
 Скършихъ намъ Бози,
 Сѣкохъ намъ дървя,
 Плашихъ изъ шумъ
 Ястребы ны птицы.
 Бози намъ помагаты!»
 Съ лютина излезе
 Людекъ изъ небройны
 Врази противъ Забой.
 Па излезе Забой
 Съ очи како пламень,
 Забой противъ Людекъ.
 Мѣрить злобно Забой,
 Како да ся борять
 До два джба въ горж.
 Па ся пуци Забой
 Забой вързъ Людека,
 Надъ сичкж му войскж.
 Па си удри Людекъ.

Удри съ мечь си силенъ
И въ щитъ до три кожи
Людекъ си продупна.
Па съ млатъ удри Забой,
Людекъ си отскочи,
Млатъ си падна въ дърво,
Дърво ся повалка
Въ Людекова войскж;
И, тридесетъ души
Остави на мѣсто.
Людекъ ся разлюти.
«Ой ты дивый звѣру,
Лютица ты змію!
Съ мечь ты ся обиди,
Ся обиди съ мене.
И съ мечь махна Забой,
Комадъ Забой отби,
Комадъ отъ щитъ вражскій.
Па съ мечь Людекъ махна
А мечь му ся спълзна
По Забоевъ щитъ коженъ.
По распалихж ся оба
Сичкж си изранихж снагж
Се що около нихъ бѣше
Се сосъ кървь ся пѣкры
Съ кървь оросены момцы
Всегдѣ около нихъ
Сѣчехж ся люто.—
Пладнинж си преjde
Сълнце а по пладнѣ,
Бѣше време ужинъ,
Биехж ся още
Обѣ-те тамъ страны,
И ничія страна

забой, славой и людекъ.

Не даваше плеки,
 Овде биеть Забой
 Онде биеть Славой.
 «Ой ты Людекъ врагу,
 Врагъ да ми те земить!
 Зѣщо кървь ны піешъ?»
 Забой хвати млатъ си,
 Людекъ му отскокна.
 Млатъ извыши Забой,
 Горе на високо
 Хвърли го вързъ врази,
 Летать млатъ по врази,
 И щить ся разлета,
 Съ щить раслетахъ ся
 Людековы гржды.
 Ся уплаши душа
 Забоевъ млатъ тежокъ.
 Млатъ истиска душъ
 И отнесе нея
 Петъ погона мѣсто
 Тамъ далеко въ войскъ.
 Страхъ истисна выкотъ
 Отъ гърла на-врази,
 И зазвони радость
 Во уста на войска,
 Войска Забоева,
 И зацкрихъ ся
 Очи имъ отъ радость.
 «Богове намъ, братя,
 Дахъ надвирание!
 Нека ся отдѣли
 Еденъ редъ надесно,
 Другій редъ на лѣво.
 Отъ долины овде

Доведете коньи
Некъ зацвилать въ шумж.»
«Забой, брате Забой,
Ты юначкй леву!
Не престанвай брате,
Да боравишь врази!»
Щить отвърза Забой,
И съ млатъ въ еднаж ржж.
И съ мечъ въ другаж ржж.
Така пжть пресѣче
Себѣ преко врази.
Врази извикнахж
Пущикж ся на бѣгъ.
Тераше Трасъ врази
Трасъ изъ бойно поле,
Страхъ изъ нихни гърла
Имъ истисна выкотъ.
Кони цвилать въ горж.
«Горе вы' на кони,
Па отъ край въ край врази
Вые изгонѣте.
Бързы кони носте
По петицы нихни
Носте наша лютость.»
Скокнахж дружины
Вързъ бързы си кони.
Па чекоръ по чекоръ
Терахж си врази
Ранвехж ги често
'Си сосъ лютж лютость.
Прейдохж рамнины,
Планины и горы
И отдесно и отлѣво
'Се назадъ побѣгна.

Бучить димна гора,
 Бранъ по бранъ ся валять.
 Па скокъ по скокъ войска
 Цѣла си навали,
 Тераше ся преко
 Тая матнж рѣкж.
 Па мнозина врази
 Вода ги удави,
 И пренесе свои
 Сички на брегъ другій
 Всегде поколин,
 Дълго и широко
 По четири страны,
 Лютый ястребъ ширить,
 Свой дълзи крыля,
 И бърго си летать
 Пилцы онъ терайки.
 Войска Забоева
 Исто такъ с' растури
 Дълго и широко,
 Сегде по си страны
 Люто терать врази,
 Сегде бнехж ги,
 Газехж ги коньи.
 Гонехж ги люто
 Въ мѣсечинж нощемъ.
 Гонехж ги люто
 И подъ сълнце днемъ,
 И пакъ въ ноцъ ми темнж
 И пакъ утромъ рано,
 Бучить димна рѣка
 Бранъ по бранъ ся валять
 Па скокъ по скокъ сична
 Войска си навали

Тераше ся преку
Тая мжтнж рѣкж.
Па мнозина врази
Вода ги удави,
А свои пренесе
Сички на брегъ другій.
«Тамъ въ сини горы,
Тамъ отплата наша
Нека ся добори; »,
«Айде брате Забой
Веч' намъ недалеч' те,
Недалеч' те гора.
Още гърсть отъ врази
Жалостно ся молитъ.»»
«Айде да ся върним'
Назадъ п' окраины,
Ты тука, я тамо
Кралево 'се да затрим'!»
Вѣтеръ бучить презъ земи,
Войска бучить презъ земи,
Презъ земи на десно
Презъ земи на лѣво
Всегда ширать силж войски
Въ радостны дружины.
«Ено брате, ено,
Ено тамъ върхъ синій!
Богове намъ тамо
Дахж надвиваніе.
Тамо многу души
Тамо вамо летать
Летжтъ по дървета.
Птицы нихъ ся боятъ,
Звѣрове ся плашатъ,
Само птицы утки,

Утки не ся плашатъ.
 Тамо на връхъ треба
 Да заровимъ мърши.
 Тамъ на Богове мы
 Да дадемъ кърмиле,
 Тамо да приложимъ
 Нимъ мы многу жертвы,
 Да запѣимъ пѣсни
 Милы, и оружје
 Вражско тамо предъ нихъ
 Мые да поставимъ!»

СВИГОНЬ.

Леталъ гълъбъ леталъ
 Отъ дърво на дърво,
 Ядове си гукать
 По 'сичкѣ тѣ шумѣ:
 «Ахъ зелена шумо»
 Шумо ты широка.
 Низъ тебе я летахъ
 Съ гълъбицѣ драгѣ,
 Съ милѣ премиличкѣ.
 Ахъ, а злобенъ Збигонъ
 Гълъбицѣ хвана,
 Въ кулѣ я отнесе
 Тамо въ кулѣ твърдж!»
 Обикалять Збичонъ
 Околъ якъ кулѣ,
 Жалобно издыхать

По то драго либе.
 Отъ кулж на скалж,
 На скалж си седить,
 Жалостно си седить,
 Съ нѣмж шума мълчить.
 И долета гължбъ,
 Жалостно си гукать.
 Дигна момче главж
 И па нему каза:
 «Гължбче ты тжжно!
 И ты имашь тжжж.
 Ястребъ ли и тебѣ
 Хвана ти другаржж?
 Збигоне ты тамо,
 Въ тая твърдж кулж
 Ты ми хвана мож
 Драгж премиличкж,
 Въ кулж я отнесе,
 Въ кулж якж, твърдж?
 Гължбче бы ся било
 Ты сосъ ястребъ птицж,
 Ако бѣше ималъ
 Ты юначко сърдце;
 Ты кеше да отмишь
 Драгж си отъ ястребъ,
 Ако бѣше ималъ
 Остры, яки ногты;
 Кеше да убиешъ
 Ты той злобенъ ястребъ
 Ако бѣше ималъ;
 Месодець клюнець.»
 Ай ты момче тжжно.
 Удри на Збигѡна!
 Имашь противъ врагъ си

Преюначко сърдце,
 Имашь противъ него
 Силнѣ, острѣ сабѣ,
 И за главѣ имашь
 Млатъ желѣзень, тежокъ!
 Търчить момакъ нѣзь долъ
 Нѣзь темни—не шуми,
 Зеде съ себе сабѣ
 И свой млатъ на рамо,
 Бързатъ онъ нѣзь шумѣ
 Темнѣ конъ градъ твърдый.
 Бѣше у градъ твърдый
 Нощемъ—'сегде темно—
 Клукаць съ силнѣ рѣжѣ.
 «Кой той?»—изъ градъ выкатъ.—
 «Я сумъ, ловець скитникъ.»—
 Отвори ся врата.
 Клукаць съ силнѣ рѣжѣ;
 Отвори ся втора.
 «Камъ Владыка Збигонъ?»—
 «Задъ голѣмѣ стаж.»
 Тамо Збигонъ спавать,
 Тамъ дѣвойка плачить.
 «Отвори ми ловче!»
 Не отвори Збигонъ.
 И съ свой млатъ си скърши
 Враты силны момакъ,
 И съ свой млатъ расцѣпи
 Збигону онъ главѣ,
 'Сегде нѣзь градъ бѣгатъ,
 И 'се въ градъ онъ поби.
 И край хубавицѣ
 Край дѣвойкѣ лежить,
 Дори да осѣми.

Дойде рано сълнце
 Свѣтитъ низъ тѣ дърва,
 Грѣить и вързъ градъ-тъ.
 Дойде нова радостъ
 Въ момчино-то сърце,
 Хубавицѣ мѡмѣ
 Милвать во прегършки,
 «Чия тая птица,
 Птица гълъбица?»—
 «Збигонь нея хвана
 Какъ мен' върза овде,
 Такъ и нея въ твърдъ градъ.»—
 «Хайде, птицо, въ шумѣ,
 Въ шумѣ изъ градъ твърдый!»
 Леташе си въ шумѣ,
 Леташе си вамо,
 Леташе си тамо,
 Отъ дърво на дърво
 Съ гълъбче си мило;
 Съ гълъбче си спѣше
 На еднѣ си вѣйкѣ.
 Ся зарадва мѡма
 Съ нейно мило момче,
 Ходить вамо тамо,
 Дек' и бѣше драго;
 Съ милый-тъ си спавать
 На еднѣ постелкѣ.

СОБОРЪ.

.....
Секой татко је глава въ свои челждь,
Мужи оржть, жены рубы правжть,
Акь ли умрить глава челядинска
Тогай дѣца наедно стоиж владжть,
Избирайки изъ родъ-ть Владыцы,
Ком за печалбж въ соборъ ходжть,
Ходжть съ Кметы, съ Лесы и съ Владыцы.
Встажъ Кметы, Лесы и Владыцы
И по законъ правж похвалихъ.

ЛЮБУШИНЪ СМДЪ.

Ой, Вълтаво рѣко
Защо мжтишь водаж,
Защо, рѣко, мжтишь,
Водаж сребропѣнж?
Дали ми те лютый
Разборави вихоръ,
Кат' порони облакъ
Отъ широко небо,
Кат' навади главы
На-зелены горы.
Кат' исплакна гнилж,
Гнилж златопесчнж?

Како можамъ язъ-ка
Водж да не мжтамъ,
Кѡга скараны сетъ
Два рогѣни брата,
Два рогѣни брата
За татковскж стокж.
Скарали ся брата
Люто мегю себе:
Оной лютый Хрудошъ
У Отавж кривж,
У Отавж кривж
Кривж златоносж,
Оной юнакъ Стаглавъ
У Радбузж студж,
И двамина брата
Оба Кленовичи,
И отъ стара' рода
Попелова Тетвы,
Кой си бѣше дошелъ
Сось дружины Чешски,
Въ овы плодны земи,
Земи презъ три рѣки.
Птица си долета
Лѣстовица мирна
Отъ Отавж кривж:
Лѣстовица седна
На ширѡкъ прозорець,
Во Любушинъ татковъ,
Татковъ престоль златень,
Въ Вышеградъ градъ светый;
Ядове си казвать
Тжжно си наредвать.
Кѡга зачу нея
Сестра ѿ рогѣна,

Сестра ѿ рогена
 Въ дворы на-Любуша
 Тогай выкна кнежня
 Во Вышеградъ внжтре,
 За да си поставатъ
 На препирня правдж
 И да ся докаратъ
 И двамина брата
 Нихъ тамо да сждатъ
 Како законъ даватъ.

Па* повелватъ кнежна
 Пратници да прататъ,
 По Святославъ отъ Любицж бѣлж
 Тамо дека горы сетъ зелены
 По Лютеборъ 'з бърдо Доброславско
 Дека Лаба Орлицж си пиетъ,
 По Ратиборъ отъ горы Кърконошки,
 Тамо дека Трутъ погуби змѣй лютый,
 По Радовавъ отъ Камена моста,
 По Ярожиръ отъ бродове чисторѣчны,
 По Стрезиборъ отъ Сазавж хладнж
 По Самородъ отъ Мжж среброноснж
 По 'си Кметы, Лесы и Владыцы
 И по Хрудошъ и по Стаглавъ брата
 Размирены за татковскж стокж.
 Кога ся сбрахж Лесы и Владыцы
 Во Вышеградъ, (во престоль Любушинъ)
 'Секой влезе какъ му бѣше редъ-тъ,
 Влезе кнежна съ бѣло премѣнета
 Променѣта съ дрехи бѣлы, чисти,
 Стапна на столъ татковъ въ славенъ соборъ.
 Дигнахж ся до двѣ
 Паметны дѣвойки,
 Кои знахж сждны

Думы Витезовы. (?)
 У аднж сетъ щицы
 Кои правдж давжтъ,
 А у вторж мечь ие,
 Кой си гонить кривдж,
 Спротиво имъ пламень
 Кой показвать правдж,
 И ие предъ нихъ долу
 Светочудна вода.
 Проговори кнежна
 Отъ столъ златенъ татковъ:
 «Ой ве вые Кметы
 Лесы и Владыцы!
 Ево отсждѣте,
 На два брата правдж,
 Кои скарахж ся
 Люто мегю себе
 За татковскж стокж.
 Какъ що давать законъ
 На-тѣ вѣчны Бози,
 Надедно некъ оба
 Земи си повелѣтъ,
 Иль да си раздѣлжтъ
 Земи съ рамнж мѣрж.
 Ой ви вые Кметы,
 Лесы и Владыцы,
 Я ми отсждѣте
 Вые мой думы,
 Ако быджтъ думы
 Мои по вашъ разумъ.
 Ако ли ми думы
 Не сетъ по вашъ разумъ,
 Учнете вые
 За нихъ новж сждбж,

Коя да помирить
 Размирены брата.
 Кланяхъ ся Лесы и Владыцы
 И начнахъ тихо да говорятъ
 И да хвалять нейзны думы.
 Доброславскобърдець
 Лютоборъ ся дигна
 И онъ почна такво
 Слово да говорить:
 «Наша кнежно славна
 На столъ татковъ златенъ!
 Твои, кнежно, мждры
 Думы сме разбрали,
 Гласове сбири ты
 По народъ ти 'сички.»
 Гласове си сбрахъ
 Сждицы дѣвойки
 Кладохъ ги послѣ
 Въ 'садове свещенны;
 Дадохъ на-Лесы
 Нихъ да ги обаджъ.
 Вста Радованъ отъ Камена моста
 Брой на гласе да прегледать начна,
 Да преброить, въ народъ да обадить
 Колку гласа изъ нихъ сетъ отвыше
 Щото народъ въ соборъ да расберить.
 «Кленовичи, брата два рогѣни
 Стара рода Тетвы Попелдва
 Кой бѣше дошелъ
 Сось дружины Чешски,
 Въ овы плодны земи,
 Земи презъ три рѣки,
 Си смъртѣ и татковскж стока
 Наздно си оба владѣйте.»

Стана Хрудошъ отъ Отавж кривж,
 Жълчка му ся разли по утробж,
 Тресеше ся отъ лютина снага,
 Махна съ ржжъ рыкна какъ быкъ лютий;
 «Горко на тѣ пилцы
 Що ги змія квачить,
 Горко на тѣ мжжи
 Що ги жена владать!
 Мжжъ дя си повелятъ
 Мжжа іе прилично,
 На-първенець стока
 Да ся дадить правда.»
 Па Любуша стана
 Отъ столъ татковъ златень,
 Рече: «Кметы, Лесы и Владицы
 Чухте овде поганение моіе;
 Сждте самы право спроти законъ.
 Веке нейкю свады да ви сждамъ,
 Барайте мжжъ равень по мегю си,
 Кой бы васъ повелялъ сосъ желъзо,
 Слаба іе да владать дѣвоячка ржка.»
 Ратиборъ отъ горы Кърконошски
 Начна такво слово да говорить:
 «Срамъ іе за насъ въ Нѣмцы,
 Мы да търсимъ правдж,
 Има у насъ правда
 Спроти законъ светый,
 Кож сетъ донесли,
 Дѣдови вы въ овы
 (Шлодны земи презъ тра рѣки)».....

КИТКА.

Вѣтренце вѣить
Изъ княжески горы;
Миличка мома
Конъ потокъ бързатъ.
Водж наливатъ
Въ кованы ведра,
К'момѣ по водж
Китка си пливатъ.
Китчица вонна
Румена ружа.
Ся наемна мома
Китка да ловить.
Падна, ахъ! падна
Въ студнж си водж,
Я да бѣхъ знала
Хубава китко,
Кой тебе садилъ
Въ гноенж земж;
Тому бы дала
Пърстенче златно.
Я да бѣхъ знала
Хубава китко,
Кой тебе съ лыко
Меко завърза;
Тому быхъ дала
Иглж изъ космы.
Я да бѣхъ знала
Кубава китко
Кой тебе пуца

По студнѣ водж;
Тому быхъ дала
Вънець отъ главж.

ЯГОДЫ.

Пойде моя мила
Ягоды да берить
Въ шумицѣ зеленѣ,
Забодѣ ся остро,
Забодѣ ся тьрнѣ
Въ бѣличкѣ ѣ ногж.
Па не може драга
На ногж да стапить.

Ахъ ты тьрнѣ, тьрнѣ,
Тьрнѣ остро зацо
Менѣ болка стори!
А за това я отъ корень
Остро тьрнѣ тебе,
Тебе ке измѣкнамъ.
Драга ми почекай
Чекай тамъ подъ сѣнкѣ
Въ шумицѣ зеленѣ.
А я ке ся загнамъ
Тамо во полянѣ,
По бѣло ми конче.
Мое бѣло конче
Во полянѣ пасить,
Пасить гжстѣ травж
А моя-та драга
Подъ сѣнкѣ въ прохладж

Мило либе чекать.
 И въ шумицѣ тихо
 Почна моя драга
 Почна да ся плачить.
 «Ахъ ке речить майка:
 Несрежня ты рожбо!»
 Секога ми мама,
 Велеше ми мама:
 ««Чувай ся отъ момакъ!»»
 Защо да ся чувамъ
 Пазамъ я отъ момакъ,
 'Га сетъ люди добры?»
 А я дойдохъ на конь,
 На конь какъ снѣгъ бѣлый;
 Скокнахъ я отъ коня
 Вѣрзахъ го за дърво
 Съ срѣбреннѣ му уздж.
 Погърлихъ дѣвойкѣ
 Постиснахъ я въ гржды
 И уста цѣлувахъ;
 И мома забрави
 Мома хубавица
 Въ ногѣ отъ тѣрнь болкѣ.
 Млады милквахме ся
 Млады любехме ся
 Дори съ лице зайде.
 «Айде, драгій, бърже
 Бърже ходи дома
 Съ лице намъ вечъ зайде!»
 Скокнахъ бърго на конь
 На конь какъ снѣгъ бѣлый,
 Зехъ си мож драгъ,
 Зехъ я во прегършки
 Ойдохъ съ нея дома.

ЕЛЕНЪ.

Еленъ бѣгаше по горы,
Скакаше онъ по поляны,
По долины и по горы
Рогове лѣпы носейки.
Съ рогове си лѣпы еленъ
Гжстж шумж си прорѣзвалъ,
Еленъ скакаше по шумы
Съ свои еленъ бързы нозы.

Едно младо ходеше по горы,
По долины ходеше на бой лютый,
И си страшно носеше оружје,
Вражскж силж пробиваше съ него.
Нема веке момче въ горы
Съ хитрость нападна на него
Лютый врагъ овде, кат' замижи
Съ очи напълнены съ злобж,
Удри него тежко съ млатъ въ гръды.—
Мжтно зашумѣжж жалостны-те шумы;—
На момче извади младж-тж му душж.

И му душа, летна
Низъ бѣло му гърло,
А изъ гърло летна
Презъ чървени уста.
Овде оно лежить,
Топла кървь му течить,
Отъ како отлетна
Душа-та му млада;
Врела кървь му пнегъ
Чърна суха земя.

РУЖА.

И у 'сѣж момж
 Сърдце-то ѝ стенкать
 Се си лѣжить момче,
 Лежить въ земж студж,
 И надъ него растить
 Джбъ высокъ растить
 Излистилъ широко.
 Тукъ дождать елень
 Съ рогове си лѣпы
 Скакать съ бързы нози
 Отгоре на гранки
 Пасить съ младо гърло.
 Лѣтаятъ и птицы
 Ястребы ми бързы,
 На той джбъ ся бержтъ
 Отъ цѣлж ми горж
 И на той джбъ пилцы
 Гракаять 'си силно:
 «Падна, момче, падна
 Отъ враговж злобж,
 Плакахж по него
 Сички мамы млади.

РУЖА.

Ружо, румена ты ружо!
 Зѣщо рано цѣтила 'си?
 Кат' разцути, ты помъркна!
 Кат' помързна ты повена?
 Кат' повена, ты-попадна?

Свои сѣдехъ, многу сѣдехъ,
 До кадъ пѣтлѣ запѣяхъ;
 Нищо я не си дочекахъ,
 Сичкъ изгорѣхъ боринъ.
 Я си заспахъ и сонувахъ,
 Що отъ мене сиромашкъ
 Що отъ мож деснъ ржкъ
 Смѣнало ся пѣрстѣнче златно
 Смѣнало ся безцѣнно камче.
 А я камче не си найдохъ
 Не дочекахъ мое либе.

КУКАВИЦА.

Стѣить джѣ въ широко поле
 А на той джѣ кукавица:
 Закукала, заплакала,
 Що не секога те пролѣтъ.
 Какъ те зрѣше жито въ поле,
 Ако бѣше само пролѣтъ?
 Какъ ябълко те зрѣше
 Ако бѣше само лѣто?
 Какъ кеше класъ да мѣрзнить,
 Ако бѣше само есень?
 Дѣвойцѣ те бѣше тежко
 Ако сегде бѣше сама!

СИРАЧКА.

Ахъ вы горы темны горы,
Горы Милетински!
Защо вые сте зелены
Зимъ, лѣтъ едно?
И я сакамъ да не плачамъ
Сърдце да не кивамъ:
А кажете добры люди,
Кой бы тукъ не плакалъ?
Кам' ми татко, татко милый?—
Ее закопанъ въ земѣ.
Кам' ми майка, добра майка?—
Трава надъ нея растить.
Немамъ брата, немамъ сестрѣ,—
Либе-то ми зехъ.

СКОЛОВРАНЕЦЪ.

Плевать мома конопъ
Во градинѣ малкъ,¹
Пытать нея пиле
Пиле сколовранче,
Питать нея пиле
Заш' е жаловита?

¹ U panskeho sada (въ господарскѣ градинѣ)

Какъ да сумъ весела?
Малко сколовранче!
Либе отведохъ
Въ каменнѣ темницѣ.
Да си имахъ перце,
Ке му пишехъ книгъ,
Малкій сколовранецъ
Ты бы съ нея лѣталъ.
Немамъ си я перце,
И листъ я си немамъ
Да му пишамъ книгъ;
Поздрави ты съ пѣснѣ
Мое драго либе,
Че я овде гинамъ
Тежкѣ тѣжѣ тегламъ!

ПЪСЪНЬ ПОДЪ ВЫШЕГРАДЪ.

Ой ты наше сѣнце,
Вышеграде твърдый!
Сърчно ты и гордо
На стръмнини стоишь,
На стръмнини стоишь
Сички чужды плашишь.
Валкать ся по тебе
Рѣка бърза, быстра,
Ток' ся валкать рѣка
Буйна-та Вълтава.
Кай тѣ рѣкѣ яистѣ,
Кай Вълтавѣ быстрѣ

Има гжста шума
Сось прохладж милж.
Тука малкїй славей
Весело си пѣить,
Пѣить онъ и жално,
Какъ що сьраце радость
А и жалость чуиеть.
Да си бѣхъ я славей
Въ зѣленж полянж;
Скоро я не летнѣхъ
Тамъ кде драга ходить
Доцна вечер' сама.
Кде 'се милость будить,
'Сичко що не живо
Сось голѣмж силж
'Сичко нея искать.
И я сиравъ тжжамъ
По теб' хубавицо!
Смили ся дѣвойко!

КРАЙ.

ГУСЛЯРЪ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

ПРЕВЕДЕ ОТЪ МАЛУРУССЕИ

Р. ЖИНВИФОВЪ.

1863. МОСКВА.

Малорусскій пѣвецъ Тарасъ Григор. Шевченко сынъ на несвободенъ въ свое време селянецъ, бѣше ся родилъ въ 1814 г. въ село Кириловка Кіевск. Окрж. и като, видѣ въ животь-ть си секакви мжки и тежины, преди три години помина въ вѣченъ животь, като не дочека славнѣ-тж въ Русскѣ-тж исторіѣ 1861 годинѣ, коя изъ уста-та на Русскій царь дарува Русскому народу свободж... Но по смърть-тж си Шевченко остави за себе си живо и славно паметуване съ свои-те пѣсни кои многу и многу време ще останать въ память-тж на Малоруси-те и на друзи любители на народность-та. Быдейки осумгодимно дѣте Тарасъ Шевченко оста на безъ татка и безъ майка; сиракъ онъ ся попадна въ рж-цѣ-тѣь едного церковнаго служителя кий бѣ страшенъ пияница, подъ мжчение-то на кого онъ ся научи да читать и да пишеть, но като не може да търпить него онъ побѣгна отъ него, и отиде при едного проста живописца самоука, желайки да се научи живопись. Тараса Шевченка и тука стигна несрека като му каза живописецъ-тж, що онъ не можить да пишеть светцы. Найпослѣ Шевченка зеде го господарь-тж му за да му быдять домашенъ слуга. Ратай быдейки, у господарь-тж си Т. Шевченко помина сичкж си младость скитайки ся съ господарь-тж си по разны градове. Въ 1832 г. господарь-тж му го глави на четьри години у еденъ живописецъ въ Петроградъ при кого като вършеше неговж работж, Шевченко скрышемъ отъ него ношемъ ся трудеше надъ живописьтж, дори по време добры люди не узнаж и поискаж да му открыять свободенъ пжть. Печалби-те славнаго Русскаго писателя В. А. Жуковскаго и хждожника великаго К. П.

Брюлова откинахъ Шевченка изъ рѣцѣ-тѣ господаря му, ка-то заплатихъ нему за свободж-тж Шевченка 715 руб. ср. въ 1832 год. и така онъ стана независимъ отъ другого, а вегово-то перо остави намъ прехарны пѣсни и стихотворенія на Малорусско варѣчїе. Единъ дѣлъ изъ неговы-те стихотворны съчиненія те собранъ и изданъ подъ насловъ *Кобзарь Тараса Шевченка*, изъ кого мые преведохме нѣколко си, и ги пуцаме въ свѣтъ подъ насловъ *Гусляръ Тараса Шевченка*; нека читатели-те ся упознаять волкугодѣ съ Малорусскж-та гуслж Шевченковж. Тыя нѣколко си слова заради Шевченка сетъ извлечени изъ кратко-то животоописаніе негово, кое бѣше написалъ онъ самъ си, и бѣше напечатано въ Русско-то повременно изданіе *Народное Чтеніе*. А за вредность-тж или невредность-тж на нашій преводъ нека сждать читатели-те....

Ж.

1863. Село Васильевское.

ТОПОЛА.

По джбравж вѣтеръ вѣить,
Пѡ поле си шетать,
Край пжть виткать онъ топѡлж
Долу я наведвать.
Растъ высокій, листь широкій—
За що зеленѣить?
Поле наокол' синѣить,
Какъ широко море.
«Чумагъ» вѣрвить, погледнувать,
Ухилувать главж;
Овчаръ въ зоры съ шаренъ каваль
Седнувать на гробъ-тъ,
Погледнувать—сърдце плачить:
Се окол'е пусто!
Какъ сирачка на чуждинж
Гонить си самичка!
Кой отгледалъ тѣнкж витж
Тамо да загинить?
Стойте, се ке ви прикажамъ.
Слушай те дѣвойки.
Залюбила чѣрновежда
Козакá дѣвойка,
Залюбила—пушила го
Ойде онъ—загина,
Мѡжа ако бѣше знала,
Що онъ нея ке оставить—
Не кеше го люби;
Ако бѣше знала она,
Що либе и ке загинить—

Не кеше го пуши;
 Ако бѣше знала,
 Немаше да ходиѣ
 Додна ми по вода,
 Не ке стоеше до полнокъ
 Съ либе ми подѣ вѣрбж;
 Да бѣ знала...

И то лошо—

Понапредѣ да знаишь,
 Що въ свѣтъ сосѣ насѣ ке ся сгодить...
 Не знайте дѣвойки!
 Вы не пытайте свой ризикъ...
 Сърдце само знаиѣ,
 Ког' да любить... Нека венить
 Дор' да го заровжѣ!
 Не сеть вѣчны, чѣрны вежди,
 Маслинкови очи;
 Бѣло лице чѣрвенѣить
 Не до вѣка, момы!
 До полудень—па ке свенить,
 Вежди ке попаднать....
 Милвайте ся, любѣте са,
 Какѣ ви сърдце знаиѣ.
 Си запѣвать славей въ поле
 Въ поле на калинкж,—
 Си запѣвать козакъ младый
 По долинкж ходиѣ,
 Пѣить, дори да излезить
 Либе му отъ кѣщи;
 Па онѣ него пытаѣ:
 «Нема да те биетѣ мама?»
 Па ся оба милвать, гѣрлатѣ,—
 Славей пиле пѣить;
 Слушаютѣ го, ся отдѣлвать

Оба-та веселы.
 Никой тамо не я гледать
 Никой не я пытать:
 «Де си была, що правила?»
 Сама себѣ знаить.
 Милвала ся, любила ся,
 А сѣрдце ѣ тлѣло:
 Оно чуело несрекиж,
 Да кажить не знало.
 Не казало—си остана,
 День и нокъ си гукать
 Какъ безъ гължбѣ, гължбица,
 А никой не слушать.
 Не запѣвать славей пиле
 Въ поле тамъ надъ вѣдж,
 Не запѣвать чѣрновежда
 Стойки подъ вѣрбж;
 Не запѣвать—какъ сирачка,
 Бѣль свѣтъ и омѣрна,
 Безъ либе и татко, майка—
 Какъ чужди люди;
 Безъ либе и сѣлице свѣтитъ—
 Какъ врагъ ся смѣить,
 Безъ либе и свѣтъ—какъ гробъ....
 А сѣрдце и тупать!
 Мина лѣто, мина друго
 Козакъ и не идить;
 Сѣхнить она, како цвекъ,—
 Никой не я пытать.
 «За що венишь, моя керко?»
 Майка не я пытать,
 Само нея карать, старый
 Мжжъ богатъ да земить.
 «Ся омжжи» казвать майка

«Доста дѣвойкува.
 Онъ богатъ те, онъ самичакъ—
 Похарно за тебе.»
 —«Нейкю мамо, я богатство,
 Нейкю него мамо!
 Съ мои ризы, що сумъ ткала,
 Пуци въ гробъ-тъ мене.
 Нека попове запѣять,
 Некъ другарки плачатъ:
 Полесно те въ гробъ да лежамъ,
 Не слушала стара майка,
 Правила що знала;
 Се гледала чърновежда,
 Съхла и мълчела.
 Ойде покемъ до вражалка
 За да си повражить:
 Дали още на свѣтъ овой
 Безъ либе ке быдить?
 «Бабичко ты моя мила,
 Писана ты майко!
 Я кажи ми правинѣ ты,
 Де те мое либе?
 Здраво ли те, дали любить,
 Или ме забрави?
 Я кажи ми, где ми либе?,
 На край свѣтъ ке пойдамы!
 Бабичко ты моя мила,
 Кажи, ако знаишь
 За що майка мене мжжитъ
 За старо и харо.
 Да го любить, мила бабо,
 Сърце не ся учить.
 Язъ-ка быхъ ся удавила—
 Али грѣхъ на душѣ:

Ако не те живо либе,
 Направи ты, бабо,
 Дѣма я да не ся вратамъ....
 Тежко ми је, тежко!
 Съ сватове тамъ, старый чекать....
 Я кажи ми ризикъ.»
 —«Харно, керко; седни трошка....
 Та и слушай мене.
 И я сама бѣхъ дѣвойка,
 Тѣва лошо знаямъ.
 То помина—ся научихъ
 Другимъ я помагамъ,
 Твоиж тѣжъ, моя керко,
 Ощ' отлани знаехъ,
 И отлани травж-билкж
 За теб' сумъ сготвила.»
 Стара баба, малкж чашж
 Симна отъ полицж.
 «Ево, земи таж билкж!
 Пойди ты до изворъ;
 Дори пѣтли не сѣгъ пѣли,
 Измійся сось водж,
 Испій трошка отъ тж билкж—
 Зло ти ке загинитъ.
 Испи—бѣгай колку можинь;
 И що и да слушашъ
 Не с'отзывай, доръ да стигнишь
 Тамъ декъ либе те остави.
 Отмори ся; кога мѣсець
 Сред' небо засяитъ,
 Па ся напи; акъ не дойдитъ—
 Третій пѣтъ ти треба
 Ты да ся напиешъ.
 Въ пѣрвж гѣлткж ты ке быдишь,

Каква бѣше лани;
 А во вторж—среде поле
 Конь ке топнить съ ногж,
 Ако живъ те младый козакъ
 Отеднажъ ке дойдить.
 Въ третж гьлткж.... моя керко,
 Немой пытай мене.
 Само помни, не ся кърсти,
 Сичко ке поминить,
 Айде сега, пойди съ Богомъ
 Погледай си личбж.
 Зеде билкж ся поклони:
 «Богъ да простить бабо!»
 Си излезе, па си мыслить
 Сама себѣ велить:
 «Дали да пойдамъ или не?..
 Нема да ся върнамъ!»
 Пойде, с'изми, па ся напи.
 Отеднажъ с'измѣни,
 Въ второй пжть ся напи мома,
 Въ третій пжть ся напи,
 Тукъ изведнажъ како сонпа
 Въ поле си запѣя:
 «Пливай, пливай, бѣлый лебедь,
 По то сино море,
 Расти, расти, ой тополо,
 Се горе и горе!
 Расти тѣвка та висока
 До самый-тъ облакъ,
 Пытай Бога, даль ке видамъ
 Либе си, или не?
 Расти, расти, та разгледай
 Задъ то сине море
 Тамъ задъ море—моя радость,

А предъ море—тжга.
 Тамъ кде либе чърновеждо
 Пò поле си шетать,
 А я плачамъ, себе тепамъ,
 Него я дочеквамъ.
 Нему кажи, ой тополо,
 Що ся смѣять люди;
 Му кажи, що ке загинамъ
 Ак' оно не дойдить.
 Сама сакать мене майка
 Въ земѣ да закопать....
 А безъ мене клетж майкж
 Кой ке я догледать?
 Кой ке нейзѣ да помогнить
 Въ стары ѣ години?
 Мамо моя, срекьо моя!
 Боже милый Боже!
 Я погледни, ой тополо,
 Ак' нема—заплачи,
 Рано преди сълнцевъ изгрѣвъ,
 Никой да не видить.
 Расти, расти ой тополо,
 Се горе, нагоре;
 Пливай, пливай, милый лебедъ
 По то сино море! »
 Таквж пѣсниж чърновежда
 Въ поле сама пѣла.
 Билка направила чудо
 Момж во тополж.
 Не ся върна мома дома
 Либе не дочека;
 Тънка, тънка та высòка—
 До самый-ть облакъ.
 По джбравж вѣтеръ вѣить

Под поле си шетать,
 Край пжть виткать онъ тополж,
 Долу я наведвать.

ДУМА.

Течить вода въ сино море
 Та не истекувать:
 Барать козакъ свож срекж,
 А онъ срекж нема.
 Ойде козакъ въ свѣтъ ся скитать,
 Играть сино море,
 Играть и козацко сьраце
 А дума говоритъ:
 «Дека ходишь безъ да пыташь?
 На кого остави
 Татка си и старж майкж,
 И дѣвойкж младж?
 На чуждинж не тѣ люди,—
 Тежко съ нихъ 'с живѣить!
 Нема съ кого да поплачишь,
 Ни да поговоришь.»
 Седить козакъ надъ то море
 Играть сино море.
 Мыслѣлъ, среки ке ся сгодить—
 Мжа ся сгодила.
 А щьркови летаятъ си
 Редомъ цѣли стада.
 Плачить козакъ—пжтове 'си
 Сеть зарасли съ тьрнѣ.

ДУМА.

Вѣтре буйный, вѣтре буйный!

Съ море ты говоришь,—

Го разбуди, зайграй съ него,

Пытай сино море.

Знаить оно, кде ми либе,

Че го те носило;

Сино море ке ти кажить

Кде го те отнесло.

Ако либе ми удави,

Ты отвори море;

Я ке пойдама да го барамъ.

Тжж да удавамъ....

.....

.....

.....

.....

Ке го найдамъ, ке го гърламъ,

Него я ке милвамъ.

Тдгай, бране, ¹ носи съ либе,

Дека вѣтеръ вѣить!

Аколь либе те задъ море,

Буйный вѣтре, знаишь,

Кде ми ходить, що ми править:

Съ него ты приказвашъ.

Ако плачить, и я плачамъ

Ако ль не—я пѣямъ;

¹ Бранъ-въяна.

Ако либе ми загина,
 И я ке загинамъ.
 Тогой носи мож душж
 Тамъ кде ми те либе,
 Как чървена я калинка
 Надъ гробъ ке изникнамъ.
 Полесно ми въ чуждо поле,
 Тамо я да лежамъ:
 Я му мила тамъ надъ него
 Какъ цвѣте ке стоямъ.
 Исто цвѣте и калинка
 Надъ него ке цвѣтамъ.
 Сьнце него да не печить,
 Люди да не газать.
 Дор' ношъ траить, я ке плачамъ,
 А предъ сьнце рано,
 Ке избришамъ жежки сьзы
 Люди да не видать!
 Вѣтре буйный, вѣтре буйный!
 Сь море ты говоришь,—
 Разбуди го, подкрани го,
 Пытай сино море.

ДУМА.

За що ми сеть чьрны вежди,
 Маслинковы очи,
 И за що ми сеть години
 Дѣвойчки млады?
 Клеты млады ми години

Пѣпусто си гинать,
Очи плачать, чѣрны вежды
Отъ вѣтра бѣлѣять.
Сѣрдце венить, свѣтъ омѣрна,
Какъ птица безъ волеж.
За що ми је моя хубость,
Кога нема срекя?
Тежко, мжчно на свѣтъ овой,
Тежко ся живѣить.
Свои люди—како чужди,
Съ кого да говорамъ?
Нема кой де ме распитать,
Зачо плачать очи;
Нема кому да разкажамъ,
Щѣ сѣрдце ми сакаъ.
Зачо сѣрдце ми какъ гължбъ
День и ноцъ си гугать;
Никой него не го пытать,
Не знаиъ, не слушатиъ.
Чуждый човѣкъ не го пытать—
Зачо да го пытать?
Нека плачатиъ сиромашко,
Нек' години губить!
Плачи, сѣрдце, плачте очи,
Доръ не сте заспали,
Гласовито, жаловито,
Да бы чули вѣтры,
Да отнесатиъ вѣтры буйны
Задъ то сино море,
И да чуеъ milano либе
Не радость а жалость.

УДАВЕНА.

Вѣтеръ въ шумъ не си шѣгать—
Нощемъ ся почивать;
Ся разбудвать,—лека. лека
Търски-те си пытать:
«Кой той, кой той предъ рѣка-та
Чешлатъ кѡсж, кой той....
Кой той, кой той задъ рѣка-та
Кубить себѣ космы?...
Кой той, кой той?» лека, лека
Пытать па повѣвать,
Та ѿ задремвать, доръ на небо
Край зачървенѣить.
«Кой той, кой той?» пыта щѣте
Гиздави дѣвѡйки.
Предъ рѣка-та—то ѿ шерка
Задъ рѣка-та—майка.
И одавна то ѿ бѣло
У насъ въ Украинж.
Средъ селѡ вдова живѣла
У колѣбж новж,
Бѣлолика, чърноока
И съ высокж снагж
Зажжнъ носить; обколена
Отъ момчета млади.
И ѿ млада—друга нематъ—
А по жена млада,
Па и още по вдовица,
Мнозина Козацы
Често ходать. И по нея

Ходѣхъ Козацы,
 Доръ, вдовица ми безъ срама
 Щеркж те родила;
 Си родила—не ся грыжитьъ;
 Люди да отгледать
 Хвърлила я въ село, чуждо:
 Ето каква майка!...
 Потърпѣте, щѣ ще быдите!
 Люди ранили сего
 Малкж щеркж а вдовица
 Въ дѣлникъ и въ недѣлж
 Съ жѣнеты, съ момчѣта
 Шетала и пила,
 Дори лошо не ж стигна,
 Доръ не стана друга:
 Не ся сѣти какъ минахж
 Млади и години...
 Лошо, лошо! майка венить
 Щерка чървенѣить,
 И си растить... Па порасла
 Ганна чърноока,
 Какъ тополя среде поле,
 Вита па висока.
 «Я отъ Ганна не ся боямъ!»
 Майка си попѣвать;
 А Козацы и ся смѣять,
 Мигаятъ си Ганнѣ.
 Тукъ ся найде рыболѣвче
 Младичко, юваче,
 Млѣить, венить кога срещать
 Чърникавж Ганнж.
 Стара майка си усѣти,
 Люпитъ ся и выкать:
 «Я погледни пикаквица

Копилка ты боса!
 Ты порасна, дѣвдйкувашь
 Шегашь си съ момтета...
 Ты ще видишь, я почѣкай!...
 Позна щешь ты мене!
 Пиленце не!»

И отъ злоба

Забите си скърпать.
 Ето каква была майка!...
 Камо сърдце женско?
 Сърдце майчино?... (хъ лошо,
 Лѣшичко, дѣвойки!
 Майка — витый растъ высокій,
 А сърдце — не майка.
 Растъ высокій ще ся свиеть,
 Вѣжди ще попаднать,
 Не щете усѣти; люди
 Съ смѣхъ ще ви наумать
 Ваши-те години младъ:
 Ще речать — повехна!
 Тежко плакала си Ганна
 И не знала за що,
 За що майка ѝ ся гнасить,
 Лантъ и си кълнить,
 И безъ срама свое чедо
 Кѣниле наричать.
 Мачила ѣж, мачила ѣж,
 Нищо не помагать:
 Какъ макъ китка во градинкѣж
 Цвѣтеше си Ганна,
 Какъ калинка во долинкѣж
 Утромъ подъ роса-та,
 Такъ и Ганна чървенѣла
 Мыеше ся съ сълзѣж.

«Е завражена!... я почэкай!»
 Казватъ люта майка.
 «Треба билкж да добыямъ,
 Треба я да найдамъ
 Вѣщицж-тж старж!»

Нашла

Вѣщицж и билкж,
 Съ билка предъ на сънце изгрѣвъ
 Щеркж напоила.
 Не помогна... кълнитъ майка
 Той часъ и годинж
 Въ кош на свѣтъ си родила
 Чедо си немилу.
 «Врукина ми; ходимъ щерко,
 Въ ёзеро да с' кжлимъ'
 «Ходиме, мамо.»

На брѣгъ-тъ

Ганна ся соблече,
 Ся соблече, ся разспростре
 По кошуля бѣла;
 Рыболовче одвай дышитъ
 Презъ търски гледайки...
 И я нѣкога... безъ трага!
 Срамъ те да наумамъ.
 Какъ дѣте съ зеленж вѣкж
 Игратъ си дѣвоиче
 Свиватъ витый растъ расвиватъ
 На сънце ся грѣить.
 Чудить ся майка на неж.
 Отъ злоба нѣмѣить,
 Па жьлтѣить, па синѣить;
 Разстрепана, боса,
 Съ пѣнж въ уста; како луда
 Кубить себѣ космы,

Па ся пуци та вързъ Ганнж,
 Хвана ѝ за косы.
 «Мамо! мамо! що ты правишь?»
 Талазъ ся зададе,
 Па ѝе зоврѣлъ, ѝе застеналъ
 Обѣ-тѣ ги покры.
 Младичко-то рыболовче
 Рѣпна въ водѣ; пливатъ, сини
 Талазъ си пресѣкватъ,
 Пливатъ, пливатъ... ено допли!
 Нѣрна па извѣрна—
 И удавенж-тж Ганнж
 На брегъ си изваждатъ,
 Изъ проклеты рѣцы майцы
 Отплетуватъ косы.
 «Охъ, ты сѣрдце мое, ризикъ!
 Отвори си очи!
 Поглядни ми, засмѣй ми ся
 Не сакашь! не сакашь!»
 Плачитъ, падатъ окол' неж,
 Раскрыватъ, цѣлуватъ
 Мъртвы очи. «Погледни ми!...
 Не чуеть, не чуеть!»
 На песокъ си мома лежитьъ,
 Бѣли-те си рѣцы
 Разхвърлила; редомъ съ неж
 Стара люта майка,
 Мъртва съ надѣнены очи
 Отъ страшна-та мака;
 Вкопала въ песокъ жълтый
 Стары модры рѣцы.
 Многу плака рыболовче:
 «Немамъ е роднижъ,
 Немамъ ризикъ на овой свѣтъ,—

Ще живѣямъ въ водѣ! —
 Креналъ неж, цѣлувалъ ѣк...
 Талазъ си застѣнка,
 Ся отвори, ся затвори,
 И невидно стана....
 Езеро оттога чисто
 Зараснало съ търски;
 Не ся кжпачъ вечъ дѣвойки,
 Ходать и отъ страна;
 Акъ го видать си ся кърстать
 Клето го наричатъ....
 Темно-темно околъ него...
 А нощемъ дѣвойки,
 Майка изъ вода изпливватъ
 Сѣднуватъ задъ рѣка;
 Страшна, модра, разплетена,
 И въ кошулж мокрж,
 Чудить ся на брегъ далечень,
 Кубить себе космы....
 А въ тж добж синій талазъ
 Ганнж си изнесватъ.
 Гола-гола, истресва ся,
 На песокъ си сѣдить...
 И изпливватъ рыболовче
 Носить во кошулж
 Си зелены тревы
 Въ очи ѣк цѣлувать, —
 И пакъ въ водж: се срамувать
 Отъ дѣвойчина вита
 Хлубавичка снага гола...
 И не знаятъ никой
 Това чудо, що ся чинить
 Средъ ноць-та во шумж:
 Само вѣтеръ изъ търски те

Шептитъ: «кой тамъ, кой тамъ
Тажно седитъ надъ вода-та,
Чешлатъ дълги косы?»

КАТЕРИНА.

I.

Милвайте ся чърновежди
Та не сось Московцы,
Че Московцы—чужди люди
Вамъ тѣ правать лошо.
Любитъ Московъ смѣйки ся
Либе онъ оставать;
Ойде въ своѣ Московцинѣ
Адъвойка гинитъ...
Ако сама—не те нищо,
Но и стара майка,
Що родила не свѣтъ Божій
Треба да погинитъ:
Сърдце венитъ кога пѣитъ,
Ако знаитъ защо;
Люди сърдце не ще пытать
Ще речать—повехна!
Милвайте ся чърновежди,
Та не сось Московцы,
Че Московцы—чужди люди
Шега съ васъ ся биятъ.
Не слушала Катерина
Ни татка, ни майкѣ,
Залюбила си Московецъ

Какъ и знало сѣрдце,
Залюбила момче младо —
Въ градинѣ ходила,
Дори себѣ свой-тъ ризикъ
Тамъ она загуби.
Выкати майка да вечерять,
А щерка не чуеть;
Декъ заиграти съ Московецъ-тъ.
Тамъ и занощувать.
Не двѣ ноци чѣрны очи
Милно цѣлувала,
Дори узна цѣло село
Работѣ недобрѣ,
Нека себѣ лоши люди
Що искать говорятъ:
Она любить и не чуеть,
Що не дошла тага.
Дѣшли гласы та нѣхарны—
Въ войскѣ засвириѣж.
Ошелъ Московъ въ Турскѣ земкѣ
Катѣ си покрѣж.
Не послуша не ся грыжить,
Що коса покрѣта:
За милый-тъ како пѣсни
Драги и сетѣ сълзы.
Обреколъ ся чѣрновеждый
Ако не загинить,
Обреколъ ся да ся вратить.
Тогай Катерина
Ще да си быдѣтъ Московка,
Ще забравить тага;
А до тога, нека люди
Що искать говорятъ.
Не ся грыжить, Катерина—

Сълзы-те си бришитъ
 Що на улицѣ дѣвойки
 Пѣять си безъ нежъ.
 Не ся грыжить Катерина—
 Акъ и очи плачатъ,
 Зимать ведра во полунощъ,
 Ходить си за водѣ,
 За да врагове не видать;
 Дойдувать до изворъ
 Си застанвать подъ калинкѣ
 Пѣить себѣ пѣснѣ.
 Пѣить, пѣить, проговарвать
 Какъ калинка плачитьъ.
 Па ся вратила сосъ радость
 Що никой не видѣ.
 Не ся грыжить Катерина
 Нейкить и да знаить.—
 Съ новѣ кърпѣ покрывена
 Гледать во прозорець,
 Гледать, чекать Катерина....
 Мѣна полгода
 Заболѣ ѣж окол' сърдце
 Забодѣ ѣж въ кълкѣ.
 Разболѣ ся Катерина
 Дышитъ одвай—одвай....
 Пакъ оздравѣ та въ колѣбкѣ
 Дѣтенце си люлять.
 А жены те зло говорять
 Майцы додѣвають,
 Що Московцы-те ся въртатъ
 У неѣж ношувать:
 «Имашь церкѣ чърновеждѣ
 Ал' не те самичка,
 Но си люлять во колѣбкѣ

Малечко Москѡвче,
 Чърновеждѣ она си нашла
 Два-та грѣхъ сторихъ....»
 Врагъ некъ земить вась безъ трага,
 Вѣщицы вы' клеты!

.

Катерино сърдце мое!
 Лошо, лошо съ тебе!
 Дека ты въ свѣтъ ще ся скрнешь
 Съ малечко сираче?
 Кой ще прашать, ще приберить
 Тебе въ свѣтъ безъ либе?
 Татко, майка—чюжди люди,
 Тежко това слово!
 Оздравѣла Катерина
 Отворвать прозорець,
 Гледать на улицѣ гледать
 И си люлять рожбж;
 Гледать, гледать—нема, нема...
 Нема ли да дойдить?
 Ке да пойдеше въ градинж
 Сълзы да поронить,
 Во градинж да поплачить
 Ал' ке видать люди.
 Зайде сълнце—Катерина
 Низъ градинж шетать,
 Во претършки носитъ сына
 Сосъ очи гувѣить:
 «Овде него сумъ чекала
 Онде сумъ приказвала съ него,
 А тамъ... а тамъ... сину, сыну!»
 Та и не дорекла.
 Зеленѣйтъ во градинж

Вишни и черешни;
 Какъ що напредъ излегла
 Ката пакъ излегла.
 Али Ката вѣчь не пѣить
 Какъ що напредъ пѣла,
 Како младый-тъ Московецъ
 Чекала въ градинѣ.
 Чьрновежда-та не пѣить
 Кълнить свой-тъ ризикъ.
 Въ таж добж вражки жены
 Чивать щото вскжтъ—
 Думы ковжтъ та нехарны.
 Що имать да сторить?
 Чьрновеждый-тъ акъ бѣше
 Бы затворилъ уста...
 Чьрновеждый-тъ далечъ ю,
 Не чуетъ, не гледать,
 Како врази ѣ ся смѣять,
 Како Ката плачить.
 Може да убихъ него
 Задъ тихій-тъ Дунавъ;
 Може онъ въ Московщинѣ
 Другъ си милувать!
 Чьрновеждый не убиешь,
 Онъ и живъ и здравъ ю...
 Декъ ще найдить такви очи
 Такви чьрны вежды?
 На край свѣтъ-тъ, въ Московщинѣ
 Задъ сино-то море,
 Нема нигдѣ како Ката;
 Ся роди за тага!...
 Знала майка да ѣ дадить
 Чудны очи, вежды,
 Та въ овой свѣтъ не умѣла

Срѣж да ѿ дадить.
 А безъ срѣж лице бѣло —
 Какъ китка на поле:
 Сушить сѣнце; биеть вѣтеръ,
 Сѣкой кинить него.
 Мый ты свое лице бѣло,
 Съ дребни сълзы плакни,
 Че ся върнаж Московцы
 Али по пжть другій.

II.

Сѣдитъ татко на край столъ-тъ
 На рацы ся опрелъ;
 Не ся чудить на свѣтъ Божій,
 Тежко ся нахилилъ.
 Редомъ съ него стара майка
 Седить, сълзы ронить,
 Па сосъ сълзы одвай-одвай
 На щерка говорить:
 «Весела си щерко моя?
 Камо твое либе?
 Камо сватове, другарки,
 Старосвать и свака!
 Въ Московщинѣ щерко моя!
 Ходи ты нихъ бъркай,
 Некъ не знаять добры люди
 Що ты имашъ майкѣ.
 Клетъ да ю той часъ, година
 Въ кож ти ся роди!
 Я да знаехъ, утромъ рано
 Быхъ те удавила...
 Гадина бы те изѣла.
 А сега—Московецъ...

Щерко моя, щерко моя,
 Румено ты цвѣке!
 Какъ ягодж, како птиче,
 Гледала сумъ тебе
 За мое зло.... Щерко моя
 Що ты си сторила?...
 Пойди сега тражи себѣ
 У Москвж свекървж.
 Не слушала мои речи,
 Нихви-те послушай,
 Ходи щерко, ты нихъ найди,
 Найди приберися.
 Быди срекня въ чужди люди
 При насъ не ся вракяй!
 Не ся вракяй рожбо моя
 Отъ той край далечень....
 А кой мож старж главж
 Безъ теб' ще закопать?
 Кой надъ мене ще заплачить,
 Какъ рогена щерка?
 Кой надъ гробъ ми ще насадитъ
 Калинкж чървенж?
 Кой безъ тебе грѣшиж дѹшж
 Въ църквж ще споменвать?
 Щерко моя, щерко моя,
 Рожбо моя мила!
 Бѣгай отъ насъ...»

Одвай, одвай

Благослови нея:
 «Богъ на помощь!» па какъ мъртва
 Долу она падна..
 Па ся отзва старый татко:
 «Що ты чекашь клето?»
 Заплакала Катерина,

Падна на колѣна:
 «Прости мене милый татко,
 Що сумъ я сторила!
 Прости менѣ гължбе мой
 Сѣкоме мой милый!»
 —«Тебе Богъ нека простить
 И добры-те люди;
 Помоли ся иди съ Богомъ—
 Менѣ ще олегнитъ.»
 Стана одвай, ся поклони
 Мълчешки излегла;
 Па останахъ сираци
 Старый татко и майка.
 Во градинѣ она ъшла
 Ся помоли Богу,
 Зела земѣ изъ-под вишнѣ
 Вързала я на кърсть;
 Па ие рекла: «нема да ся върнамъ!
 Отъ той край далечень,
 Въ чуждѣ земѣ, чужды люди
 Мене ще закопѣтъ;
 Малечка-та моя рожба
 Надъ мене ще лѣгнитъ,
 За мой ризикъ, несрека ми,
 На люди ще кажитъ...
 Гължбче ты не разказвай!
 Декъ и да ие гробъ ми,
 Въ ѡвой свѣтъ грѣшнѣ душѣ
 Люди да не каржтъ.
 Не ще кажишь . . . кой ще кажитъ,
 Що я сумъ ти майка!
 Боженце мой! . . . що да правамъ!
 Дека да ся скрyamъ?
 Ще ся скрyamъ, рожбо моя,

Сама подъ водж-тж,
 А ты грѣхъ мой ще отстрадашь,
 Въ люди какъ сираче,
 Безъ татка!...

Низъ село търгна,
 Плачить Катерина;
 На глава и бѣла кърпа
 На ржцѣ и рожба.
 Изъ село излегла—сърдце тжжить;
 Назадъ ся опули,
 Сосъ главж си она кивна,
 Па она заплака.
 Сторила ся какъ тополя въ поле
 При друмъ-тъ широкой;
 Какъ роса-та предъ зора-та
 Капѣхж и сълзы.
 И отъ сълзы-те горѣщи
 Бѣлый день не гледать,
 Само рожбж си прегърщать,
 Плачить и цѣлувать,
 Дѣтенце-то, какъ малъ Ангелъ,
 Нищо не си знаитъ
 Съ малки-те си бѣлы ржцы
 Въ пазвж-тж и бъркать.
 Зайде сълнце, задъ джбравж
 Небо чървенѣить;
 Ся избриша, ся повърна,
 Търгна... само мъркнитъ.
 Въ село само приказвахж
 Едно, друго, трето,
 Та не чухж тѣв речи
 Ни татко, ни майка....
 Ево како на двой свѣтъ
 Люди правать на люди!

Кого вързвать, кого рѣзать,
Другъ самъ себе губить....
А за що? Богъ ги знаить.
Тѣсенъ ли те свѣтъ-тъ?
Та дек' да ся сберить нема
Скитникъ-тъ единчакъ.
Тому срека отмѣрила
Отъ края до края,
А другому оставила
Колку за гробъ мѣсто.
Камъ тѣ люди, камъ тѣ добри,
Готвѣше ся сърдце,
Да живѣить, нихъ да любить,
Нема ги вочь, нема!
Има на свѣтъ ризикъ,
А кой него знаить?
Има на свѣтъ воля,
А кой нея има?
Има на свѣтъ люди—
Съ злато, съ сребро сяять,
Богато живѣять,
А ризикъ не знаять,—
Ни ризикъ, ни воля!
Съ мжж та и съ тжж
Збжжнъ тѣ облеквать,
А да плачатъ—срамъ ги.
Злато вы земѣте,
Быдете богаты,
Я ще земамъ сълзы—
Силно я да плачамъ;
Ще удавамъ несрекиж
Съ дробни-те си сълзы,
Ще затъпчама неволяж
Съ босы—те си нѣзи!

Тогай я веселый,
 Тогай я богатый,
 Кога клето сърце
 Ще шетать слободно.

III.

Выяжть утки, спй джбрава,
 Звѣзды само саять,
 А надъ друмъ-тъ п' околіж
 Къртови играять.
 Спаваять добри люди,
 'Секого умори:
 Кого—срѣя, кого—сълзы,
 'Се ноць те покрыла.
 'Си покрыла ноць-та темна.
 Како дѣда майка;
 Декъ заспала Катерина:
 Въ шумж, иль въ колыбж?
 Не на поле ли подъ копж
 Сына она галить,
 Или въ шумж изъ-задъ гора
 Вълкъ она подчеквать?
 Врагъ бы зель васъ чърны вежди,
 Похарно да не сте,
 Кога за васъ такво лошо
 Треба да претърпишь
 А що още ще ся сгѣдить?
 Лошо ще да быдить;
 Ще ся стрѣтитъ песокъ жылтый
 Па и чужди люди;
 Ще ся стрѣтитъ зима люта...
 А той ще ся стрѣтитъ

Що познавать Катеринѣ
 Ще ли гърли сына?
 Съ него заборавила бы
 Друмъ, песокъ и мажъ:
 Онъ, какъ майка, щѣ прегърнить
 Какъ братъ ще приказвать....
 'Се ще видим', 'се ще чуемъ...
 Нек' я се починамъ,
 Ще распрашамъ отдека те
 Пжтъ за въ Московщинѣ.
 Дългъ той пжтъ, далеченъ, брата,
 Знамъ я него, знамъ я!
 Тежко на сърдце ми ставать
 Кога го наумамъ.
 Нѣкога я сумъ го мѣрилъ—
 Да бы не го мѣрилъ!...
 Быхъ разказалъ вамъ тж мажъ,
 Кой менѣ ще вѣрвать!
 «Лъжить той» ще речать «лъжить»
 (Акъ и не предъ очи)
 Само по пусто си врѣвить
 Хѫра-та онъ мамить.»
 Имате си право люди!
 Що акъ ви разкажамъ?
 Акъ сосъ сълзы мажъ, тагж
 Я предъ васъ излиямъ?
 За що ви те! у 'секого
 Има своя тага....
 Безъ трага му глава!... мене
 Дайте ми огнило
 И тютюнъ, щото, знаете,
 Дома да не мыслятъ.
 За що да разказвамъ лошо,
 Въ сонъ ли да го видать!

Нека него врагъ да земить!
 Пòхарно некъ видамъ
 Дека моя Катерина
 Съ рожбж си живѣить.
 Задъ градъ Кіевъ, та задъ Дибѣръ,
 Низъ темнж ми шумж
 Илжть по пжть ми търговцы,
 Пѣсни они пѣять.
 На среща имъ жена млада,
 Отъ поклонъ ся врякять.
 Защ' э мжтна невесела,
 Заплакани очи?
 Дреха ѝ те закърпена
 На плеки и торба,
 Въ едик ржж стапъ, а въ другж
 Заспала те рожба.
 Ся посрѣшна сосъ пжтницы
 Дѣтенце си покры,
 И нихъ прашать: «Люди добры
 Дек' пжть въ Московщинж?»
 — «Въ Московщинж? ево овой.
 Далекo ли ходишь?»
 — «До градъ Москва. Люди добры
 Даруйте за Бога!»
 Додохж ѝ, па ся тресить:
 Тежка чужда стока!..
 За що ѝ те?... Ами рожба?
 Она нейзѣ майка!
 Заплакала по пжть търгна
 Въ градъ тамъ ся почина,
 Тамъ за клетж нейнж рожбж
 Меденикъ купила.
 Мнòгу време сиромашка
 Вървѣла, пытала;

Многу пжти и подь дърво
 Съ сынъ си ношувала...
 Ето за що нейзѣ дадени сетъ очи:
 Щото, изъ нихъ врелы сълзы да изливать!
 Слушайте па и кайте ся вы дѣвойки,
 Да не ви ся паднить да тражите либе,
 Какъ що тражить Катерина сиромашка....
 Тога не пытайте за що люди лаятъ,
 За що тѣ васъ не пуцать ноцемъ въ кѣщи.
 Не пытайте чърновежди,
 Че люди не знаятъ;
 Кого Богъ на свѣтъ биетъ
 Него и они биятъ
 Тѣ ся виятъ, како лозы,
 Декъ вѣтеръ повѣить.
 Сиромашцѣ сълнце свѣтитъ
 (Свѣтитъ аль не грѣить)—
 Люди сълнце бы запрели
 Акъ имахъ силъ.
 На сирота да не свѣтитъ,
 Сълзы да не сѹшитъ
 А за ощо, Боже милый!
 За що нежъ мачать?
 Що та стѹрила на люди,
 Що сѹкаять люди?
 Даль да плачить?... Сърдце мое!
 Не плачи ми Като,
 Не показвай ты нимъ сълзы,
 Търпи ты до гроба!
 За да лице не рассыпишь
 И чърни си вежди, —
 Предъ изгрѣвъ на сълнце въ шумъ
 Измыйся сосъ сълзы,
 Нема да те видать тамо

Нема да ся смѣять.
И полесно на сѣрдце ти
Дор' сълзы ся лиятъ.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Декъ ся скитатъ Ката?
Подъ тремъ ношувала,
Па си рано стана.
Па побърза въ Московщинѣ;
Зимно време хвана.
Пищитъ въ поле виулица,
Идитъ Катерина
Во опинцы—сѣдна мака!—
Въ сиромашкѣ дрехѣ.
Идитъ Ката, одвай стапватъ;
Гледатъ—нѣщо ѝ чърнѣвить
Нель Московцы идѣтъ...
Лошо!... сѣрдце венить....
Па побърза, съ нихъ ся срѣте,
Пытатъ: «Не ѣ ли съ васъ
Мой-тъ чърникавъ Иванчо?»
А тѣ: «Мы' не знаѣмъ»
И какъ 'секога Московцы,
Смѣять ся надъ нея:
«Ай да баба! ай да наши!
Каво не надуютъ!»
Ся почуди Катерина;
«Гледамъ що сте люди!
Ты не плачи клетый сыну!

Быди що му драго.
Ще походамъ още—многу сумъ ходила
Многу сумъ ходила....
Негли ще го стрѣтамъ;
Ще те дадамъ мой гълъбе,
А сама ще умрамъ.»
Стенкаты, пищитъ виулица
Дъждъ и снѣгъ по поле;
Ката стоитъ среде поле.
Льетъ сълзы льетъ.
Ся умори виулица
Потихо повѣвать;
Още плакала бы Ката
Сълзы веке нематъ.
Па на рожба си погледна
Полиена съ сълзы,
Чървенѣтъ како китка
Утромъ подъ роса-та.
Ся усмѣхна Катерина
Тежко ся усмѣхна:
Околъ сърдце—нако змя
Мжка нежъ касна.
Ся опули на около;
Гледать—шума тъмна,
А подъ шума покрай пжть-тъ
Огивъ пламень свѣтитъ.
«Ходимъ сыну, мъркнувать ся,
Акъ въ колыбж пущать,
Акъ не пущать, мые надворъ
Щемъ си занощува.
Подъ стрѣхи-те ще заспиемъ,
Сыну мой Иване!
Дека ты ще си нощувашъ
Кога ще ме нема?»

Ты сось кучета мой сыну,
 Милвай ся тамъ надворъ!
 Пси-те лоши, ще те кáснать,
 Нема да говòржтъ,
 Нема тебѣ да ся смѣять....
 Яди, пій сось пси те....
 О проклета моя глава!
 Какво я да сторамъ?»

.....

IV.

.....

 Стенкать, пищить виулица
 Въ шумж страшно бучить;
 Како море, бѣло поле
 Съ снѣгъ ся те покрыло.
 Оставилъ колыбж падаръ
 Шумж, да огледать,
 Що да видить! страхотія,
 Не те видно нищо.
 «Ахъ! каква страшна виулица
 Врагъ да земить шумж!
 Ай въ колыбж... Що те това?
 Идать.... врагъ бы ги зель!
 Какъ ги нòсить вражка сила,
 Божемъ по работж.

Ничо я' погледни!
 Како побъдели!»
 — «Кой, Московцы? .. Камъ Московцы?»
 — «Що ти те? прекърстися!»
 — «Кам' Московцы, брата кам' ги?»
 — «Ено, погледни ги.»
 Пушила ся Катерина
 Безъ да ся облече.
 «Видить ся що Московщина
 Въ сърдце-то ѝ влегла!
 Че и нощемъ на сонъ бладать,
 'Се Московеца выкатъ.»
 Презъ пенюшки преко снѣгъ-тъ
 Лѣтатъ одвай дышитъ;
 Средь пѣтъ застана боса
 Съ ракавъ ся избриша.
 А Московцы на среща ѝ
 Редомъ, редомъ върватъ.
 «Леле Боже! милый Боже!»
 Гледать.... узна него—
 Напредъ вървить постарый-тъ
 «Миличакъ Иване!
 Писано ты златно сърдце!
 Дека си ся скиталъ?»
 Па до него.... зимать стърмень....
 А онъ ся опули,
 Та сосъ скорны коня бодна.
 «За що така бѣгашъ?
 Забравилъ си Катеринж?
 Неж не познавашъ?
 Я погледни гълъбе мой,
 Погледни на мене:
 Я сумъ Ката, твое либе.
 За що търгашъ стърмень?»

А онъ коня 'се си бодать,
 Бо-же и не гледать.
 «Постой малку гължбе мой!
 Гледай—я не плачамъ
 Ты не ме узна Иване?
 Сърдце, погледни ми,
 Такъ ми Бога, я сумъ Ката!»
 —«*Дура отвяжися!*
Вазьмите прочь, безумную!»
 —«Боже мой! Иване!
 И ты мене такъ оставашь?
 Декъ сетъ твои клетвы!»
 —«*Вазьмите прочь! Что жъ вы стали!*»
 —«Мене ли да земать?
 За що, кажи ми гължбе мой?
 Кому ты ке дадишь
 Свож Катж, коя въ полнощъ
 Въ градинж ходила,—
 Свож Катж, що за тебе
 Сына ке родила?
 Ты брате мой, ты татко мой!
 Смили ся надъ мене!
 Ратайка я ке ти быдамъ...,
 Съ другж ты ся милвай....
 Съ цѣлый свѣтъ.... Я ке забравамъ,
 Що нѣкога ся милвахме
 Що отъ тебѣ имахъ сына,
 Що мене покрыха....
 Ме покрыха.... срамота голѣма!
 И за що я гинамъ!
 Остави ме, забрави ме,
 Не оставай сына.
 Нема да оставишь него?..
 Не бѣгай отъ мене....»

Ке изнесамъ тебѣ сына.»
 Па си хвърли стърмень
 Влезе во колыбж, а отъ тамо
 Изнесе му сына,
 Неповиенъ и заплаканъ
 Сынъ-тъ и безгрѣшенъ.
 «Ево него, погледни го!
 Камо си? земя ли те гълтна?
 Си отиде!... Нема!... сына
 Онъ остави, хвърли!
 Боже мой, Боже! Дѣте мое!
 Що да правамъ съ тебе?
 Ой Московцы! Братя млы!
 Земете го съ себе;
 Нѣмой ся гнѣсете братя:
 Оно те сираче;
 Земете го, дайте него
 Постарому-за сынъ.
 Земете го... ке го хвърламъ,
 Какъ що татко хвърлилъ,—
 Да бы него не хвърлила
 Клета му сждбина!
 Сось грѣхъ тебе на свѣтъ Божій
 Майка те родила;
 Расти да ся смѣять люди!»
 На пжть него клала,
 Остани да барашъ татка,
 Я вечь барахъ него.»
 Ойде въ шумж како луда,
 А дѣте остана,
 Плачить клето.... А Московци
 Минахъ си, нейкять и да знаятъ.
 И похарно; амъ за лошо
 Падарв-те чуха.

Бѣгать въ шумѣ Ката боса
 Бѣгать сосѣ плачь выкатъ;
 То прокълнувать Ивана
 То плачить, то молить.
 Па достигна на поляна
 Околу погледна,
 Па низъ нивие.... бѣгать... и въ вирь
 Мълчешки ся найде.
 «Боже земи моѣ душѣ,
 Ты вирь—моѣ снагѣ!
 Нырна въ водѣ!... И подъ ледь-тъ
 Нѣщо заклокоти.
 Черновѣжда Катерина
 Що искала, нашла
 Дувна вѣтеръ тамъ надъ вирь-тъ—
 Трага не остана.
 Не ѣ вѣтеръ, вѣтеръ буйный
 Що джбове кършить:
 И несрека още не ѣ
 Що майка умиратъ;
 Не сирацы малки дѣца
 Що въ гробъ клали майкѣ,
 Нимъ остана добро име,
 Нимъ и гробъ остана.
 Люди зли ак' ся посмѣять
 На сираче малко;
 Кат' излиетъ надъ гробъ сълзы—
 Полесно му ставать.
 А па тому, на свѣтъ тому,
 Що нему остана,
 Кого татко не ѣ видѣлъ,
 Майка ся одрекла?
 На безродень що остана?
 Съ него кой ще заговорить?

Безъ роднины, безъ колыбж;
 Друмъ, песокъ и маки
 Бѣло лице, чѣрни вежди
 Защо му сеть клети!
 Писала ги! . . . да ги нема
 Похарно бы было.

V.

Хѣдель гусярь во градъ Кіевъ
 Али пжтемъ сѣдна
 Да с' одморить. Неговъ вѣдачъ
 Нарамень сосъ торбы,
 Малко дѣте окол' него
 Дремить си на сѣнце,
 А при това старый гусярь
 За Христа пѣить.
 Кой поминвать—секой давать
 Кой хлѣбець, кой пенець
 Кой на старецъ, а дѣвойки
 На то дѣте клето.
 Му ся пулять чѣрнооки—
 Босо ле и голо.
 «Има», велять, хубость вежды.
 Али нема ризикъ!»
 По пжть вѣрвить за въ градъ Кіевъ
 Кѣла сосъ шесть коньи,
 А во нея господинъ ле
 Съ госпожа и съ челядь.
 Запрехъ ся спрема старцы—
 Силенъ прахъ ся дигать.
 Зѣгна ся Ивась, че отъ кола
 Съ ржка нему махать.

Давать пенезъ на Ивана
Гопожа, ся пулить,
А стопань ѣ кат' погледна
Ся отвърна позна
Клетый човѣкъ чърни очи
И чърни му вежди
Позна татко своя сына,
Нейкить да го земить.
А стопанка му го питать:
Какъ му име?—«Ивась.»
«Миличко те!» каза тая.
Кѡла търгна пѣтемъ,
А прахъ пытаче си покры...
Изброиха що имъ дали,
Просяды станѡхъ,
Са помолихъ тѣ Богу
Па търгнахъ на пѣть.

НОВОБЪЛГАРСКА

ГУСЛА.

НОВОБЪЛГАРСКА ГУСЛА.

ПОСЛЪ СМЪРТЬ-ТА Н. ОГНЯНОВА.

О Българію света, пресвета,
Бащино мила, бащино драга!
Ще ли ся свърши сѣдба ти клета?...
Силы ты немашь, Богъ не помага!

Даль силы немашь, време ль помина?...
Сынове твои, млади момчета,
Страдны по тебе, въ тежкѣ чуждинѣ,
Косить при цвѣтъ имъ, сѣдбина клета.

Души прехарны безъ време гинать,
Въ млади, зелены, ранны години.—
Искжтъ ти добро—що да ти чинать?
Смърть биеть, грабитъ души невинны.

Предъ часъ си смъртенъ, издыхъ послѣденъ,
Вечь кога сърдце бѣше исгнило,
Каза Огняновъ страденъ и жеденъ...
«О Българію! име ти мило!»

Вѣчна ты память клетій Огняновъ,
Та тежокъ бѣше и твой-тъ кърсть!
Съ теб' ся споменва' братъ ти Катрановъ,
Вѣчна ви память, легка ви пърсть!

ВДОВИЦА.

Въ градъ Струга дек' буйно Дримъ течить,
И въ езеро златъ песокъ влечить,
Затажила какъ кукавица,
При рожбы си клета вдовица.

Та майка вдовица пѣйки,
Съ распушены косы по плѣки
Прокълнуватъ свои сѣдбинж,
Прокълнуватъ часъ и годинж.

Въ прегършки си рожбы държейки,
И ядны си сълзы, лиейки,
Расплакала горы, планины
И Струсжки дълбоки долины.

Градины и нивы и дървя,
Расплакала китки и лозя.
И славей престана да пѣить,
И сьнце предъ нея не грѣить.

Отъ жалость зорница ся скрыла
И сички небесны свѣтила,
И върба си гранки наведена,
И рыба изъ вода побѣгна.

При рожбы вдовица ми страдна
Наредватъ си тажна и ядна. —
За кого та космы си корнить?
За кого та сълзы си ронить?

За мажа, за деверъ та выка,
 А рожбы за татка, за стрыка:
 Изеде ги' градска темница
 Въ приморскж коварнж столицж.

Градъ Струга, градъ Охридъ преславны!
 Два брата рогены, два главны
 Роботници съ вѣрж не мъртвж,
 На-злоба тѣ станахж жъртва.

Какъ вѣрно, какъ сложно, сговорно,
 По Бугарско поле отборно,
 По поле, по то Македонско,
 Широко и чисто Славянско,

Запалены свѣки държейки,
 На Бугаре патъ тѣ свѣтейки,
 Безъ хитрость, безъ гордость, безъ злоба
 И себѣ си вѣрны до гроба,

Сось сърдце смиренно, горещо
 Тѣ бранехж съ слово си вѣщо
 Народность свободж народнж
 И вѣрж духовно-свободнж.

И бѣше имъ слово такъ милво,
 Такъ живо, такъ врело, такъ силно,
 Та 'се що до тогай бѣ нѣмо,
 Продума 'се мало, голѣмо.

О братя, дружино ми вѣрна!
 Владыка сось вѣрж безвѣрнж
 Наклевети братя ны славны,
 Какъ кървници страшны и главны.

Въ голѣмъ градъ презморскій, приморскій
 Оставихъ снаги и коски.
 А гробъ имъ не знаять!—то мѣсто
 Премило, предраго пресвето!

Въ градъ Струга декъ Дримъ буйно течить,
 И въ езеро златъ песокъ влечить,
 Затажила, какъ кукавица,
 Прѣ рожбы си клета вдовица.

РАЗГОВОРЪ СЪ СЪЛНЦЕ-ТО

(С. Д.)

Сънце сыйно ты свѣтило!
 Отъ своеж ты вышинж
 Сънце, сърдце согрѣй мило,
 Освѣти му тъмнинж.

Сънце, пытамъ, дали има
 Въ той за мене тѣсенъ свѣтъ,
 Неоскърбна душа милна,
 Че за мене зло не вредъ.

«Има лудо, има младо
 Има люди съ добринж,
 Че човѣчество не стадо
 Съ харнинж и сосъ злинж.»

«Млада майна кѣкъ две чеда
 Нѣжно любить—погледни,
 Какъ ги пазить, какъ ги гледать,
 Какъ сетъ свѣтлы, мирны дни!»

«Погледни на две момчета
Съ погледъ кротокъ, и на нихъ
Видить ли душа ти клета
Нихенъ образъ милъ и тихъ.»

«Чиста имъ душа невинна,
Обколена съ тишинж,
Не ль усѣщашъ, че премива
Свѣтла въ нихъ хубавина!»

«И какъ сяить, и какъ грѣить
Въ нихъ небесва свѣтлива,
Нихъ да разберить умѣить
Сърдце кротко безъ злина.»

«Гледашь, гледашь какъ заспали,
Око майчино какъ бли,
Надъ тѣхъ милы, на тѣхъ малы.
Сладокъ сонъ ги обколи.»

«Какъ той шипецъ бѣло, ройно,
Миличко-то имъ лице,
Млада майка какъ спокойно,
Нѣжно държить во рѣцѣ.»

«И съ надежды, пълна съ радость,
ІЕ съ душевнж добротж
Лична майка, що на младость
Богъ и прати благодать!»

Сълнце златно, лека. лека,
Съ зрацы си не ги буди,
Подъ домашна спатъ тѣ сѣнка,
Око майчино нек' бли.

Поголемко-то я зимахъ
 Во прегършки-те свои,
 Я се крадехъ и отивахъ
 Во полянкъ на тревы.

И подъ липы-те сѣнливы,
 На-душа ми лютинъ,
 Мысли мрачны, мысли дивы,
 Тагъ, макъ и злинъ,

Се забрвахъ я сосъ него,
 И предъ него съззы лихъ,
 Ца погледнувахъ не небо,
 Кюдъ-тъ ставаше ми тихъ.

Ето прегледъ, ето ука,
 Ето книга за душа,
 Ето истинска наука
 За да быдамъ безъ грѣхъ я.

Такъ си велѣхъ я самъ себѣ;
 Ся усмываше оно,
 Я държейки го при себе,
 Го цѣлувахъ во чело.

Богъ на помощъ, майко, млада,
 Богъ да те благослови!
 Тебѣ той пазачъ, ограда,
 Съ радость, младость да върви.

Съ лице саяно обърнися
 На далеко камъ другъ край.
 Кде природа-та кичи ся
 Съ дървя, цвѣтя като рай!

Исто такъ ли до двѣ чеда
 Млада майка—погледни—
 Любить, пазитъ такъ ли гледа,
 Иль у нея чърны дни?

«О мой милый! тамъ те мачно,
 Тежокъ кърстъ си носять тамъ,
 Тамъ те скърбно, тежко, тажно,
 Я си мълчамъ—знаешъ самъ.»

А защо сълнце?.....

БЕЗСОНИЦА.

Лѣто.... Полнощъ.... 'Сегдѣ тихо, глухо 'сегдѣ
 Люди спокойно си спятъ.
 У единъ несрекенъ само, далечъ негдѣ
 Сивы му очи токъ бдѣтъ.
 Во высокѣ кѣщѣ, во широкѣ стажъ,
 Дългѣ, предългѣ, те самъ,
 Обколенъ съ книги отъ края до края,
 Шетать и мыслить онъ тамъ.
 Сонъ не го хващатъ и въ безсонницѣ тежкѣ
 Стажъ си мѣрять сосъ крака,
 Съ сърдце оскърбно, съ душѣ налютенѣ, жежкѣ...
 Мазнить си чело сосъ рѣжкѣ.
 На полици книги во превързкѣ златнѣ

Редомъ наредены стоять,
 Книги съ хлядницы на душж му матнаж
 Жълчкж му креваятъ и ядъ.
 Ядъ го ю, ядъ го юе, пълнъ сосъ мысли дивы,
 Тъсень за него овой свѣтъ;
 'Сички книги, науки, нему сетъ кривы;
 Свой вѣкъ онъ наричатъ проклетъ,
 Онъ си прокънувать онаж годинаж
 Въ кож онъ ся юе родиль,
 Що 'сичко пропадна, що 'сичко загина
 Това кое онъ юе любиль.
 И дека пропаднаж мысли му миды?
 Или ся измжчилъ безъ сонъ?
 Та му кървь зоврѣла въ млада му жили?...
 Лудж си думж казалъ онъ.
 Що вы направихте книги многобройны?
 Вы каковъ донесохте плодъ?
 Усмалихте ли вые мжи безбройны
 На-горкій-тъ той ми народъ?
 Слушайте, книги,—конъ васъ ся обърщамъ,
 Чуйте мой-тъ тжжень разказъ,
 Що мене натера, та такъ я ся мърщамъ,
 И ненавиждамъ я такъ васъ.
 Овдешень не сумъ; я ся родихъ далеко,
 Во южнаж и топлж страйж,
 Мене отхрани послѣ майчино млеко
 Вардарска быстра вода.
 Растѣхъ я растѣхъ како китка въ полянж
 Злобж никаквж немахъ я,
 Майка ме галеше радостна засмѣнна,
 За вищо не ся грыжехъ я.
 О! за що не забравамъ млада години,
 Дѣтинство найхарный даръ,
 Кичести полета, зелены градины,

Младый сосъ овцы, овчарь!...
 Сѣнки дебелы, вы сѣнки, липовы сѣнки,
 Вардарскій брегъ съ тревж покрытъ,
 Виты върбы, тополы высокы, тенки,
 На долины чудесенъ видъ!
 Сосъ васъ я поминахъ найхарнж си добж,
 Вы влѣхте въ мене тишинж,
 Исто какъ вы, я бѣхъ невинненъ, безъ злобж,
 Той свѣтъ бѣ ми хубавина.
 На утро ли, кога славей малка птица,
 Въ шипецъ, въ глжбокж зорж
 Пѣить и свѣтитъ на небо-то зорница,
 И тревж обливать роса;
 И тихій-тъ вѣтеръ млада-те лия ниятъ
 Слабо, а Вардаръ си шуми;
 Ягнета руды ся разбудвать и дышать
 Съ прохладж, а млада момы
 Сонъ ги оставилъ, ржавы засучили,
 И сосъ двѣ стомни во ржцѣ
 Вързатъ конъ студенъ изворъ, безгрѣшны, милы,
 Си омывать бѣло лице.

Помнамъ, какъ моя-та безгрѣшна сестрица,
 Вита, висока мома,
 Сивоока, русокока хубавица
 Отъ вода ся върщать дома:
 Па во градинж право, зимать си лейкж
 Китки поливать сама,
 Чистить ги, плевать ги, босилькова вѣйка
 Накитувать младж главж.
 Съ прѣснж водж она изреди ги сички,
 Пойде подалеко тамъ,
 Кде надъ зеленъ, разцвѣлый шипецъ, двѣ птички
 Прусажъ си тука, тамъ,

Отъ гранкж на гранкж подлетвахж пѣйки.
 Корень она навади,
 И съ усмихнато лице скина двѣ вѣйки
 Шиповы, па търгна, ся скры.
 Па радостно прыпкатъ конъ мене, ся смѣить,
 Чудна у нея хубавина!
 Батевце! Бате—казватъ—гледашь какъ грѣить
 Сьлнце съ небеснж свѣтлинж?
 Бате, днесъ-ка ѣ праздникъ, света недѣля,
 Радостенъ, златенъ день за насъ!
 Я за тебе, праздничнж сготвихъ промѣна,
 Хоро вы чекать оба-та насъ.
 Ево двѣ китки, китки младо-зелены:
 Босильокъ, шипецъ на едно,
 Тебѣ за на-поясъ една, друга менѣ
 За на глава и заедно
 Послѣ ручекъ на наше гумно широко,
 На соборъ ке иойдиме мы,
 Тамъ я ке видамъ либе си чърнооко,
 Милж ти, витж Цвѣтж ты.—
 Златна сестрицо, казвамъ, киткж ти зимажъ
 Въ кжщи отивай сега;
 Ручекъ ты сготви, а я въ църквж отивамъ
 Отъ радость лице и шамтѣ.
 Тѣргна она, а я сосъ очи съзлизивы
 Конъ нея погледнахъ тамъ,
 Братскій пожелахъ и дни свѣтлы не дивы
 И ойдохъ въ Божии храмъ.—
 Първы-те сьлнцевы зрацы позлатихж
 Гжсты, високи планины,
 Дървя-та разцѣвнаты земж покрыхж
 Съ пѣпки развиены свои.
 Въ гранки имъ гжстолисты птицы седѣхж

Издавайки радостенъ гласъ;
 Бога ли славѣхъ, иль тѣ веселѣхъ
 Свѣтъ Божій въ той ранній часъ?
 Не знамъ... но я съ душъ дѣтинскъ минувахъ
 Презъ нашій църковенъ прагъ,
 И сосъ пълнъ вѣрж светцы я цѣлувахъ,
 Немаше за мене мракъ.
 Ставаше весело на душа ми и бѣше
 Лесно и мило въ Божій храмъ,
 Мой духъ бѣ смиренъ и тихъ, не ся злѣше;
 За що? не знамъ и я самъ.
 А сега о книги, не често отивамъ
 Въ църквж; не твърдъ є мой духъ,
 Мжтна є моя молитва и често я бывамъ
 До светость та нѣмъ и глухъ.
 Нѣкакво съмнѣние надъ мене владѣить,
 Нѣкаква страшна пустота,
 Мысли нападватъ дивы, душа ми нѣмѣить
 И не вѣрватъ въ добротж.
 Духъ ли лошъ по мене слѣдватъ, иль испытватъ
 Разумъ-тъ, що сичко є зло?
 Или мой-тъ животь єе безплодна битва,
 Пуста, безъ никакво добро?...

Па кога тамъ на вечеръ сълнце ся скриватъ
 Задъ тж гжстж планинж,
 А изъ-задъ горж мѣсечина испливатъ
 По ведро ми небо, она
 Съ ясенъ свѣтъ осребруватъ класы на-жито;
 Свѣтитъ на жетварки въ пжть;
 Редъ отъ жетварки пѣйки гласовито
 По зелено поле иджтъ.
 Смирно, нога до нога, рамо до рамо,
 Сърпъ у нихъ за поясъ свѣти,

Млады... кой ги те видѣлъ той знайтъ само,
 Нему душа ке запламати.
 Клетя вы сѣдбина Българки млады,
 Хубость каква те у васъ!
 'Сека ви стѣпка, погледъ, пълны вы грады
 Медный и силенъ вашъ гласъ!
 Вредны сѣть за безплатнѣ свободѣ пълнѣ,
 Безъ да ся ллетъ капка кървь!...,
 Вилы, дайте ми силы, я да прокълнамъ
 Той Европейскій чървь!....
 Българска пѣсня ты многогласовита,
 Сърдце ми какъ раздирашь ты,
 Жална, ухилна, и тѣжноречовита,
 Ты даръ Самовилскій си!...
 Какъ да забравамъ то за коѣ болѣямъ,
 Кое поддържватъ мой животъ?
 За кое я страдамъ, предъ кое я нѣмѣямъ:
 Горкій-тъ мой народъ?...
 Поскоро клетя моя душо залудѣй,
 Или изъ снагж ми вѣнъ летни,
 И тамъ вѣнъ ты окамени ся иль онѣмѣй,
 Ты да не гледашь чърны дни!
 Чърны дни! Но за нихъ въ друго я време,
 Ке разкажамъ сичко по редъ,
 А сега нека заспятъ подъ общо бремене
 И перо и умъ ми клетъ!....

Москва, 1862 Биб. Черт.

Жинзифовъ.

ИМЕНА НА СПОМОЩЕСТВОВАТЕЛИ.

МОСКВА.

Студенти:

Васильковскій	1	Сорокинъ	1
Ефремовъ	1	Марконетъ	1
Коршъ	1	Лопатинъ	1
Кирпичниковъ	1	Троицкій	1
Гиляровъ	1	Свворцовъ	1
Гололобовъ	1	Н. Селиверстовъ	1
Некрасовъ	1	В. Хонякевичъ	1
Поповъ	1		<hr/>
			15

ОДЕССА:

Архимандритъ Теофилактъ ректоръ на Херсонска-та Дух. Семинар.	2	Петаръ Ганевичъ	2
Иванъ Г. Левицкій	1	Иванъ Д. Дончевъ	1
Н. М. Тошковъ	10	Братія Кокаланови	2
Г-жа Елена Тошкова	2	Д. Недѣлковъ	1
Д. Балтенко	2	Феодоръ Я. Жечковъ	2
Н. Хр. Палаузовъ	3	Н. Палаузовъ	1
Стефанъ Тошковичъ	5	Анастасъ Кокалановъ	1
Константинъ Н. Палаузовъ	3	Н. Ганевичъ	1
Иванъ Дяковъ Шумянецъ	1	Михаилъ Радионовъ	1
Ив. Христовъ	1	А. Н. Палаузовъ	1
			<hr/>
			43

КОМРАТЬ.

За общественни-те училища въ Български-те колоніи	30	Иванъ Педовъ	2
Иванъ С. Ивановъ	5	Димит. Н. Скачковъ	5
Павелъ С. Каланджи	3	Иванъ С. Гергъевъ	1
Степанъ Д. Кокаланъ	3	Николай Н. Парушевъ	2
Иванъ С. Абаджи	3	Георгій И. Яневъ	2
Свящ. Василь Златовъ	2		<hr/>
			кн. 58

БОЛГРАДЪ.

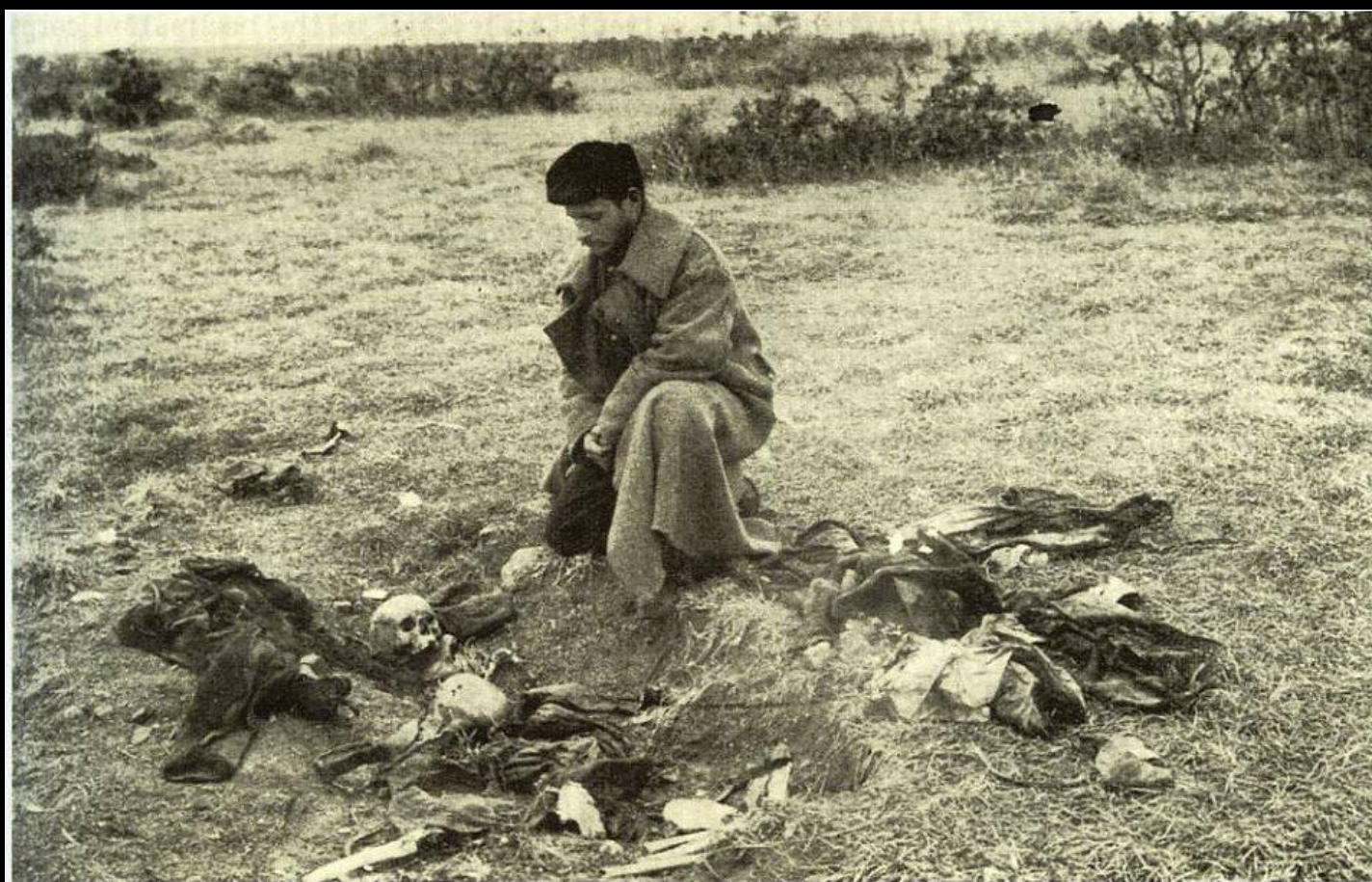
А. Узунъ.....	3	С. Камбуровъ.....	1
Г. Минковъ.....	2	Д. Мутьевъ.....	3
Д. Христофоровъ.....	1	В. Поповичъ.....	1
И. Г. Начевъ.....	1	Ө. Шпаковичъ.....	1
С. Радюловъ.....	1	Я. Михайловъ.....	1
С. Назлиевъ.....	2	Ученицы отъ Болградско-то училище.....	
М. Пановъ.....	1	П. Бондаревъ.....	1
Г. Радюновъ.....	1	И. Ивановъ.....	1
П. Тивчовъ.....	1	Д. Грековъ.....	1
Б. Давидовъ.....	1	Д. Ничевъ.....	1
П. Грековъ.....	1	А. Ивановъ.....	1
А. Парушовъ.....	1	Н. Крестъовъ.....	1
Д-ръ Мирковичъ.....	1	М. Златановъ.....	1
Свящ. М.....	1	П. Цанковъ.....	1
И. Пановъ.....	1	Н. Минковъ.....	1
Т. Икономовъ.....	1	У. Николаевъ.....	1
Константиновичъ.....	1	Д. Целтекъ.....	1
Н. Куртевъ.....	1	И. Радевъ.....	1
С. Сухопаренко.....	1	В. Икономовъ.....	1
Г. Абджеровъ.....	1	Я. Брусевъ.....	1
П. Федоровъ.....	1	И. Николаевъ.....	1
Ө Ивановъ.....	1	А. Бобырь.....	1
В. Плакуновъ.....	1	А. Парушовъ.....	1
И. Стоянаковъ.....	1	Д. Велчовъ.....	1
Н. Радюновъ.....	1	В. Королевъ.....	1
М. Мирчевъ.....	1	И. Королевъ.....	1
К. Тетрадовъ.....	1	П. Королевъ.....	1
А. К.....	1	С. Сурвичковъ.....	1
Д. Златановъ.....	1	Д. Димитровъ.....	1
М. Демировъ.....	1	У. Стефановъ.....	1
Я. Драгомировъ.....	1	С. Пановъ.....	2
И. Мавровъ.....	1	И. Някшевъ.....	1
Н. Кошукъвъ.....	1	А. Сухопаренко.....	1
Д. Петровскій.....	1	Н. Мариновъ.....	1
М. Куртъговъ.....	1	Д. Желевъ.....	1
И. Стротидовъ.....	1	Я. Фотиевъ.....	1
Н. С. Арнаутъ.....	1	Н. Мавровъ.....	1
П. С. У.....	1	Л. Памбуль.....	1
Д. Арнаутъ.....	1	С. Недевъ.....	1
П. Танаевъ.....	1	М. Кралемарковъ.....	1
Я. Серовъ.....	1	За училище-то.....	17

Още стотици книги на дейци родени
в географска област Македонија
може да намерите на:

www.strumski.com

Библиотека „Струмски“
е създадена в памет на
загиналите за Родината.

Voivode Dimiter Madjarov before the remains of two comrades in arms killed in the battle of Ferres